

Handwritten scribbles, possibly initials or a signature.

XI, 81. 42

Handwritten text, possibly a signature or date, in the upper left corner.

2. *Contra Alt*
1844

1475

15166

Q. D. B. V.
 HISTORIA
 HALBER-
 STADIENSIS
 AB ORIGINIBVS
 Per singulos
 EPISCOPOS

Ad præsentem statum repetita.

PRÆSIDE

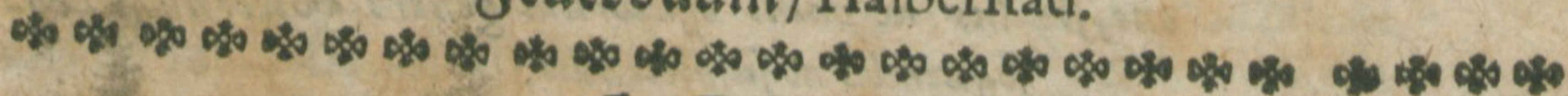
CASPARE SAGITTARIO

HIST. P. P. O.

PROPONIT

GEORGIVS HERMANNVS

Feuerbaum / Halberstad.

J E N A.

TYPIS GOLLNERIANIS.

clō 1ōcLXXV.

ILLVSTRI ATQVE GENEROSISSIMO
DOMINO

DN. LVDOLPHO PHILIPPO

ab et in Püderitz

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI
ELECT. BRANDENB: AVLÆ CAMERÆQVE
CONSILIARIO SPECTATISSIMO PRÆTORI
INEGELN AMPLISSIMO, REDITVVM-
QVE DVCATVS HALBERSTADEN-
SIS DIRECTORI SVMMO

Vt &

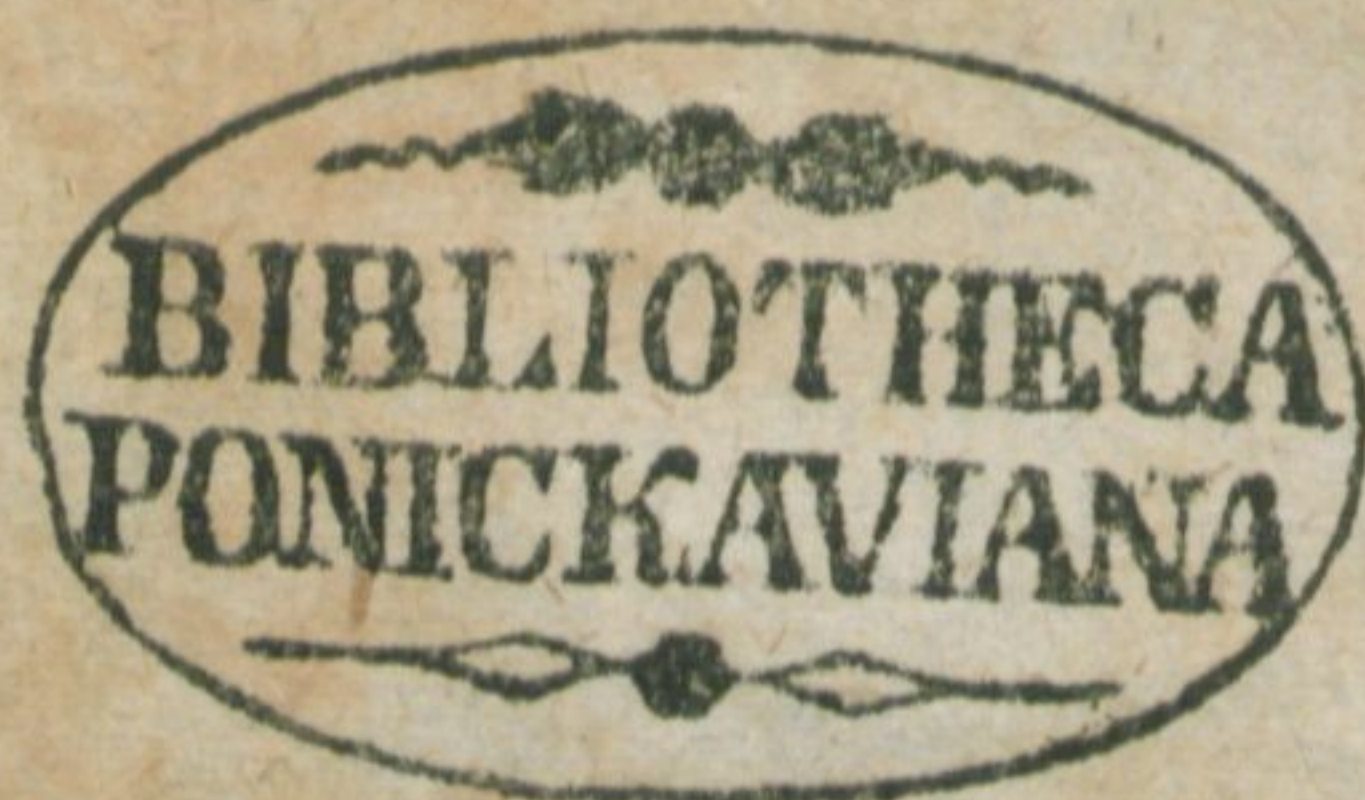
AD MODVM REVERENDIS, GENEROSIS, NOBIL-
LISSIMIS AC MAXIME STRENVIS
DOMINIS

DNN. { DECANO
SENIORI
SUBSENIORI
ASSESSORIBUS RELIQVIS
COLLEGIATÆ ECCLESIAE B.M. VIRG:
HALBERSTADENSIS

*Dominis Mecenatibus, Patronis ac Promotoribus suis, subjecti-
one, studiis ac omni officiorum genere æviternum pro-
sequendis ac suspiciendis.*

Hanc Patriæ Historiam humillime
D. D. D.

GEORG. HERM. Feuerbaum/
SS. Theol. Stud. Halberst. Saxo.

IN NOMINE JESU!

§. I.

Istoriā Episcopatus Osterwici per Carolū Magnum conditi, brevi post translātū Halberstadium, Haimonis aliorūque Præsulum doctrina & virtutibus, post aliquorum armis, restituta item superiori seculo luce Evangelica, illustrati, præsentī ævo bello tricennali Germanico variis impliciti difficultatibus, ac demum in Ducatum mutati, præsentī Schediasmate tradere a-

nimus. Coeptis gratiam adspiret Deus, ac nos in omnem ducat veritatem.

§. II. Guilielmum Budæum, Doctorem Medicum, Archiatrum Brunswico-Luneburgensem, Halberstadenſis Episcopæ ac civitatis Physicum, virum doctum, dignumque Neandro discipulum, *Chronologiam Episcoporum Halberstadenſium* contexuisse memorant. Hæc ab Henrico Meibornio scriptis publicis, nuper etiam ab Illustri Conringio per epistolam laudata, conspectum hæcenus fugit nostrum. Quamvis an integrum prodierit opus, vel idcirco dubites, quod Viro supra occupationes, impedimenta alia, & fortassis etiam nimæ accuratationis studium multa coepta, pauciora reliquerit perfecta. Habemus id a Cl. Madero, vel laudati Conringii judicio, *salium curiosissimo indagatore*, & infra Alberti II. historia planum faciet.

§. III. Johannes Winnigstadius, Augustiniani Ordinis ad S. Johannem prope Halberstadium monachus, postea Quedlinburgi San-Blasianus Pastor orthodoxus,

Chronicon Episcoporum Halberstadium vernaculo scripsit idioma. Id a recentiore quodam emendatum auctumque ad nostras quia pervenit manus, cujus sit commatis, patebit in sequentibus.

§. IV. Georgii Torquati Mss. *Annales Halberstadeses* Magdeburgensibus juncti ac toties laudati a Meibomio, nondum in nostram venire potestatem.

§. V. Alberti Krantzii Hamburgensis Canonici in *Metropoli* studium plane non contemnendum licet, plerumque tamen exile ac frigidum a nobis deprehensum.

§. VI. Majus Melchioris Neofanii, Petrini apud Brunswicensis Ecclesiastæ; modo non *Catalogum Episcoporum ac rerum ab iis eorumque sub regimine gestarum seriem* carmine heroico complexus: quæ res ut ad delectandum aptior, ita ad docendum non æque semper videtur commoda.

§. VII. Supra hos ad universam Præfulatus Halberstadenensis historiam continentium præsidiorum nihil. Nam quæ sigillatim obvenere, suo quæque loco proferentur. Nunc ad origines Episcopatus, quas Carolo M. tributas communis tot seculorum consensu firmata fert opinio.

§. IIX. Scilicet Carolum M. in debellandis Saxonibus occupatum, anno seculi octavi octogesimo, Osterwici, cui loco nomen *Selingstadii* adhæsit, novum templum memoriæ S. Stephani dicasse, eidemque *Hildegrium* præfuisse referunt.

§. IX. Osterwicum ad Ilfam fluvium ex præcipuis Halberstadenensis ditionis oppidum, vel ipso nomine antiquitatem prodit: utraque enim, ex qua coaluit, vocula veteribus Germanis frequenter usurpata, prima ad orientem, altera ad sinum fluvii situm arguunt.

§. X. De Selingstadio difficultas major. Cognitus nobis alius nominis ejusdem locus pristini vocabuli *Müsenhetm* quem Ludovicum Pium Einharto, ob sororem Immam (si fabula vera) affini contulisse ferunt. Neque tamen omnis abroganda videtur fides vulgaribus Chronicographis,

(S.) (S)

phis, & qui hos sequuntur cum iudicio historico scribentibus junioribus; quamvis nonnunquam falsa, aut incomperta saltim, admiscuerint.

§. XI. Examinabimus Chronici Saxonici a Johanne Pomario cultius editi, a Matthæo Dressero interpolati continuatque verba, bona fide ex Germanis versa: *Postquam Rex Carolus in Orientalem Saxoniam venit, exstruxit Dominicam Salingstadii, quod nunc Osterwick vocatur, & faciebat Dominicam consecrari in honorem S. Stephani, & S. Hildegrinum, qui S. Ludero frater erat, Episcopum constituit.*

§. XII. Orientalis Saxoniam (Ost Sachsen) recte vocatur illa regio, qua in locum accepisse dicitur templum Caroli M. novum: antiquissimis temporibus magis tamen usurpatam crediderimus Ostphaliæ denominationem, ad Westphalorum differentiam.

§. XIII. Hanc in rem Andreas Althammerus ad Tacitum Commentariis: *Ipsa Westphalia veteris Saxonie pars sic appellata, quod occidentalis sit. Nam qui ultra Visurgim fluvium orientalem plagam occupant, Ostvali Saxones cognominantur, ab Oost vento orientali. Atas id nominis abolevit. Sic Westphali, qui citra Visurgim versus occasum habitant ab West occiduo vento nuncupantur.* Et Reinerus Reineccius Auditorio rerum Misnicarum ab Elia Reufnero in Latium translato de origine Misensorum: *Hoc Westphalorum nomen mansit ex veteri divisione, qua Saxones iuxta Veserae cursum semetipsos discriminarunt. Nam qui ab Albi ad Veseram usque conserere, Ostvalos se sua lingua nominarunt: reliqui qui ad Rhenum usque se dilatarunt Westphalos.*

§. XIV. Osterwicum Selingstadio recentius, haud immerito dubitamus, & forte assentientur nobis, qui prima *Historie Bardewicensis* consideraverint. Si conjecturæ locus, a translato Ecclesiæ cathedralis decore, nomen novum, præ resumpto veteri, non tantopere frequentatum videtur, Neque tamen de eo contentionis ferram cum quoquam reciprocare animus.

§. XV. Honori Protomartyris (Stephani, nec solius tamen, sed CHRISTI præcipue) conditam Ecclesiam, eidemque

demque Episcopum HILDEGRINUM a Carolo M. præfectum, Ludoviciani diplomatis sequentia verba arguunt: *Notum sit omnium fidelium nostrorum industria, presentium scilicet & futurorum, quia Hildegrius Catholanensis, Ecclesie Halberstadensis Episcopus venerabilis, que est constructa in honorem Christi, sui que Protomartyris Stephani super fluvium Holtemna, in pago HARTINGOWE, cujus parochia pii patris nostri, Caroli Imperatoris Augusti statuta & determinata est his pagis, DARTLINGOWE & NORTHVRINGOWE & BELKESHEIM, HARTINGOWE, SVAVIA, & HASIGOWE, veniens ad nos detulit nobis emunitates sancti genitoris nostri, pie semper memorandi, in quibus continebatur, quomodo ipsam sedem sub planissima defensione & emunitatis tuitione semper habuisset.*

§. XVI. Quod hæc genuinas Præfulatus Halberstadensis origines complectantur, eo sunt consideranda attentius. Carolum M. Episcopatus conditorem faciunt. Non alio fine statuta ac determinata parochia certis pagis, quam illorum ut limitibus circumscriberetur sacra Halberstadensis jurisdictio. Vide igitur quam confidenter nimis scripserit Joh. Gryphiander, Vir alioqui eruditus ac vel propterea æstimandus, quod inter Professores Historiarum in hac Salana numeretur. *Magis verisimile est, inquit, a Carolo M. ne unum quidem Episcopatum in Saxonia conditum esse, ac ne condi quidem potuisse, statu & conditione populi effrenis & indomiti adhuc id non permittente.* Plura in hæc Gryphiandri studio veri dicenda essent, nisi iam dicta in *Historia Bardeuicensi* cap. III. §. XXIV, & seqq.

§. XVII. Sed de Translatione Episcopatus ex his nequò exsculpas: quam uti non negamus, ita suspecta nobis semper visa, quæ de Hildegrius, ne templum Selingstaden-
se, siue, exornaret, siue noviter construeret, sed sedem transferret Halberstadium, per angelum monito circumferuntur. Habet ea Krantzius Metrop. lib. I. c. III. quæ ita sonant: *Hildegrius Pontifex, quum diu præfuisset Ecclesie, auctus rebus & populo, illustrius Deo templum cogitavit erigere. Hac dum cogitatione torqueretur, monitus est ab Angelo, alium es-*
se

se Deo placidiorem locum, quo novum templum erigeret & consecraret, monstravitque Halberstadium populo frequentiorem locum. Ibi tum Pontifex constituto templo ac consecrato, sedem esse suam constituit.

§. XIIII. Sed quicquid sit de eo, quum jam Carolus M. Episcopatus conditor sit certus, nunc de Epocha tam conditi quam translati Episcopatus; post de nova sede Halberstadio; tum de finibus Episcopæ; ac demum de Episcoporum primo agemus.

§. XIX. Annum octogesium ab septingentesimo pleriq; pro conditi Episcopatus termino statuunt, idque nisi aliis. Ditmaro tamen (cujus contextum postea laudabimus) maxime erit excusandum. Miramur autem non immerito Annalium Francorum scriptores rem tam memorabilem prætermisisse. Nihil enim eo anno reperias magis, quam Carolo, compositis per Westphaliam rebus, ad Orientales Saxones progressio, eorum non contemnendam manum Christianismo per sanctum lavacrum dedisse nomen. Locus Baptismo destinatus in Eginharti Annalibus vocatur *Orheim*: quem præfecturæ Slademensis in Ducatu Brunsvicensi, Wolfenbüttelium inter & Goslarium viculum, hodie *Orchem* sive *Horm* dictum, ex Georgii Torquati Chronico Magdeburgensi MS. observat Henricus Meibomius: uti hæc, & alia *Bardevvicensis Historia* recensuit cap. III. §. XVI. Jam quia abhinc non multum distat Osterwicum, facile hic loci in Saxonice conversionis memoriam Carolus potuit condere ædem sacram, cujus per Episcopalem honorem auctum decus, Halberstadium postmodo translatum.

§. XX. Neque omnibus tamen rotundus anni octogesi placuit numerus: siquidem Wernerus Rolevinck lib. II. de *Landibus Westphalorum* cap. IIX. sequentem; Mindense autem Chronicon, a Meibomio Hermannii Lerbecii *Chronico Comitum Schavvenburgensium* juncto, annum habet MCLXXVII. Hujus si quis forte verborum contextum desiderat, non invidemus. *Secunda Ecclesia Osterwick, que prius Selingsfebe dicebatur, anno Christi MCLXXVII. fundata est:*

ibid.

que

(8.) (80)

uq̄ post annos XL. scilicet anno 1000. translata est in Halber-
stadt.

§. XXI. At vero hæc procul dubio in mendo cubant, cum annus nonus supra octingentesimum, quo translatio facta traditur, ab anno superioris seculi septimo & septuagesimo non sit quadragesimus, sed secundus & trigesimus. Quod si autem translatio demum post annos quadraginta contigit, non Carolum (quem anno 1000. Aquisgrani decessisse certum) sed Ludovicum habuisset auctorem. Hoc etsi junioribus nonnullis placet, minus tamen iis diploma videtur favere.

§. XXII. Sic igitur in his obscuris sentimus, Carolum M. non modo Osterwici octogesimo seculi octavi anno condidisse templum, sed aliud magnificentius Episcopali fastigio ornatum, sive exeunte laudato, sive seculo proximo incunte, Halberstadii fundasse, ac amplissima dioccesi non minus, quam luculentis privilegiis beasse.

§. XXIII. Ipsum nunc aggrediamur Halberstadium, quod ad fluvium *Holtemnam* in pago *Hartingouwe* situm refert Ludovici diploma. Holtemna fluvius, vel hodie antiqui nominis (*Holtemme*) retinens, ex Meliboco monte, quem male Bructerum appellant vulgo, scaturiens, Dernburgum, & alia quædam ignobilia loca alluit, donec ad Halberstadium ac magis Asbegæ aliorumque rivulorum accessu ad Nienhagium haud procul Gröninga in Bodam se exonerat. Ipsum auctus cum fluvio suo Halberstadium in pago *Hartingouwe* a Ludovico collocatum, in memoriam nobis revocat Germaniæ veteris in pagos divisionem cap. I. *Historia Bardeuvicensis* copiose illustratam: ut haud sit necessum, ex in nonnulla describere: nisi forte Aventino, Althammero, Beuthero, Cluverio, Frehero, Lindebrogio, Meibomio, Reineccio, Winckelmanno addi postules. Andream Knichen Jureconsultum celebrem & Germanicæ antiquitatis non ignarum de *Territorii jure* cap. IV. ubi §. c x c i. memorat M. Quirinum Thalman Cos. Isenacensem ex diplomatis Ottonianis catalogum pagorum excerpisse, sibiq; tradi-

tradidisse. Etiam nonnulla hujus argumenti monuisse deprehendimus Johannem Schefferum Philologorum ætatis nostræ principem cap. IV. *Lapponie*.

§. XXIV. Ceterum pagus noster *Hartingouwe*, procul omni dubio ab Hartzica sylva habet nomen, quæ longe lateque se extendens, succedentibus temporibus excisa, urbes vicosque admisit. Quam late pagus hic patuerit ex observationibus Meibomianis *de pagis Saxonie*, opusculis avi Historicis a Cl. nepote Meibomio illatis patet, quæ *Gröningam, Wolferstetum, Oscherslebium, Vplingam*, aliaque huic pago computata docent.

§. XXV. De nomine ipso Halberstadii si quæras, tria inveniuntur originum capita, quorum prius ad Albim & Oram confluentes; alterum ad Albertum quendam conditorem; tertium ad magnitudinem dimidiatam respiciunt.

§. XXVI. Prioris sententiæ Auctor Petrus Bertius *Commentar. Rerum Germanicarum* lib. III. quæ manifesti erroris. Namque Ora plusquam sex milliaribus Halberstadio distans, supra Kalfordam Brunswicense oppidulum oriens, tactis novo veterique Hallenslebio, ad Wolmerstadium in Albim excurrit, cum quibus Halberstadio nihil commercii. Fortean erroris fons vulgatam conditi Episcopatus sapit æram. Quandoquidem enim Eginhartus Carolum anno octogesimo & septingentesimo ad *Albiam profectum castra in eo loco, ubi Ora & Albis confluunt, ad habenda stativa collocasse; Regino, ad locum, ubi Hora confluit in Albiam, pervenisse* memorant: suspicatus forte Bertius, ac si is esset locus, ubi Episcopatus sedem statuerit Rex Francus. Non tam longe abiisset a vero, si Halberstadium ad Asbegæ & Holtemmæ confluxum collocasset.

§. XXVII. Dresserus ex Halberstadio facit *Albertistadium*, ac si unquam Albertum habuisset conditorem. Si id est, non certe eadem, qua dixit, facilitate demonstrabit hunc Albertum. In Episcoporum ordine non habuisse locum existimamus certissimum. Neque enim ante quartumdecimum salutis renovatæ seculum Albertos Halberstadium

B

accepit,

accepit, alterum Anhaltinum Comitem, alterum Ducem Brunsvicensem, sibi invicem succedentes; quo tempore maxime famosum jam erat nomen Halberstadii.

§. XXIX. Quamobrem optime in his sensisse videtur Johannes Angelius Werdenhagen *de Rebus publicis Hanseaticis* part. III. cap. VI. Halberstadium quasi Hemipolin putans dictum: *quod vix (ut habent ejus verba) dimidiatam in exacta edificatione obtinuerit partem, quam primitus concepta erat.* Cetera quæ addit scriptor, vix merentur fidem, dum rudera designationis ad orientem versus Harslebium & Quedlinburgum collocat, quæ tamen in contraria occidentis plaga, qua Sarsstadium itur, apparent: neque cum vero consentiunt, quæ de minori Quenstadio memorat.

§. XXIX. Tantum de nomine. De finibus Episcopatus a Carolo præscriptis porro dispiciendum. Hi sunt præter pagi *Hartingouve* limites pagorum *Darlingouve*, *Nortthuringouve*, *Belkesheim*, *Suavia* & *Hasingouve*. In singulos pagos inquiremus.

§. XXX. DARLINGOW, procul dubio nomen accepit a Darlingis sive Derlingis populis, quorum meminit Rudolphi Episcopi Halberstadenensis diploma anno clō CXLV. datum. Sed quinam illi sint Derlingi quis docuerit? An qui in Dromlingos abiere? Celebres nempe sunt vel hodie agrestes Drömlingenses, sylvam & palustria Drömlingana incolentes. Si Hebesheimii situs paulo accuratius esset perspectus, certiora hic possent afferri. Namque curtim Hebesheim in Ottonis III. diplomate pago huic assignatam Meibomiana eruit industria. Sed forte Magdeburgo propior hic pagus, quam ut ad Drömlingenses abeundum. Nam diplomate quodam ab Ottone Imp. Mamaconi Comiti donantur nonnulla in pagis *Derlingen* & *Nortdaringen*. ac postea his pagis assignantur sequentia loca: *Veltheim*, *Hesfenheim*, *Arnaldesheim*, *Bernsherdestop*, *Cugelinge*, *Echeim*, *Drongelevo*, *Haldesleve*, *Valdorf*: in quibus *Drongelevo* procul dubio est *Drenleben*/ quod vel a pago *Darlingouve* accipere, vel ipsi pago nomen dare potuerit.

§. XXXI.

§. XXXI NORTHVRINGOVIÆ Pagus etsi nondum forte in vulgus, nobis tamen non modo ex Meibomianis & Conringianis observationibus, sed etiam ex lectione veterum & inspectione diplomatum notus, & a politioribus scriptoribus Septentrionalis Thuringia solet appellari. Hic paucis liceat indicare, Torquatam Annalium Magdeburg. & Halberst. MSS. part: I. lib. II. cap. VI. scribere, *omnem terram illam, que inter Herciniam, Salam, Albim, imo ultra quoque Brandenburgum, usque ad Haveli ripas & Ducatum Brunsvicensem seu Alarim amnem, pagum Northuringorum dictum.* Guil. Budæus tamen, Meibomio teste, non nisi Albis, Bodæ, & Ohræ fluviorum circumscribit ambitu. Compluscule loca hujus pagi alphabetica serie recensuit Meibomius, quæ magnam partem debere credo excerptis diplomatum a diligentissimo horum scrutatore Marco Wagnero allatis commentatiuncula Germanica, qua Thuringiam veterem in pagos distributam declarat.

§. XXXII. De pago BELKESHEIM, qui a Meibomio omissus, plane dubium quid dicendum, perinde ac de S V A V I A: Nam etsi Schladensis comitatus ambitum id habuisse nominis conjicimus, non omnibus tamen æque probabile videbitur fortassis.

§. XXXIII. De Pago H A S I G O W E auscultabimus Conringium libello eleganti *de antiquo Helmstadii statu* differentem pag. LXXV. *Pagus Hasfia indubie nomen accepit ab eo, qui etiamnum Hessen audit, arce principali insignis: solet enim etiam scribi Hessengou, eoque diversus plane pagus fuit ab eo, qui in tabulis foundationis Archiepiscopatus Magdeb. Hosgon usurpatur.* Hæc autem fuerat opinio Cl. Meibomii, qui limites hujus pagi ex eodem diplomate notat Salam, Willerbach & Wippram fluvios.

§. XXXIV. Quandoquidem igitur pagorum veteris Germaniæ historia profundis immersa tenebris, laboris non exigui erit limites Episcopatus nostri exacte definire. Interim Gvilielmus Budæus Discursu historico de bellis & motibus Episcopatus Halberstadenfis a tempore foundationis ad annum

Christi nongentesimum, inserto Winnigstadii MS. pag. IV. dioecesi Halberstadensi primum additum tradit territorium omne, quod hodie Archiepiscopatu Magdeburgensem, Episcopatum Numburgensem, Ducatum Brunsvvicensem, Principatum Anhaltinum, Palatinatum Saxoniae Sömmerburgensem, totam veterem Marchiam, Comitatus & Dynastias Ascaniensem, Mansfeldensem, Stolbergensem, Regensteinianum, Blanckenburgensem, Quedlinburgensem, Falckensteinianum, Wernigerodanum, Bernburgensem, Ballenstedensem, Arnsteinianum, Bisenrodanum, Querfurtensem, Clettenburgensem, Amfurtanum, Schermeckanum, Hadmerslebenensem, Hackebornensem, Warbergensem, & summam quæ inter Ockeram, Salam, & Vnstrutum sita. Elegans autem ejusdem Scriptoris observatio pag. VI. laudati MS. qua Carolum M. anno 1000. diplomate ex palatio Saltzensi XV. Maji dato fines dioeceseos Halberstadensis a condito novo Hildesheimensi Episcopatu contraxisse asserit. Et forte illi sunt ipsi, quos Budæus mox enumerat hunc in modum: *Albis, Sala, Vnstrutum, Fossa ad Grenam, juga Hartzica, Ockera, Schuntera, Dasaneck, Druchterbecke, Allera, Ysa, Lacus Winthingensis in ditioe Lunenburgensi, Ohra, Milda ac iterum Albis.* In quibus etsi nobis videntur obscura quædam, maluimus tamen ipsa Auctoris verba, quam conjecturas nostras adscribere.

I. §. XXXV. Nunc missis pro tempore antiquissimis dioeceseos finibus, ad primum Episcoporum pergimus, cui HILDEGRINO nomen fuisse tam ex diplomate, quam Ditmaro Merspurg. clarum. Atque idem Ditmarus docet, fratrem Ludgero fuisse Frisio: quem prima Christianæ religionis fundamenta his in terris posuisse, ac postea Monasteriis primi Episcopi titulo præfuisse, satis superque cognitum. Sicut autem Ludgerus aliquot vitæ præcones, ac post quatuor alios, Johannem Cincinnium Lippiensem nactus, ita nec Hildegrino ejusmodi scriptor defuit, a Meibomio aliquoties citatus, nobis tamen hætenus invisus. Winnigstadius a Gregorio Trajedensium Episcopo educa-

tum.

tum, a fratre Ludgero ad Carolum ex Casfinensi monasterio missum, ab eodem Episcopum Catelaunis datum asserit. Inde Osterwicum, ac post Halberstadium traductus, haud exiguum temporis spacium Præsulatum tenuit: siquidem non solum omnem reliquam Caroli M. vitam, sed etiam aliquot Ludovici Pii superavit annos, a quo confirmationem privilegiorum Ecclesiæ Halberstadenfis eodem, quo Parens Carolus excessit anno, locupletissime impetravit: quod satis superque docet Diploma manu annuloque Imperatoris firmatum. Quia venerandæ antiquitatis monumentum singulare, operæ pretium videtur ipsum afferre decretum. *Quia Hildegrinus Catholanensis Ecclesiæ Halberstadenfis Episcopus venerabilis --- veniens ad nos detulit nobis emunitates sancti Genitoris nostri pie semper memorandi, in quibus continebatur quomodo ipsam sedem sub plenissima defensione & emunitatis tuitione semper habuisset, pro firmitatis namque studio petivit nos idem præfatus Episcopus, ut ei denuo similia pro mercedis nostræ augmento concedere & confirmare debeamus. Cujus petitioni pro divino amore assensimus, & ita in omnibus, quæ juste & rationabiliter petiit, per hanc nostram auctoritatem studuimus confirmare. Precipientes ergo jubemus, ut nullus iudex publicus, nec quislibet ex iudiciali potestate, seu aliquis ex fidelibus, sanctæ Dei Ecclesiæ, ac nostris, in Ecclesiis aut loca vel agros seu reliquas possessiones, quas moderno tempore juste & rationabiliter possidere videtur, in quibuslibet pagis & territoriis sitas, vel quicquid deinceps etiam propter amorem divinum collatum est, & ad causas audiendas vel feoda (freda) exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut homines ipsius Ecclesiæ tam ingenuos, quam servos injuste distringendos, aut ullas redibitiones vel villicatus occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi vel exactare præsumat. Insuper etiam præscriptorum incolas omnes pagorum præfate Ecclesiæ decimas suas fideliter persolvere pro divino amore jubemus, & donamus, ut omnibus temporibus in alimoniam pauperum, & stipendiis servorum Dei ibidem Deo famulantium proficiant in augmentum, quatenus ipsis servis Dei, qui ibidem Deo famulari videntur, pro nobis & conjuge proleque nostra & pro stabilitate totius imperii nostri a Deo nobis concessi & conservandi iugiter Domini misericordiam exorare delectet. Prædictam vero Parochiam illius circumquaque per diversos pa-*

gos sitam nemo fidelium nostrorum ei exinde aliquid abstrahere aut pro-
hibere presumat, quin ei liceat per hanc nostram auctoritatem verbum
predicationis Domino auxiliante exercere & ministerium suum plene
peragere & ut auctoritas hac nostris futurisque temporibus Domino pro-
tegente valeat inconvulsa manere, manu propria subscripsimus & annu-
li nostri impressione signari iussimus. Datum III. Nonas Sept. Anno in-
carnationis Domini. DCCCXIII. Indict. VIII. Anno primo imperii no-
stri. Actum Aquisgrani palatio in Dei nomine Amen.

§. XXXVI. Hoc ipsissimum est diploma Ludovici, de cu-
jus fide tanto minus ambigendum, quanto magis illorum
temporum stylo publico respondet. Jam illud examinare, &
in singula jura ac immunitatum prerogativas inquirere, no-
strum non est, & forte historicum transcendit munus.

827. §. XXXVII. Emortualem annum Hildegrini consigna-
vit Ditmarus, cui etiam annorum, quibus pedum tenuit pasto-
rale, debemus consignationem. Nam de Marquardi monachi
visione ad Rudolphum quoque pertinente, inquit: *Ambo hi
fuerant monachi in monasterio Confessoris predicti, qui locum hunc Hel-
menstad vocatum pro pietate sua construxit, tempore Caroli Imperato-
ris Magni, frater Hildegrini Catelavensis Episcopi sanctaeque Halbersta-
densis Ecclesiae rectoris primi, quam tenuit XL. & VII. annos, discedens
ab hoc seculo regnante tunc Ludovico Imperatore Pio, Dominice In-
carnationis DCCCXXVII. anno. Diem mortis Winnigstadius de-
signat XIX. Junii, qui etiam Werdeni ad latus fratris Ludgeri
sepultum tradit. Conferatur Krantz. Metrop. lib. I. c. V.*

II. §. XXXVIII. Hildegrinum hunc sequitur THIAGRINVS,
a quo non est alius, quem Tiagrium dixit Tritthemius; ut ut
distinguant Centuriatores Magd. cent. IX. c. X. Letznerus in
Chronico Corbejensis ad Visurgim monasterii a Ludovico Pio
conditi alumnum, Hildegrini ex fratre nepotem tradit, de quo
840. dubitat Krantzius Metrop. lib. I. c. xxvi. VIII. Febr. anno Dcccxl.
expirasse, ac in Werdinensi item coenobio conditum inveni-
mus.

III. §. XXXIX. A Thiagrini obitu Ludovicus Rex Germa-
niae Episcopum constituit HAIMONEM sive Hemmonem (ut
Annal. Fuld. appellant,) ex Anglo-Saxonum gente, *Venerabilis
Bede*

Bede, non fratrem sed consanguineum, uti loquuntur Balæus & Pitseus *de illustribus Angliæ scriptoribus* : qui & eundem *Dionistanum* vocant. Hic Flaccum Alcuinum Præceptorem Caroli M. ac postea sanctiorem Senatorem Consiliarium ex Anglia Turonas in Galliam secutus. hinc cœnobii Fuldenfis prænobili scholæ, atque ex hac Hersfeldensi vicinæ pariter haut in celebri monachus & magister datus, non vero Abbas Hersfeldensis (quod merito in Tritthemio, quem sequitur tamen Pitseus, reprehendunt Christophorus Browerus *Fuldensum Antiquitatum* lib. I. c. XIII. & Gerardus Joh. Vosius *de Historicis Latinis* lib. II. cap. xxxv.) summa pietate, virtute ac doctrina excelluit : ut merito de eo canat Neofanius vates :

*Exemplum pietatis erat studioque dicatus
Assidue, sacro sacros longo ordine libros
Edidit & scholiis divina volumina doctis
Liquit adaucta.*

Scilicet in universam S. Scripturam luculenta scripsit commentaria, quæ certis tomis digesta an lucem viderint singula, nondum compertum. *Commentaria in Psalmos* (quibus, juxta Erasmi censuram, *mira brevitate & simplicitate & perspicuitate usus*) in *Prophetas omnes*, in *epistolas Paulinas*, in *Apocalypsin* separatim edita novimus; jamque hæc commentantibus præter *Homilias in Evangelia Dominicalia & de Sanctis quibusdam præcipuis*, Coloniae anno clō Io xxxi. excusas, ad manus est in *Paulinas Epistolas Expositio* Argentorati anno clō Io xix. typis exscripta, quam Hieronymus Gebvillerius hoc tetrasticho commendat lectori :

*Mystica divini pernoscere dogmata Pauli
Qui cupit, hunc librum comparet atque legat.
Hactenus obscuri sensus & enigmata queque
Luce magis clara hic nunc resoluta patent.*

Ottomarus Luscinus Pontificii juris Doctor, epistola ad Sixtum Hermannum Parochum D. Thomæ Argentoratensem Kal. Decembr. anno clō Io xix. ita: *Commodum nobis Haimonem tua opera suppeditasti, qui Pauli Apostoli verba, seu malis cum divo Hieronymo tonitrua dicere, ea diligentia metitur, ea trutina expendit,*

ea facilitate aperit, ut si etiam non nihil ei defuisse videatur (quis est enim, qui in re tam immensa non alicubi vacillet?) sed ueritatem tamen & summam diligentiam defuisse homini haudquaquam dicere queas. De Homiliis, quas Nicolaus Herborn Ord. Min. Regularum observantiae, per provinciam Coloniensem minister, ex Arnemensi Gelriae monasterio allatas Petro Quentelio excudendas dedit. lectorem inter alia sic affatur Chalcographus: Est vel doctissimorum quorumque iudicio plane dignus hic autor, quem studiosissime legant, nunquam e manibus extorqueri sibi sinant, quotquot ad veterem illam solidamque & nunquam satis laudatam Theologiam aspirant, cuius quum in omnibus doctissimi huius atque catholici viri monumentis, tum in his praecipue homiliis ceu opulentissimum quoddam copiae cornu continetur. Exstat praeterea Haimonis nostri de memoria rerum Christianarum aureolus commentariolus, in libellos decem divisus, quem post Coloniensem, Romanam, cum notis Petri Galefinae, & Boxhornianam editiones, anno abhinc quarto sub vero *Historiae Ecclesasticae* elogio Helmstadii publicavit Vir ad iuvandam historiam natus Joach. Joh. Maderus. In reliquis Haimonis operibus recensendis diligentem praecipue Pitseum; atque adeo Honorium, Sigebertum, Tritthemium, Balæum, Centuriatores Magd. (qui & naves quosdam annotarunt) Miræum, Vosium, Labbæum deprehendimus supergressum. Quod autem Haimo tam egregia praestaret eruditione, teste Winnigstadio, Ecclesiam Halberstadensem eleganti exornavit Bibliotheca, ac ut in ea totus vacare posset studiis, omnes curas seculares demandavit antiquae virtutis & fidei, quem Hersfeldia secum adduxerat, viro, qui a structa quadam villa Hoym, sic ab Episcopo nuncupata, cognomen cum progenie sua traxerit, conditor existens nobilissimae Hoymiorum familiae, per Principatum Anhaltinum & alibi florentis. Anno 842. Haymo coenobium S. Wiperti I. Abbatis Hersfeldensis super Bodam fluvium studiis Theologicis, ac hospitio ejecti ex Fuldensi Monasterio Abbatis Rabani Mauri deputavit, quod postea originibus cathedralis Ecclesiae ac civitatis 848. Quedlinburgensis originem dedisse dicitur. Anno 1000. Haymo noster adfuit Synodo Moguntinae, praeside jam Archie-

chiepiscopo Rabano Mauro celebrata: qua de ex recentiori-
 bus agunt Baronius Tom. X. *Annalium*, Vossius extremo *Hi-*
storiae Pelagianae, Nicolaus Serrarius *Rerum Moguntiacarum lib. I.*
 c. xxxiii. Atque ipse Rabanus amorem erga Haimonem testa-
 turus, eidem libros *de Universo* inscripsit. Finem vivendi fecit
 Haimo anno *Iccccliii. vi. Kal. April.* ut est in *Annal. Franco-*
rum Fuldensibus: adeoque viginti prope annorum anachro-
 nismus Tritthemii obitum Haimonis in annum *Icccxxxiv.*
 referentis. Sepultus est in crypta, cui templum S. Stephani in-
 cumbebat, propter illam cathedram, ex qua docere solitus. Pio
 postea successorum decreto in Sanctuarium, quod vocant,
 translatus, ad dextram altaris sub rubicundo marmore quie-
 scit. Quæ ab ejus obitu inter Hersfeldenses & Halberstadenfes
 cœnobitas de decimis ortæ controversiæ, ac si illas suæ adem-
 tas alienæ Ecclesiæ addixisset Haimo, vel propterea a Diabolo
 concitatas non male opinatur Winnigstadius, quo tanti Do-
 ctoris doctrina, virtus ac scripta præclarissima supprimerentur;
 siquidem pauca ipsius in Episcoporum rotis inveniri refert.

853.

§. XL. In locum Haimonis HILDEGRIM Episcopus est
 ordinatus, ut affirmant *Annales Francorum Fuldenses & Bro-*
weri Franco-Saxonici. Aut igitur nos fallunt *Annales Fran-*
corum Pithocani, aut apud Vosium *lib. II. de Hist. Lat.* minus re-
 cte concepta eorum leguntur verba. *Anno Iccccliii. Hemmo Ha-*
berensis Episcopus V. Kal. Sept. de hoc mundo transiens Folchardum suc-
cessorem reliquit. Error manifestus erit ex *Annal. Fuld.* in quibus
 hæc offendas. *Hemmo Halberensis Episcopus VI. Kal. April. defun-*
ctus est, in cujus locum Hildigrim Episcopus est ordinatus. Reginhe-
ricor Episcopus VI. Kal. Sept. de hoc mundo transiens Folchardum
successorem reliquit. Quinam autem, & cujus Ecclesiæ fuerit
 Episcopus Reginherus & Folchardus, non vacat jam inqui-
 rere. De Hildegrino sumus solliciti. Is quidem locum non
 impetrasset, si recipere voluisset Ruthardus Hersfeldensis.
 Hunc enim Ludovico Germaniæ Regi (non Cæsari, quod est
 ἀμάρτυρα Winnigstadii) dixisse ferunt. *Des Episcopatum alteri*
qui sit idoneus, ego quietem vitæ & disciplinam regule, ac studium litera-

IV!

C

71178

ram omnibus divitiis ac honoribus mundi incomparabiliter duxi præferendum. Hinc igitur ad Hildegrium II. primi ex sorore nepotem, monachum Werdinensem & post administratorem istius Abbatiae itum: qui, teste Krantzio *Metropol.* lib. II. c. XIII. annis XXXIV. præfuit Ecclesiae. Cum eo consentit Auctor vitæ Ludgerianæ, ejus obitum in XXI. Januarii diem anni MCCCLXXXVII. referens. Humatus est Werdenæ.

887.

§. XLI. Post hunc electum reperimus EVILPVM, quem alii *Egelulphum*, Winnigstadius *Enolphum*, Centuriæ Magdeb. *Emundum* indigitant, *Virum*, Krantzii judicio *Metrop.* lib. II. c. XXIII. gravem moribus & insignem sanctitate, quam hypocriticam volunt Centur. Magdeburgenses. Ex Corbeienſi monasterio petitus (si Torquato fides) Bernhardum Caroli Crasfi ex concubina filium bonis literis informavit. Romam profectum anno

896. MCCCXCVI. XXVII. Januarii in itinere defecisse scribunt. De ejus excessu tale circumfertur distichon.

*Ecce novem totis Einolphus præfuit annis,
Inde senex subita morte peremptus obit.*

Cum in crypta primum reconditus, post in ipsum templum Halberstadense translatus est.

VI.

§. XLII. Hinc Arnulphi Cæsaris beneficio Episcopatum indeptus SIGISMVNDVS, in cœnobio Hirsaugiensi monasticis imbutus studiis: quem Ditmarus præclaro maectans elogio *Spiritualium Patrem & Pastorem Orientalium, Sanctæ Halberstadensis Ecclesie Præsulem egregium, virum ingeniosum, omnigenarumque, quæ spiritualia vel etiam carnalia respicit, artium scientia omnes suimet contemporales præcellentem* salutatur lib. I. Hic a Ludovico III. Arnulphi Germaniæ Regis filio ex commendatione Hattonis Moguntini Archi-Episcopi, Wiperti Verdensis Episcopi, Ottonis (Saxoniae) & Burchardi (Sveviæ) Comitum, memorabile impetravit privilegium, quo præter cetera permittitur Canonicis Halberstadensibus, vacante sede, *alium Episcopum canonice atque Ecclesiastice, digne ad hoc & convenienter suo cœtu eligere vel aliunde postulare.* Diploma datum anno MCCCXCIX. VII. Augusti, quem admodum memorat, qui dubio procul inspexit Guil. Budæus in *Historia Alberti II.* Quod quidem privilegium a successoribus

909.

bus

Germaniæ Galliaque Episcopis interfuit: teste Frodoardo Presbytero Remensi. Si, quod idem refert, S. Sixti brachium ossaque Felicissimi & Agapeti cum reliquiis aliis Roma detulit, illorum temporum superstitionem sapit. Habetur etiam pro conditore cœnobii Hademerslebiani (hodie *Hederleben*) cui primam præfecit Abbatisfam Gunderodam sororem. Ferunt suo geminoque sororis somnio monitum Ptochodochium XII. viduis, in quarum locum postea juvenulæ successerunt virgines, destinasse, & quod per bona opera falso crederent cœli portas sibi aperiri, ipsum beneficium *Præbendas Portæ* (die *Pforten Pröven*) ipsumque habitaculum *Domum Portæ* (das *Pforten-Haus*) appellasse. Certe nomina illa in præsentem diem durant Halberstadii. Porro Winnigstadius fratres Bernhardo assignat Geronem & Sigfridum, alterum Gerenrodani cœnobii ad Hartzica conditorem; alterum Gröningensis ad Bodam castri, & in S. Viti honorem structæ ibidem Ecclesiæ auctorem: quæ hic quidem moriens Episcopo fratri legaverit. Ea si certa, præsul ex Marchionum Lusatia familia foret oriundus; cujus rei documenta nulla reperiuntur. Tum vero quomodo Gröninga primum Corbejensi Abbati Volckmaro a Sigfrido Comite Saxonico donata, commonstrant fundationis literæ a Meibomio in Notis ad breve *Chronicon Corbejense* in calce Notarum ad Witichindum exstans repetitæ. Id Ditmaro affirmanti credimus, Bernhardum consecrasse primam Gerenrodanam Abbatisfam Hathui (Hedwigen idem testatus vocat Auctor Chronici Montis-Sereni) viduam Sigfridi illustris gnati Geronis. Huic Bernhardo persuadere non poterat Otto Rex & Cæsar, ut partem diocœsios, Magdeburgo, quod in Episcopatum decreverat extollere, adscribendam dimitteret. *In Magdeburgensi civitate, ait Ditmarus, Episcopatum facere conatus, apud Bernhardum Sanctæ Halberstadiensis Ecclesiæ Antistitem, in cujus diocœsi urbs præfata jacuit, quam diu ille vixit, impetrare non potuit.* Gobelinus Cosmodromii æt. VI. cap. XLIX. *Otto Rex volens in Magdeburg Episcopatum instituere, apud Bernhardum Episcopum Halverstadensem, in cujus diocœsi erat Magdeburg constituta, multum instabat, ut ad hoc consensum suum sponte adhiberet; sed Rex*

non potuit ejus consensum obtinere. Ob hoc in carcerem coniectus, in vinculis servavit mentem geminam, nec dubitavit eo loci pontificali habitu indutus anathemate ferire Regem, qui prius cachinno hominem excipiens, re amplius pensitata, & libertatem & licentiam indulgit Præsuli. Digna certe historia, quæ vel ex Krantzii *Saxonia* lib. IV. c. VII. Eiusdem *Metropol.* lib. III. c. X. Pauli Langii *Chronico Citizensi* cognoscatur. Locus captivitatis in Sacellum mutatus visitur sub scalis Quedlinburgensis arcis accepto nomine *S. Nicolai in Vinculis*. Quamvis vero Bernhardus Magdeburgensis eximi dioecesi non passus, Ottoni tamen monasterium Magdeburgicum fundanti jam anno MCCCXL. item MCCCXLVI. quædam concessit, aut alius potius beneficiis commutavit, uti patet ex privilegiis Magdeburg. III. & V. in diplomatum Witichindo Corbejensi junctorum syllogen ab Henrico Meibomio relatis. Præterea cum consensu hujus Episcopi Otto anno MCCCCLII. Helmstad. monachis *decimas villarum Helmstad, Bassalo, duorum Sedorp & Wormsted* concessit, ut ex alio diplomate Meibomiano patet. Hoc Bernhardo Ecclesiam regente, Dominica Halberstad. ab Hildegrino II. exstructa magnam partem collapsa multos populi opprescit, quod juxta Ditmarum factum anno MCCCCLXIII. *In tertio anno, inquit, II. Calend. April. Ecclesia Halberstadensis cecidit. Quod noviter ab ipso reparatum, sequens docet versiculus:*

*Ipsè monasterium Bernhardus condidit amplum,
Post is ad æternæ commoda pacis abit.*

Et abiit quidem anno MCCCCLXXI. quod ex sequentibus Ditmari lib. II. liquet. *Interea Bernhardus Antistes venerandus plenos dierum XLVIII. ordinationis suæ anno, & in ipso die, id est III. Non. Febr. obdormivit in Domino.* Octo hos & quadraginta annos si tertio & vigesimo seculi decimi addideris, resultaverit modo dictus numerus. Baronius tamen anno LXXIII. memorat. Budæus, affirmante Meibomio, refert in annum MCCCCLXIX. At vero si Concilium Ravennatense, quo Erectio Ecclesiæ Magdeb. in Archiepiscopatum per Johannem Papam firmata, juxta computum Baronianum an. MCCCCLXVII. celebratum, eidemque tanquam Episcopus Halberst. jam subscripsit Hildiwar-

dus, non video, qui vel una harum lententiarum firmo stet
 talo. Præterea Adelbertus primus Archiepiscopus Magdeb. an.
 1000CLXX. constitutus dicitur, & postea consecratio Halbersta-
 densis Basilicæ quæ an. 1000CXLI. contigit, in XXIV. ordina-
 tionis Hillibardinæ annum refertur; ut necesse sit anno 1000CC
 LXVIII. episcopalem infulam impetrasse: quos Chronologicos
 scrupulos si nobis quis exemerit, næ gratam faciet operam.
 Tangit excessum Witichindus, non sine Præsulis elogio, his
 verbis: *Illo quoque tempore Bernhardus, ut ab omnibus prædicaba-
 tur, suis temporibus sacerdos dignissimus, diem finivit extremum: se-
 pultus est in medio choro Halberstadenſis templi.*

VIII.

§. XLIV. Tunc ex Præposito electum a cuncta S. Halberst.
 Ecclesie clero & populo HILLIBARDVM (quem & vo-
 cant Hillivardum & Hildevvardum) ab Antecessore Bernharo
 ad hoc præsignatum, Otto Imp. Romam venire præcepit. Cumque eo-
 dem, quod diu latebat, secretum mentis revolvit, scilicet facturum se in
 urbe Parthenopolitana Archiepiscopatum semper studuisse, ob spem re-
 muneracionis æternæ, defensionemque communis patriæ, seque ad omnia
 quæcunque unquam ab eo expetisset, promisit paratum, si consentiret
 sibi hoc perficere votum. Hic autem, ut erat sapiens, piæ connivebat pe-
 titioni, partemque parochiæ, quæ sita est inter Oram & Albim & Bo-
 dam fluvios, & insuper viam, quæ Frederici dicitur, Domino concessit,
 Sanctoque Mauritio ac Imperatori. Insuper idem charitative rogatus
 a Cesare Augusto, dedit Domino Sanctoque Laurentio parochiam ja-
 centem inter fluvios Willerbizi, & Salsum mare & Salam & Vnſtrot, &
 Helmana, & foveam, quæ est juxta Valenhusum. Tali munere Impera-
 tor arridens, per manus suscepit eundem, curamque ei baculo commit-
 tens pastoralem, Accipe, inquit, pretium patris tui. Hunc enim Ericum
 nomine, cum Buccone, Heimanno, Reinwardo, Wirino, Eserio, ceteris-
 que, qui in Quidilingeburg eundem tunc in Pascha solenni occidere cona-
 bantur, decollari præcepit. Integer hic sermo est Ditmari lib. II.
 Ex quo primo nomen & fatum patris *Erici* discimus. Qua
 autem fide Winnigstadius, & in Chron. Bergensi Meibomius cum
 faciant Comitem de Werle, non satis liquet. Porro Winnigsta-
 dius Episcopum in monasterio San-Gallensi a pueris educa-
 tum,

tum, ex Capellano Cæsaris Præpositum Halberstadensem, ac
 Episcopum creatum asserit. De mansione San. Gallensi eo du-
 bitandum minus, quo major in his Ditmari auctoritas, qui in
Christi Confessoris Galli monasterio Præsulem edoctum tradit lib. IV.
 Deinde ex Ditmaro apparet, quomodo sub hoc Episcopo Di-
 oecesis Halberst. magnum ceperit detrimentum, Magdebur-
 go attributa bona territorii parte, nempe *quæ est inter Oram, Al-
 bim & Bodam fluvium, una cum via Friderici*: quam fuisse conjici-
 mus ubi nunc est, pagus *Freleben*, quod ex *Frerch* / quo modo
 Saxones pronunciare solent *Fridericianum* nomen, corru-
 ptum videtur; quanquam ad *Salam Frideberga & Konigsveg*
 reperiuntur, quæ unde nomen acceperint, ambigimus. Præte-
 rea quicquid fuit dioceseos inter fluvios *Salam & Vnstrutum,*
Elmanam (die Helm) Salsum mare (Gesalsen See) sive stagnum
 in Mansfeldensi Comitatu, *ac foveam juxta Walhusam*, inter
Sangerhusam & Franckenhufam ad *Helmanam* oppi-
 dulum, Magdeburgensi ditioni adscriptum. Hoc lauto
 bolo delinitus Otto, facile in confirmationem novi Episcopi
 consentiens, eundem virga pastoralis investivit, Adelbertum
 autem monachum Trevirensis primum Magdeburgi Ar-
 chiepiscopum constituit, quod Ditmarus & Gobelinus in an.
 MCCCCLXX. Albertus Stad. in annum seq. rejiciunt, Engelhusi-
 us his verbis tangit. *Ipsè Parthenopolin Archidiaconatum Halber-
 stadensem fecit Archiepiscopatum, præficiens ei Adelbertum, & subji-
 cens eidem Episcopatus Cuzensem, Misnensem, Mersburgensem, Bran-
 denburgensem, Havelbergensem, cum terra Sclavorum.* Quæ si atten-
 tius consideramus, apparet ab Hermanno Billingo novo
 Saxonix Duce Halberstadensibus præfici non potuisse E-
 piscopum, quod Krantzius III. *Metrop. c. xxxi.* & Winnigsta-
 dius memorant: nisi dicere malis, Episcopum digressum a Cæ-
 sare, ipsius jussu ab Hermanno introductum. Adelberti Mag-
 deburgensis successor fuit Gisilerus, qui cum Mersburgensem
 Ecclesiam, non ut mercenarius modo, sed pene ut lupus dissi-
 passet, eandem hæcenus liberam in Abbatiam commutatam
 Ecclesix Halberstadensi subdidit. Hac de re legas apud Ditma-
 rum

970.

rum Lib. III. *Merseburg*, quæ usque huc liberaliter dominabatur, *Ecclesie Halberstadensi sede Episcopali destructa subditur*. De Jurisdictione Ecclesiastica, & quibusdam bonis id intelligendum: ceu recte etiam accepit in *Marienthalensi Chronico* Henricus Meibomius. Nam alias integer Episcopatus Halberstadensi dioecesi non attributus, sed misere potius dissipatus. Vnde nec ab Hillibardo, quod vult Winnigstadius, sed a Gisilero primus Abbas fuit constitutus; quod satis clarum ex Ditmaro. Paulum Langium licet recentiore, non abs re fuerit audire: *Gisilarius antea fuit Episcopus Merseburgensis, factus autem Archiepiscopus actu habitum Episcopatum retinuit Merseburgensem. Ast quoniam ex integro licenter & commode retinere non valuit (nec dum quippe ambitio ista vel potius abusus exorta in Ecclesia & permessa fuerat, ut unus pastor & unus Episcopus pluribus præesset Episcopis) ipsum destruere & dissipare cœpit, bona illius vicinioribus disperiendo Ecclesiis. Enim vero quedam Misnensi Episcopo, pleraque nostro de quo loquimur Friderico (Citizensi Episcopo) aliquanta Halberstadensia contulit. Majora autem bona, ut castella & oppida sibi retinuit, & dictum Episcopatum ita demolitum in monasterium quaecunque commutavit, ponens ibi Abbatem cum monachis ex cœnobio S. Johannis Baptista prope Magdeburg assumtis. Alioquin credimus Winnigstadio, Hillibertum pro conditore cœnobii Stederlingenburgensis venditanti, ejusdemque perfectionem in annum Mccccxxv. referenti. Rem ipsam ex Historia Quedlinburgensi exponunt quoque Centuriatores Magdeburg. & Neofanii huc spectant sequentes versus:*

*Hildwardus jam fata sue prope sortis abactæ
Cognoscens, sanctos ultra fundavit in usus
Ante obitum eximiam neglectis sumtibus arcem,
Virginibusque dedit sacris pietatis amore.*

991. Ubi in margine adjecit: *Cœnobium Stötterlingum ab Episc. Halb. fundatur. Anno Mccccxci. Hilliwardus Halberstadense templum noviter a se constructum, summa cum magnificentia consecravit, cujus rei memoria quæ repetatur ex Ditmaro dignissima. Anno Dominicæ incarnationis Mccccxci. Hillibardus S. Halberst. Ecclesie venerabilis Antistes, qui me baptizavit & confirmavit, templum*

plum Domini, quod ipse a fundamento edificans tandem ad unguem usque perduxit XII. Cal. Novembr. dedicavit. Adfuit ibi tunc Rex cum Imperatrice Adelheida, avia ejus & Abbatissa Mechtildis, & Archian-
tistites hi, Willigisus, Gisilerus, & Lievvizo cum suis confratribus XVI. Festivitas autem erat eadem Christi confessoris Galli, in cujus monasterio predictus Præsul edoctus est, & ideo semper studuit in hac celebritate suum perficere desiderium, & tunc inierat. XXIV. Ordinationis sue annus. Hunc adjuvit in omnibus fidelis suimet Capellanus Hildo, & prudentissime cuncta disposuit. Omnes Saxonie primates hic tunc convenientes caritative suscipiuntur. Nunquam fuerunt ante nec post, ut veraces affirmant, in divinis laudibus, & negotiis secularibus, omnia plenius cunctisque acceptius peracta. Quia etiam hujus Episcopi ad Alberonem Metensium Episcopum exstat epistola, qua secum portionem sanguinis B. Stephani ac portiunculam de ossibus S. Glodesindis communicari petit, dubio procul hujusmodi reliquiis, pro supersticioso seculi genio illustrare voluit novam cathedralem Ecclesiam. Quum tandem Antistes Hillibardus (utor verbis Ditmari) Ecclesiam & gregem sibi commissam XXIX. annos gloriosissime verus Israelita rexisset, VII. Cal. Decemb. expirans sepultus est extra Ecclesiam, infra claustrum, ubi ipse sibi paraverat domicilium.

§. XLV. In electione novi Episcopi quandoquidem, Ditmaro affirmante, confratres convenire non possent, alique, uti exstat apud Winnigstadium, Hildonem, ceteri Hilbertum expe-
terent, Otto III. Capellanum ARNVVLPHVM, quem alii Arnoldum appellant, iis præposuit IX. Decemb. ordinatum. Quos honores ei prædicens Antecessor ita allocutus suos. Hunc hospitem honorate, & quantum potestis, illi servite, providere enim debet in suos post me, Ditmaro teste. Sub initium Episcopatus Walbeccense monasterium, a Lothario Comite fundari coeptum a Mechtilde vidua & Lothario Sigfridoque filiis perfectum, honorifice consecravit. Videatur Ditmarus lib. I. Auxisse hunc Ecclesiæ prædia, ne detrimenta rerum sentirent, quæ inde ad Magdeburgensem pervenerint, generatim Metrop. I. III. c. L. asserit Krantzius, quod pluribus explicat Winnigstadius. Nam ab Ottone III. impetravit V. sylvas Hackelam,

D

lam,

- lam, Hüjam, Elmum & Vorvvaldium cum venatico jure. Præ-
 terea Imp. civitatem Halberstadensem pascuis, sylvis, molen-
 dinis, & ducentis, (alii mille ducentos ponunt) mansis auxit;
 ut ornatum Ecclesiasticum, ac imprimis aureum calicem,
 1003. thuribulumque taceam. An. c. i. iii. Arnulphus conventui pro-
 cerum regni Germanici in Mersburg adfuit, eodemque anno
 Henricus II. Ottonis III. Successor, festum Pentecostes Hal-
 berstadii celebravit, uti ex Ditmaro, & Krantzii *Saxoniae* l. IV.
 1005. c. XXXV. patet, Quod autem hic Henricus Rex anno c. i. v. ab
 Arnulpho Mersburgensem Episcopatum in Abbatiam con-
 versum repeteret, ac pristino restituens statui, Wigbertum
 daret Præsulem, quo coeptis ille faveret magis, CXXX. man-
 sos ex peculio reddebat. Nec minus ab eodem Cæsare accepit
 Ilfenburgum, vetustum oppidum, cum singulis eo pertinen-
 tibus bonis atque juribus: quo post collocavit monasterium.
 Hanc in rem Chronicon Engelhusii: *Venerabilis Arnolphus Episc.*
Halberst. de castro Ilfeneburgh, quod ei Imperator contulerat, fecit locum
monachorum de cœnobio Fuldensi. Utque hæc cum antiquis privi-
 legiis rata forent omnia, tam Cæsareis, quam Pontificiis firma-
 ri fecit diplomatibus. Halberstadium vero metropolin vetu-
 state temporum collapsam prope, ab altero Pontificatus in
 XXII. annum structuris variis auxit & ornavit, ut tum demum,
 genuinum civitatis formam contraxisse putandum: cum præ-
 fertim variis immunitatibus ac privilegiis bearetur. In ipso ve-
 ro civitatis burgo novum exstruxit templum, in Dei O. M.
 & Mariæ virginis honorem, constitutis Præposito ac integro
 Canonorum Collegio, cum Cathedrali Ecclesiæ summa
 cura in omne ævum unito. Nonnulli vita functum putant an.
 1023. c. i. xxiii. quo ejus successorem memorat Lambertus. Et ad hunc
 quidem mox pergemus, modo paucis memorabile pietatis
 Arnulphinæ attulerimustestimonium. Precibus publicis inten-
 tus erat, cum eum ad se vocaret Otto III. Arnulpho respon-
 dente, sibi nondum vacare, quod cum majori, ac Cæsare esset,
 Domino ageret. Indignabatur Cæsare, ut depositionem quo-
 que interminaretur. Ab ipso autem Episcopo, quis ille foret Do-
 minus, edoctus, in hæc erupit: Satius est nos manere divina,
 quam

quam si ille nos exspectet, ejusque cultus detrimentum capiat.
 Historiam debemus Winnigstadio.

§. XLVI. Ceterum Anno cio xxiii. BRANTHO (*Brandago* audit Krantzio *Metrop.* lib. IV. c. X.) *Abbas Fuldensis Episcopus factus est Halberstadiensis: quæ sunt Lamberti verba.* Anno sequenti cum Henricus Imp. ejusque conjux Goslariam contenderent, Episcopum inviserunt. Quod autem eodem anno Henricus decederet, corpus exanime Episcopus Bambergam secutus: quod Neofanius sic expresit.

*Saxonicas rediit morti vicinus in oras.
 Atque salutato Brandagone Præsule recta
 Hinc per Goslariam cum conjuge transit urbem,
 Inque dioecesin lagventi hanc inde reversus
 Corpore, commendans animam cum carne supremo.
 Multorum expositus lacrymis in fata recessit
 Ob sanctum studium vitæ, moresque pudicos
 Sanctorum in numerum sancta cum conjuge scriptus,
 Hujus Brandago lacrymis deflevit honestis
 Funus, & eductum Bambergam corpus in urbem
 Fletibus exanimum fufis decoravit amaris.*

Hic Episcopus auctor est monasterii ad S. Johannem, enutriendis doctis viris destinati. Anno cio xxvi. quando valida fames inferiorem Saxoniam ac Halberstadensem quoque ditionem premeret, ad levandum animi moerorem Episcopus in Græciam ac Palæstinam profectus multa sustinuit terra marique pericula. Reversus juxta metropolin, Buslebiæ (*Bosleve: cuius loci præter nomen nihil superat,*) in memoriam S. Bonifacii novum condens Canonicorum Collegium, de suis decimis eidem assignavit redditus. Mortuus lue pestifera XXVII. Aug. anno cio xxxvi. (alii an. cio xxxvii.) primum cryptæ, post Ecclesiæ Sanctuario illatus, inter Hildebardum & Arnulphum situs est. Casulam, qua cum primo sepultus, nigram literisque aureis distinctam Præpositus ad S. Johannem quottannis semel solitus induere.

§. XLVII. BVRCHARDVM, qui sequebatur, Krantzius *Metrop.* lib. IV. c. XX, *Comitem Bavarie*, Winnigstadius specia-

tim *Napurgensem*, alius *Vochburgensem* facit. Hic ab utero materno Ecclesiasticis dicatus, adolescens literis egregie tinctus, ex Canonico Regensburgensi in senatum Conradi Regis allectus, cum suis precibus quibusdam Saxonis proceribus capitis damnatis veniam impetrasset, tam gratus in Saxonia factus, ut ad Episcopatum a Collegio Halberst. postulatus, a Bardone Moguntino consecraretur. Ipse etiam Conradus Halberst. Ecclesie, in gratiam Episcopi, aliquot donavit prædia. An *Comitatus Nortturingem & Stopudesen*, quos Burchardum Ecclesie conjunxisse memorat Krantzius, in hunc censum venerint, haud integrum nobis definire. Winnigstadius refert, hunc Episcopum extremam manum imposuisse Curie Episcopali (*Anla Petri, Peters Hoff* dicitur) itemque XXIV. curiis Canonico- rum; nec minus *Huseburgi* exstruxisse capellam B. Sixti, ad operas excitandas lapides & cæmentum sua manu afferendo. Burchardo præside, Adelheidis Abbatisa Quedlinburgensis, Xenodochium S. Joh: Baptistæ in *Westendorff* inter civitatem tum temporis & burgum condidisse ac liberaliter dotasse (quod literæ foundationis cum cathedrali Ecclesia exustæ; in alienas manus, & templum ad Coenobium montis Sion venit: uti reperimus apud Winnigst.) dicitur. Lites cum Meginhero Abbate Hirschfeldensi exercuit graves, propter decimas, cumque injuriam fieri sibi putaret Abbas, re ad Nicolaum Pontificem delata diploma impetravit, quo anathema interminatus Episcopum jubet quiescere. Etsi hæc transmittunt Chronica Halberstadensia, gravissimum tamen auctorem habemus Lambertum ad an. c. lxx. de his scribentem. At vero cum ne sic quidem proficeret Meginherus, morti vicinus interprete Fridrico Saxonie Palatino, de injuriis questus, Burchardum ad tribunal Dei citavit: nec multo post excessum Abbatis Episcopus subitaneo morbo correptus animam miserrime efflavit. Lambertus iterum: *Meginherus (ut prædictum est) cum Burchardo Halberstadensi Episcopo diuturnam traxerat litem, propter decimationes Saxonie, quas ille Herweldensi monasterio ereptas, per occasionem Episcopalis regiminis sibi vendicabat. Contra cujus improbitatem quum nec forenses nec Ecclesiasticae leges quicquam valerent, & Abbas sepe querimonia in jus relata surdis tribunalibus fabulam narrasset:*

1059.

tandem brevi antequam vita excederet mandavit ei per Fridericum Palatinum Comitem, se quidem tanquam viribus imparem causa cadere, Deo tamen vires ad tuendam equitatem non defuturas esse, proinde parati ambo essent, ut intra paucos dies ad tribunal equissimi iudicis Dei causam dicerent, victurum ibi esse, non qui plus posset, sed cuius causa justior esset. Nec fefellit eventus. Nam post dormitionem Abbatis pauci dies intercesserant: & ecce Episcopus quum predicta rei gratia synodum indixisset, & admoto jam equo illuc properare vellet, repente divina animadversione ictus corruit, reportatusque ad cubiculum adscitis ocyus presbyteris suis, per Deum obtestabatur, ut decimationes suas Herveldensi monasterio restituerent, atque omnem in perpetuum super hac re litem præciderent, scirentque cuncti, qui eadem tentassent, sic infeliciter rem cessuram, ut sibi cessisset, qui injuste exactionis tam acerbum vindicem ipsum experiretur Dominum. Quumque Magdeburgensis & Hildenesheimensis Episcopi visitatum eum advenissent, cum magno ejulatu fatebatur se juxta predictum eximii Abbatis ad tribunal Dei jamjam abripi, & pro invasus rebus alienis rationem exigi, rogabatque obnixè, ut missis Herveldiam nunciis veniam sibi pro admissis supplices precarentur. Nec multo post disruptis miserabili genere morbi visceribus, expiravit. Vio quoque Archipresbyter ejus, quo ille potissimum incentore ad hanc sevitiã inarserat, quique exactor atque minister hujus calumnie vehementissimus exstiterat, eodem anno subitanea morte sine confessione, sine sacra communione interiit, a diabolo (ut fama vulgatiores loquebatur) suffocatus. Retinent hæc omnia Halberstad. Chronica, imo & vivum, & post facta ad tumbam miraculis coruscasse, ac diem obitus divino afflatu prædixisse perhibent. Quæ quidem vel propterea conficta putamus, ut fama de exitu vitæ apud posteros evanesceret. Eadem Chronica in templo cathedrali sepultum, sed post incensa ædea Successore in cœnobium ad S. Burchardum translatum, ac sarcophago altare impositum referunt.

§. XLVII. Burchardum excepit B V R C H A R D V S II. XII. quem tamen Scriptores antiqui *Bucconem* malunt appellare: & recte quidem, si ex Buckiorum Goslariensium familia (quod Winnigstadius tradit) oricundus. Krantzius utrumque ei nomen tribuit. Lambertus itemque Brunno monachus *consobrinum* faciunt Annonis Coloniensis Archiepiscopi. Goslariæ pri-

mum in Canonicorum coetu Magister Scholæ, post Præposi-
 tus fuit. Et hujus quidem muneris testem iterum habemus
 Lambertum ita scribentem: *Burchardo Episcopo successit Bucco*
Goslariensis Præpositus, qui Prædecessoris sui recenti adhuc exitio con-
territus, ab infestatione Herveldensis monasterii temperabat. Minaba-
tur tamen plerumque magna se facturum, sed ultra verba non processit.
 Primo Episcopatus anno monasterium cum templo cathedrali
 & æde S. Johannis, dimidioque Westendorffio exusta, refert
 Winnigstadius. At vero nisi accuratior fuerit computus ac in
 Henrici IV. cum Bertha matrimonio (quod ipse autor eodem
 anno Halberstadii contractum memorat) procul dubio errat.
 Conjunctionis enim annus est CIO LXVI. locus Triburia; non
 fallaci in his scriptore Aschafnaburgensi. Quisquis autem an-
 nus feralis, bene est, quod statim reparandis tam his ædificiis,
 quam Ilfenburgensibus a Slavis incendio detrimentum passis
 omnem lapidem moverit Episcopus: quem præterea Benedi-
 ctinum cœnobium *Huisburgense*, & in metropoli Canonico-
 rum Collegium ad S. Paulum, itemque Xenodochium S. Alexii,
 & aliud S. Luderi condidisse scribunt. An. CIO LXIII. *Gerhardus*
Papa qui & Nicolaus obiit, in cuius locum per electionem Regis & quo-
rundam Principum, Parmensis Episcopus substitutus est, & Romam per
Bucconem Halberst. Episcopum missus. Cui redeunti pro premio bene cu-
rate legationis pallium dedit, & alia quedam Archiepiscopatus insignia:
quod Archiepiscopus Moguntinus (is erat Sigfridus) ad obfusandum
sui prioratus fastigium factum interpretatus, indignissime tulit: sed per
Archiepiscopi Coloniensis interventum satisfactione accepta quievit in-
dignatio ejus. Lamberti verbis maluimus hæc describere, quam
quæ Winnigstadius de hoc privilegio attexit, incrustare. Quis
enim talibus sine diplomatum inspectione fidem adhibebit?
 1068. Anno CIO LXVIII. ut est in Chron. Augustensi, *Burcardus Halber-*
stadenensis Episcopus Luiticiorum provinciam ingressus incendit, vasta-
vit, a vectoque equo, quem pro Deo in rheda colebant, super eum sedens
in Saxoniam rediit. Non diu post calamitosa illa cœpere tem-
 pora, quando per intestina Henrici IV. cum Saxonis
 Principibus bella, innumeris malis involuta Germania. Paucos
 hac tempestate Rex Henricus habuit, pauciores retinuit fau-
 tores

tores & amicos, in quibus tamen non est cur constantiam
 Bucconis nostri deprædicet Winnigstadius, quod ipse, ad
 quem provocat, Lambertus plane testetur contrarium, eun-
 demque ad annum *M CIO LXX II.* inter *conjuracionis auctores ac si-* 1073.
gniferos, & ad annum CIO LXXV. ejus potissimum consilio bellum Saxo-
nicum administratum referat. Ut proin nemo mirari habeat ne-
 cessum Regem Henricum, *tanquam totius Saxonice rebellionis*
Principem, & omnium que secus acciderant, fomitem atque incentivum
inexorabili odio Episcopum insectatum. Sed ut ipse Lambertus a-
 nimo est in Cæsarem iniquiori, ita Bucconem frequentibus in-
 juriis a Rege laceffitum; tamen quod vir eximia sanctitatis esset, & opti-
 me in Ecclesia Dei existimationis, credi nullo modo posse aliter existimat,
 in hanc audaciam prorupisse, nisi zelo Dei & sola communis com-
 modi ratione. An vero zelus ille sit divinus & commodi commu-
 nis consideratio, si quis in legitimum Dominum conjurans
 eundem solio amet deturbare, alius perpendendum relinqui-
 mus. Cum Christianismo sane illa convenire nequeunt, qui
 non modo in benignos ac mites, sed & in difficiles Dominos
 exigit obedientiam. Quamvis autem apud Brunonem quera-
 tur noster Præsul, quod prædia cujusdam nobilis viri, cui nomen *Bo-*
do, que jure sue deberent esse Ecclesie, Rex sibi abstulisset injuste; plane
 tamen hæc ciendo adversus sacrosanctum Domini caput bello
 non sufficiebant. Et vero quod fax & tuba motuum Saxo-
 nicorum esset Bucco, non mirum sigillatim ob ipsum ex can-
 duisse Germaniæ Regem: ut adeo anno *CIO LXXV. usque Hal-* 1075.
berstat cum exercitu veniens, omnia, ut cœperat, circumquaque fer-
ro & igne depopulatus: quæ sunt Lamberti verba; qui item Sig-
 fridi tunc Henrico fidi in Bucconem iras sic describit: *Mogun-*
tinus Archiepiscopus efferatus in Halberstatensem Episcopum, pro eo
quod per eum potissimum stetisse videretur, ne Saxones deditio- ni consen-
tirent, spiritali armatura debellare parat, quem militari manu non po-
tuerat. Legatum ei mittit, eumque ad Synodum evocat, intentans ei
crimen perjurii, ea de causa, quod contra Remp. cui sub jurejurando fi-
dem sponddisset instructam aciem dux ipse belli duxisset; & hac occasio-
ne Episcopatu eum deturbare, si vota sequatur effectus, machinatur, pa-
ram recolens, se ipsum eadem noxa teneri, quia & ipse & cuncti prin-
 cipes

cipes regni, qui nunc partium Regis erant, in hac eadem contra Regem bella a principio conjuraverant. Sed nuncius metu hostium, per quorum terras transeundum erat, retardatus est, ne ad legitimas inducias, sicut solemne est, ei diem diceret. Atque ita ineptum consilium eadem levitate evanuit, qua coeptum fuerat. Quæ de Sigfridi inimico ante in Regem animo refert Lambertus, lucem capiunt ex Brunonis monachi *Historia Saxonici* hujus belli. Sigfridus, inquit iste, *Moguntine sedis Archipresul, Wenero Magdeburgensi, & Burchardo Halberstadenfi* Episcopis literas querimonia plenas misit, quod Rex in Episcopatu suo loca prædationibus faciendis apta elegisset, positisque inibi castellis & præsiidiis, multa mala rebus suæ Ecclesie faceret. Sed Deus ipse Henrico Regi servasse videtur potestatem pœnas de Buccone sumendi. In eas enim angustias res coactæ Principum Saxonum, ut absque ulla exceptione Regi se cogerentur dedere, qui eos Principibus suis singulis singulos, donec de eis communi consilio deliberaretur, servandos commisit. Bucco Babenbergensi Episcopo Ruperto, immitis ac ferocis (si Lamberto fides) ingenii viro, at erga Cæsarem in adversis rebus spectatæ spdei creditus. Postquam vero Henricus inclinatis ad defectionem Principibus, iterum novis Remp. tempestatibus quati aspexit; quamvis custodis diligentia non diffideret, veritus tamen ne forte subrepente per hanc moram negligentia aliquid in eo vis vel fraus hostilis operaretur, ad palatium eum evocavit, & ibi nunc inter camerarios suos, nunc inter cocos & coquinarum spurcicias indignissimo loco habitum sub omni diligentia custodiri fecit, donec tam feralibus odiis competens exilium excogitaret. Hactenus Lambertinum contextum dedimus: nunc cum longior apud illum narratio de liberatione Bucconis sequatur, in compendium contractam exponemus. Aderat tum temporis Henrico soror ejus, eademque uxor Salomonis Regis Vngarorum, quæ ad maritum reversura navi impostum cum ministris suis Bucconem præmittit, eo deportandum, quo nulla in Germaniam revertendi potestas. At Vdalricus quidam ex nobilibus Bojaræ Episcopo addictus liberationem promittit, modo ad certum in ripa Danubii castellum egressum obtineret. Quod cum aliquoties per valetudinem simulatam impetraret, ac porro in natalitiis Joh. Baptistæ missam in proxima

proxima littori Ecclesia celebraret, repente cum armatis adest Vdalricus, Episcopum ejusque reculas custodibus extorquens. Hinc paucis diebus in proximo castello moratus, mutato habitu revertitur Halberstadtium. In summa rei consentit Bruno monachus, quamvis circumstantiæ varient nonnullæ. *Quanta gratulatione totius populi (& hæc Brunoniana sunt) fuisset acceptus, mens hebes non valet explicare stylus. Etiam qui eum prius odio habuerunt, in occursum lati gaudentesque concurrerunt. Rex ubi gesta rei nuncium accepit (jam iterum loquentem sistimus Lambertum) graviter & iniquo nimis animo ferebat tantos conatus suos in irritum cessisse, præceptam sibi tantarum contumeliarum vindictam, redditum cum impunitate hostibus virum, in qua totius Saxonici belli summa & cardo verteretur: nec dubitare poterat paululum jam sopitos ignes Saxonici furoris hoc incentore illico suscitandos, & propedem in immensum conflagratos: atque eo infestius id acturum, quo se meminisset post deditioem nullam in Rege clementiam, nullam expertum fuisse humanitatem. Nec falsus in eo Henricus, qui porro expeditionibus reliquis contra sese militantem vidit Bucconem. Nam teste Auctore, quisquis sit, Apologiæ pro Henrico IV. ab Ulrico Hutteno repertæ, ac iterum a Marq. Frehero editæ, tredecim expeditionibus contra Regem eundemque Imperatorem Henricum militavit. Eundem Bucconem hic ipse Scriptor vidit cum illo Magdeburgensi Hartvigo in castris, quæ posuerant Saxones atque Thuringi ad locum Ierosfeldie, quando perrexerunt in Orientalem Franciam ad patrandum illud circa Wurtzburg magna occisionis scelus. Designat is prælium Bleichfeldense juxta Wurtzburgum anno CIO LXXXVI. in quem referunt Dodechinus & alii. Sed tandem etiam talem invenit Bucco vitæ exitum, qualem mereri videbatur gravissimorum motuum incentor. Qui enim præcipue & ante omnes in hoc esset studio, ut Regem deponeret a regno, qui cum sublimavit Episcopali fastigio: occisus est tandem Goslarie a suis popularibus in quadam contentione, quæ inter ipsos hostes vel Ecclesie vel Reipublicæ facta est non sine plurimorum sanguine, in diebus scilicet passionis Dominice, quando iterum contra Ecclesiam, contra Rempubl. celebrabant conventicula sua. Sic enim vere scribit laudatæ Apologiæ*

pius

1086.

1087.

pius doctusque scriptor, qui paulo post cum anno diem cædis iterum inculcat his verbis: *Occisus est in seditione quadam popularium suorum Nonis Aprilis, in quarta feria Dominica passionis, anno scilicet CIDLXXXVII. a tempore Dominicae nativitatis. Ac denuo Burchardum a suis popularibus, non id agente Marchione Egberto, sed tamen hoc factum approbante, occisum tradit. Bertholdus Constantiensis Appendice ad Hermannum Contractum designat anni sequentis VIII. Idus Aprilis. Ad eundem annum octavum & octogesimum Chronica Augustensis: Burchardus Halberstadensis, fomes & nutrimentum discordie in seditione quadam transfixus expiravit. Chronicon breve Stederburgense a Meibomio editum refert in annum nonum & octogesimum. Sepultus est Ilfenburgi, quod testatur Herrandus ex Abbate Ilfenburgensi Episcopus Halberstadensis in *Passione Bucconis* quam tanquam Sancti cuiusdam, affectibus occæcatus, scripsit, eaque Germanice versa reperitur in Winnigstadio Ms. qui & alium ejusdem Auctoris de occiso Buccone sermonem laudat his incipientem: *Quia abundante iniquitate charitatem multorum nostris potissimum temporibus videmus frigescere. Præterea Winnigstadius memorat, a pia quadam matrona ejusdemque fratrum triga per Bucconem conversis hoc ævo fundatum monasterium virginum in loco Drubeck, a tribus rivulis ibidem confluentibus sic appellato.**

XIII.

§. XLIX. Post Bucconem dissentientibus suffragiis electus est D I T M A R V S, cujus natales Krantzio *Metrop. l. V. c. XXIV.* ignoti. Ex monasterio ad S. Mariam, quo in scholæ magister fuerat, petatum, monet Winnigstadius, in cujus tamen Chronico mira confusio. Quid enim hic Henricus Quintus? quid Palchalis Papa? quid Fridericus Episcopus faciunt? si Ditmarus tantum per sedecim dies Præsulatum tenens, sive veneno sive præcipitio improvise vitam finivit. Versiculos apud Winnigstadium sequentes offendo:

Ditmarus eligitur cleri discorde Senatus,

Hinc sedecim tantum vixit in orbe dies.

A virtutis & justitiæ studio commendant recentiores. Sed quod paucis experimentis in hoc quidem fastigio illud compro-

pro-

(35.) (36.)
probare potuerit, ipsa temporis breuitas inculcat. Paterna quæ
fuere bona Ecclesiæ D. Virginis, qua in sepultus, legasse, ejus-
que structuram ursisse observat Winnigstadius.

§. L. Succesit Ditmaro HERRANDVS, qui & Stephanus
a nonnullis dictus, Abbas Ilsenburgensis, jam ante Ditma-
rum a nonnullis electus. Is tanto odio persecutus est Hen-
ricum IV. ut cum aliis Saxoniarum Principibus sua coniungens
arma, dignitate regia omnino deturbandum iudicaret, ceu
ex epistola eius, nomine Ludovici II. Comitis Thuringiæ
(is est, qui *Salius*, sive *Saltator* vulgo audit) quem Val-
tramus Episcopus Numburgensis ab Henrici Regis in-
sectatione dehortatus, scripta apparet. Servavit illam Dode-
chinus Mariani Scoti continuator ad an. c. 1090. ubi tamen Val-
tramus (certe in editione Pistoriana) *Magdeburgensis Ecclesiæ An-*
tistes perperam vocatur. Winnigstadius ab eruditione, Abba-
tiæ Ilsenburgensis sollicita administratione, ac Bibliotheca ibi-
dem condita commendat: quam superiori seculo in turbis ru-
sticanis disiectam dolet. Tritthemius eum inter Scriptores Ec-
clesiasticos refert. Si tantum triennio tenuit Halberstaden-
sem Episcopatum, non video qui eius obitus a Bruschio, quem
Centuriatores Magdeburgici sequuntur, in annum c. 1091. referri
debeat. An igitur tredecim annos sedit? quod vult distichon
Winnigstadio nostro insertum:

Qui Stephanus multis, Herrandus voce vocatur

Annorum tredecim tempore Pastor erat.

In triennio consentientem habemus Krantzius *Metrop. I. V.*
c. XXX. Quod per Saxoniam omnia turbis plena, in Rein-
hardsbronnensi a Ludovico Salio non ita pridem condito cœ-
nobio sepultus est. Ab excessu Herrandi per sexennium rectore
dicitur caruisse Halberstadenensis Ecclesia: quamvis tum demum
FRIDERICVM, cuius antea meminerat Winnigstadius,
ex Canonicorum Collegio electum, ab Henrico V. probatum,
sed a Paschali Papa rejectum existimem. Nam & Ilsenburgenses
monachos sibi obedire detrectantes monasterio eiecisse reperio.
Ipse autem Fridericus tandem ex decreto Synodi Quedlinbur-

gensis ab Henrico V. ob simoniam depositus est, teste Engel-
husio pag. CCXV. quamvis ad Northusanam rejiciat Conradus
Vrspergensis, cujus verba ad ann. cxcv. repetit Baronius
Tom. XII.

XV.

§. LI. Nunc ad REINHARDVM, quem alii *Reinerum*, Hel-
moldus & Albertus Stadenſis *Reingerum* vocant, nos converti-
mus. Hunc nobili proſapia oriundum conjicit potius, quam
demonſtrat Krantzius *Metropol.* l. VI. c. VI. Idem tamen fir-
mans Winnigſtadius, ad Pariſienſe ſtadium a Parentibus miſ-
ſum in monaſterio ad S. Victorem doctrina ac virtutibus efflo-
ruiffe, domum poſtea reverſum a Ludero ſive Lothario Saxo-
num Duce ad Episcopam commendatum, ab Adelberto Mo-
guntino conſecratum aſſerit. Hamerslebiſenſe cœnobium S.
Pancratii memoriæ, & aliud S. Johannis ad frigidum fontem
(*Kalteborn*) utrumque Ordinis S. Auguſtini fundavit. Se-
culares Canonicos S. Joh. Baptiſtæ, quos Brantho Halberſtadii
locaverat, in Auguſtinianos monachos reformavit, ac gemi-
na de clauſtro virginum San-Laurentiano prope Scheningam
conſtituit. Vnde non immerito habetur pro primo Regulæ S.
Auguſtini per Saxoniam auctore. Præterea Benedictini Ordi-
nis cœnobia, Gerbſtetenſe ſcilicet, Heimerslebianum, Drubec-
cenſe, Stotterlingenburgicum ad priſtinam regularum obser-
vantiam revocavit. Hujus Reinhardi ævo novi in Saxonia mo-
tus contingere, cumque Henricus V. anno cxcxiii. in comitiis Er-
furtensibus (quorum meminit ad hunc annum Dodechinus)
Principes aliquot Saxones, & cum his Halberſtadenſem Præſu-
lem, proſcripſiſſet, ac poſtea Hornburgum arcem Episcopii
ad Ilſam fluvium evertiſſet, Brunſwicum occupaffet, Halber-
ſtadium cum proximis villis exuſiſſet, res in prælium ad ſyl-
vam Welphonis (*Welſſesholz*) erupit, quo Cæſareus mi-
les, quem Hoierus Comes Mansfeldicus ducebat, a Ludero ſo-
ciisque & in his ab Episcopo noſtro victus magnaue clade af-
fectus fuit. Historiam prælii ſcribunt tanguntque Dodechinus,
Chronica Australis, Helmoldus, Albertus Stadenſis, Siffridus
Miſnensſis, Chronicon Gozezenſe & Bigaugienſe, Paulus Langi-
us,

III 3.

us, Krantzius, Spangenbergius, & novissime Henr. Banger-
 tus observationibus ad Helmoldi lib. i. c. XL. quamvis in epo-
 cha non æque consentiant. Ante conflictum Reinhardus *inter*
missarum solemnia verbum faciens ad populum, movit eos divinam im-
plorare clementiam, ac pro defensione libertatis & patriæ viriliter pu-
gnare: quod Engelhusio & Auctori de fundatione cœnobii Bigau-
 giensis, credimus. Et pluribus id deducunt Spangenbergius
 & Ernestus Brotufius in *Historia Wiperti & Chron. Mersburgensi.*
 Winnigstadius refert eundem a finito prælio curasse, ut Cæsa-
 reani sepelirentur. Sed contrarium asserit Appendix Martini
 Poloni Ms. Bibliothecæ hujus Academiae, nempe *omnibus ex*
parte Regis sepulturam interdixisse. Quomodo trophæum in loco
 pugnae erectum idolo Jodutæ locum dederit, eoque everso
 Weddingstedense cœnobium fratrum Prædicatorum successe-
 rit, præter Winnigstadium Krantzius lib. v. *Saxonia* c. xxxvi. re-
 censet. Æra prælii incidit in iii. Id. Febr. (Alb. Stadenfis habet
 Kalend. Febr.) anno cixcxv. quem & hi versiculi continent:

III 51

*Anno milleno centeno ter quoque deno
 Sylvam Welforum perfuderat unda cruoris,
 Tunc sunt necati quadraginta millia quinque,
 Ipso nempe die Dionysi Martyris almi.*

Finio prælio Episcopus Luderum comitatus est Brunswicum,
 ubi monasterium tum temporis extra urbem in honorem SS.
 Auctoris & Ægidii consecravit, quemadmodum ex Chron. Sa-
 xon. repetunt Centuriatores Magdeb. qua de consecratione
 plura legas in Meibomii *Bergensi Chronico* sub Hugone Abbate
 XIV. Circa hæc tempora etiam Conradum Gozezensem Abba-
 tem consecravit, ut ex libello *de fundatione ejus monasterii* per Cl.
 Maderum edito apparet. Vivere desiit Reinhardus an. cixcxvii.
 juxta laudatos Centuriatores; attamen Chronicon Stederbur-
 gense designat annum xxiv. Conditus est in primario urbis
 templo ante altare S. Crucis.

§. LII. Post Reinhardum OTTO *Magdeburgensis Ecclesie* XVI.
Canonicus substituitur, quæ sunt Gozezensis libelli verba. Ab
 Henrico V. sine præcipuorum ex Canonicis consensu id fa-
 ctum

Etum, narrat Winnigstadius. Hic Episcopus Gozezensis *Ab-*
batem (quod iterum Gozezensis libelli verbis exprimimus) de
 negligentia frequenter vocavit, vocatum corripuit, non proficiens tan-
 dem ab officio suspendit. Anno cxcxxix. Otto a suis Canonicis Roma
 inique accusatus a legato Papæ (Honorii) deponitur: ut habetur a-
 pud Dodechinum, eundemque in annum referunt Auctor
 Chronici Montis-Sereni, & Chronicon Stederburgense, sed in
 annum xxviii. Albertus Stadenfis. Summam Bullæ Papalis af-
 fert Winnigstadius. Ad eundem annum xxix. monet Chroni-
 con Bigaugiense, Halberstadenses duos Episcopos simul elegisse, de
 quo schismate nondum certo nobis constat; & si Winnigsta-
 dium audimus, ab Ottonis damnatione alius Episcopus non
 fuit electus. Ceterum in Leodiensi synodo, præsentepapa Inno-
 centio II. petitione Regis & totius Ecclesiæ pristino honori Otto re-
 stitutus est, quemadmodum ad ann. cxcxxxi. commentantur
 Albertus Stadenfis & Auctor Chron. Montis-Sereni, plures-
 que circumstantias addit Winnigstadius. Anno cxcxxxiv. Im-
 perator (Luderus) celebrat Pascha Halberstad, ubi quidam de princi-
 pibus Danorum, Magnus nomine, hominum ei faciens, regnum Danie
 ab ipso suscepit, & postquam præstitit juramentum, Imperatori ad Ecclesi-
 am procedenti, circulo decoratus aureo, gladium præportavit. Quæ
 cum observatu digna sit historia, majestatisque Germanicæ te-
 stis, maluimus integram ex Chronico Montis-Sereni adscribere.
 Eandem sermone paululum immutato enumerant Auctor
 Chronici Bigaugiensis & Engelhusius. Tandem ab Innocentio
 rursus exauctoratus Otto in Synodo Pisana, nescitur quonam
 pervenerit aut qua fortuna vixerit. Quod hic Episcopus mona-
 sterium S. Joh. pœne ad incitas redactum cerneret, loco præfe-
 cturæ & præbendarum portæ (das Pforten Amt und Pröben) quæ ei-
 dem Brantho dicaratur, sed Reinhardus ademerat, Xenodochi-
 um S. Alexi, a Buccone e S. Luderi atrio constructum addicebat.
 Tunc autem templum Luderianum ibi erat situm, ubi hodie
 capella S. Margaretæ, in curia, quæ vocatur der graue Hof/ eo-
 que exusto parochia cum aulis huc spectantibus translata ad S.
 Johannem ex consilio Luderi Cæsaris & Adelberti Archiepi-
 scopi

scopi Moguntini. Quomodo autem pars curiæ des grauenhoff ad Coenobium Michelsteinianum pervenerit, se nequaquam invenire potuisse fatetur Winnigstadius.

§. LIII. Post depositum Ottonem, quod anno cio cxxxv. factum in *Marienthalensi Chronico* notat Meibomius, Halberstadenſi cathedræ Episcopus datus est RVDOLPHVS, Præpositus ad S. Johannem, Vir sinceræ pietatis & probatæ humilitatis: quod declarat diplomatis a Meibomio laudati initium sic conceptum: *Ego Rudolphus Sanctæ Halberstadenſis Ecclesiæ Episcopus licet indignus, tamen secundum dispensationem a Deo mihi creditam, sola hac illius gratia operante sum quod sum.* Quod quidem diploma bene quadrat cum electione Rudolphi, cui ægre assensisse pluribus exponit Winnigstadius. Idem prædicat singularem ejus eruditionem tum *Expositione Psalmorum Davidis* in tres quinquagenas distributorum, tum aliis scriptis in coenobio S. Johannis, in Novo opere ante Hallam, item Carthusia Conradsburgensi olim asservatis, sed partim per bellum superioris seculi rusticanum dissipatis restatam. Templum S. Stephani plumbo fecit obduci. Ædem B. Virginis ampliavit, & redivitibus luculentis ornavit. Transitum per paludem magno sumtu ac labore perfecit. *Krantz. Metrop. l. vi. c. xxiii.* & *Centur. Magd.* quod nos accipimus de aggerum uno, quorum tres sunt in diœcesi Halberst. versus Brunswicentia. Anno cio cxxxvii. in metropoli provincialem synodum celebravit Meibomio laudatam in *Marienthal. Chronico.* Ann. cio cxlvi. expeditioni sacræ contra Slavos susceptæ interfuit. De quo bello multa apud *Helmoldum l. i. c. lxiii.* & *Chron. Montis. Sereni.* Anno sequenti nova iterum synodus Halberstadii celebrata, quam Meibomius *Chronico* jamjam citato illustrat. *Chronicon Stederburg,* obitum Rudolphi habet an. cio cxlvi.

§. LIV. Rudolphum excepit VLRICVS, sive *Vdalricus*, Præpositus ad S. Virginem a Conrado III. Ecclesiæ commendatus, ab Adelberto II. Moguntino etiam ingratis Papæ confirmatus. Primo quidem officium fecit satis provide, quod inter alia Baptistarii & majoris campanæ fabrica, quæ cura eidem adscribitur, demon-

1135.
XVII.

1137.

1147.

1148.

1149.

XVIII.

demonstravit. Ipsius ævo Fridericus I. Imp. Halberstadii con-
 1156. ventum habuit Kal. Maji: quem ad ann. cīōclvi. tangunt Alb.
 Stadenſis & Chronicon Montis-Sereni. Idem Chronicon ad an.
 1158. cīōclviii. memorat, quomodo Ulricus Episcopus cum Alberto
 Marchione ejusdemque uxore & aliis multis iter peregrinationis ad par-
 tes transmarinas suscepit. Sed in illa ipsa peregrinatione (ut denuo
 1160. ad an. cīōclx. idem habet Chronicon) constitutus propter favorem
 Alexandri Pape ab Everhardo Cardinali Legato Victoris damnatur: in cu-
 jus locum Gero Præpositus surrogatur. Confer Chron. Bigaugiense.
 Sequenti anno dignitatem ferendi pallium a Victore Antipapa acce-
 1164. pit. Alb. Stadenſis & Chron. Montis-Sereni. A. cīōclxiv. mense
 Januario Gero evocavit Albertum Sommerſeburgium Saxo-
 niæ Palatinum ad compositionem controversiæ cujusdam in-
 ter Hujesburgenſem & Mariævallenſem Abbates jamdiu liti-
 gantes, sed ante adventum Principis aliorum opera negotium
 sine molestia compositum. Rem pluribus exponit Meibo-
 mius Chron. Marienthal. Anno cīōclxxvii. Alexander Papa
 Ulricum Halberſtadenſem Gerone deposito restituit. Chron: Montis-
 Sereni & Bigaugiense. Et in hoc quidem postea legas sequen-
 tia: *Ulricus Episcopus Halberſtadenſis reversus, & honorifice a Clero &*
populo susceptus, Geronis ordinata cassavit. Quod autem tantum be-
neficium Friderico Cæsari acceptum ferret Episcopus, mirum
nemini videatur, cur Henricum Leonem, in quem tum Frideri-
cus infensissimo erat animo, persequeretur. Digna quæ ad-
scribatur est Arnoldi Lubecensis narratio lib. II. cap. xvii. Vdal-
ricus Halberſtadenſis auctoritate Apostolica reversus est in sedem suam.
Sed & manus Imp. cum ipso erat, in omnibus confortans eum. Statim
igitur ad introitum ipsius commota est terra: quia faventibus Principi-
bis Orientalibus contra ducem Henricum multa moliri cœpit. Dux au-
tem (sic seq. cap. Arnoldus) audito ingressu Vdalrici, intelligens
se circumventum esse, Bella mihi video, bella parantur, ait. Quan-
doquidem vero Episcopus Orientalium ope adjutus mon-
tem Hopelberg præſidiis firmasset, Henricus manu arma-
ta adventans rejectis hostibus fregit munitionem. Vid. Ar-
noldus l. i. c. xx. & Krantzius l. vi. c. xxxviii. De Hornburgo id
 accipio

accipio, quod castrum ab hominibus Ducis funditus eversum, obser-
 vante auctore Chron. Montis-Sereni ad ann. CIÖCLXXVII. 1177.
 Eandem fortunam expertum Langensteinium, auctore Winnig-
 stadio. At illi (sic pergit Arnoldus d. l.) resumptis viribus cœpto operi
 institerunt. Cumque secundo occurreret eis exercitus Ducis, illi invalescen-
 tes hos in fugam verterunt, & plurimis captivatis spolia multa accepe-
 runt. Multi etiam perierunt, suffocati in locis palustribus. Si Chroni-
 con Bigaugiense vera narraret, resedisset hic tumultus, cum-
 que jam ad Bischofshemium in procinctu staret Episcopus, sine
 cæde litem diremisset Wichmannus Archiepiscopus Magde-
 burgensis. Ipsa Auctoris verba adscribam ad annum jam di-
 ctum: *Uricus auxilio Ottonis Marchionis de Misna juxta Byscofesheym*
contra Ducem aciem instruxit: sed Wichmannus eos sedavit. Aliter ta-
 men ea de re Chron. Montis-Sereni ad ann. CIÖCLXXVIII. 1178.
Philippus Coloniensis Archiepiscopus cum infinita multitudine ad repetendam
hereditatem Ottonis Comitis de Assse, sui nepotis, & Christiani Comitis de
Aldenburg, contra Henricum Ducem venit: sed Wichmannus Archiepi-
scopus multo labore pacem inter illos reformavit. Mox de Urico hæc
 sequuntur: *Uricus Halberstadensis Episcopus auxilio Ottonis Mar-*
chionis Misnensis & Bernhardi Comitis, urbem novam in quodam mon-
te prope Halberstad construxit. Anno CIÖCLXXIX. 1179.
 Alexander Papa Concilium Lateranense celebravit, quo inter alia actum de
 clericis, qui a schismaticis ordinati erant. Arnoldus Lubecensis
 lib. II. c. XXIII. *Præcipue autem de Ecclesia Halberstadensi, quæ per Ge-*
ronem nimis demembrata erat, tam Monachi quam Clerici clementiam
Apostolicam sedis adierunt. In qua profectioe præcipue erat Abbas The-
odericus de Hilseneburg: quia fere omnis congregatio Monachorum suo-
rum in salicibus organa sua suspenderant, exceptis paucis senioribus, qui
ante schisma ordinati erant. Cumque omni instantia instarent pulsan-
tes Apostolicam pietatem, tandem de ordinatis Geronis dispensatum est,
ut quia idem Gero non a schismatico, sed a Catholico, Hartvico videlicet
Bremensi Archiepiscopo, ordinatus fuerat, ordinati ejus per gratiam A-
postolicam in ordinibus suis persisterent, & ad majores per benedictionem
ascenderent. Ipse etiam Gero hanc obtinuit gratiam, ut officium Pontifi-
cale in omni loco libere exequeretur, ut in Episcopatu Halberstadensi. Plu-

ra de his daretur cognoscere, modo exstarent Acta huius Con-
 cillii in unum volumen redacta a Wilhelmo Archiepiscopo Ty-
 ri, quæ ipse Auctor laudat lib. XXI. de bello Sacro cap. XXVI. In-
 terea temporis Ulricus nihil eorum intermittebat, quæ ad per-
 vertendum Henricum viderentur commoda, eaque fi-
 ni excommunicationis maledicta (sic loquitur Arnoldus l. II. c.
 XXVI.) in eum sæpius proferebat. Dux autem timens sententiam excom-
 municationis, venit Halberstad cum suis, & in contritione cor-
 dis humiliatus est ad pedes Domini Episcopi. Et solutus est a vinculis
 anathematis, tum ipse, quam sui, facta solenniter absolutione. Et sensit
 cum Episcopo & cum Ecclesia illa, ea quæ pacis sunt. Sed hoc parvo dura-
 vit tempore. Nam idem Episcopus impatiens oris & quietis erat, & ite-
 rum occasione accepta, alienatus est ab eo, & additus inimicis suis multa
 contra eum moliri cœpit, & factus est novissimus error peior priore. Ad
 & Krantzius Saxon. lib. VI. c. XXXIX. Quod igitur Episcopus
 tam inquieti esset animi, & vere πολεμοποιῶν (quod inter tyran-
 nica notat Aristoteles Polit. lib. V. c. XI.) ac crebris ex
 Halberstadio & Hornburgensi noviter instaurato castro eru-
 ptionibus per incendia etiam vexaret territorium Ducis, hic
 non amplius cunctandum ratus, par pari decrevit referre, im-
 missisque militibus deprædandi exurendique licentiam iisdem
 indulgit. Hi licet primo ab ipso Halberstadio abstinerent ma-
 nus, ac cives quoque, ne quid a Vulcano detrimenti caperet pa-
 tria, sollicitè providerent; tandem tamen eo res redacta, ut tota
 civitas conflagraret, inque favillas redigeretur die Dominica,
 IX. Kal. Octobr. quod tempus expresit Engelhusius. Quod cum
 victori nuntiatum, lacrimas ei excusit, quæ invito ipso talia
 perpetrata manifesto arguebant. Non enim præsentè Duce con-
 tigit & incendium urbis, & Episcopi captivitas. Vnde fabulis non
 injuria accensemus, quod Winnigstadius refert, Ducis abeuntis
 vestigia insequentem fumum adeo ipsi incommodasse, ut e-
 quo descendere compulsus Deo & S. Virgini structuram templi
 eo loci voverit; ac inde pagus Roßelen nomen acceperit. Incen-
 dium hoc Halberstadense Poeta quidam ejus seculi descripsit
 carmine, cuius meminit Caspar Bruschius Catalogo Antistitum
 Hal-

Halberstadenſium, ſed ut ab interitu vindicaretur, integrum & a mendis repurgatum, Meibomius *Chronico Marienthalenſi* inferuit. Legendi præterea Arnoldus lib. i. cap. xxviii. ubi magna *παρρησία* de cauſis hujus cladis differit, Auctores Chronicorum Stederburgenſis, Montis-Sereni ad an. cxcclxxix. & Bigaugienſis, Additionum ad Lambertum Schafnaburgenſē an. cxcclxxv. Item Krantzius *Saxon.* lib. vi. cap. xl. Bigaugienſis libelli contextum afferemus: *Imperatore abeunte Dux Leo intrat Halberſtad, cremans omnia. Eccleſias etiam SS. Stephani, Mariæ, Pauli & Johannis ignis voravit. Mille homines, tres Canonici præbyteri, qui in ſacra loca fugerunt, occiſi, ſpoliati vel capti ſunt. Episcopus cum ſuo Rumaro captus abducitur. Rumarus ille (Arnoldus Romanum vocat) Præpoſitus fuit, Episcopi agnatus, quem Sigebergam in cuſtodiam miſſum ex Arnold. cap. xxix. diſcimus. Episcopum autem (ut ibidem ſcribit Arnoldus) Herteneburg deduci fecit, & eum honeſte, ſub cuſtodia tamen, præcepit tractari. Quem religioſiſſima Duciffa Mechthildis pietatis affectu complexa, quaſi pro reverentia ſacerdotalibus veſtibus bonis large induebat, & ita in omnibus neceſſariis devotiſſime miniſtrabat, ut in tali ſtatu nihil ei deeſſe videretur. Quæ cum lego, miror qui Fabricius ſcribere auſit, Episcopum in vinculis necatum. Diſerte enim memorant Scriptores Episcopum libertati reſtitutum. Vricus (ut ad. an. cxcclxxx. reperitur in Chronico Montis-Sereni) Halberſtadenſis Episcopus a Duce Henrico captivatus multis pro abſolutione ſua & ſuorum feodis conceſſis, & juramento firmatis dimiſſus, & ad ſedem propriam reverſus eſt. Verum omnia que juraverat, Apoſtolica ſimiliter & Imperiali auctoritate, tanquam violenter extorta, irrita fieri juſſa ſunt. Gemina teſtatur libellus Bigaugienſis. Sed inquieti Episcopi fervorem tandem mors ipſa infregit. Senio ſiquidem, curis, laboribus & ærumnis, quas ipſe ſibi attraxerat, confectus, Hujesburgi obiit. Quo de ſic Arnoldus: Veniens Episcopus in Huſenburg, infirmitate tactus, ibidem per aliquod tempus egrotare cœpit. Crescente autem dolore corporali, temporalibus incommodis exemptus beato ſine diem clauſit extremum. Factum hoc ejuſdem ſæculi duodecimi anno octogefimo juxta Chron. Montis-Sereni & Bigaug. vel ſecundum alios biennio poſt, xxx. die Julii.*

1179

HSC.

XIX. §. LV. Hinc propter eruditionem morumque elegantiam ex primarii templi Canonico electus est Antistes Halberstadenſis THEODERICVS, ex illuſtri *Croſciorum*, quæ quondam in ordine Dynaſtarum erat, familia oriundum. Nam Auſtor Chron. Montis-Ser. eum appellat *Tidericum de Crozuk*. Patrem ei fuiſſe Dedonem, ut & fratrem ejusdem nominis, Meibomiana eruit induſtria in *Chron. Marienthalenſi*. Ea tempeſtate adhuc fervebat ira Friderici Cæſaris contra Henricum Leonem, unde *Imperator Ducis urbes ædificare cœpit, unam in monte, qui dicitur Biſchovesberg, quæ ab Epifcopo Ulrico incepta erat & intermiſſa: altera in Hartisburg, quæ olim ab Imp. Henrico IV. ædificata, & a Saxonibus deſtructa eſt.* Chron. Montis-Ser. an. cxcclxxx. An. cxcclxxxi.

1181. Thidericus Epifcopus Halberſtadenſis obſedit Blankenborch in *Quadrageſima: quæ ſola manſerat Duci fidem ſervans Leoni.* Auſtor Chron. Bigaug. Duravit autem hæc adverſus Ducem ſimultas diutiſſime: ſiquidem ex Gerhardi Præpoſiti Stederburgenſis *Narratione de Henrico Leone*, quam primus in lucem dedit Meibomius, apparet, anno cxcxci. ipſum una cum Hildesheimenſi Epifcopo, Abbate Corbejenſi, aliisque nobilibus, Brunſwicum, quæ fere ſola ex patrimonio Ducis ſuperſtes, irrito quamvis conatu obſediſſe. Anno cxcxcii. Henricus VI. Imp. Eccleſiæ S. Mariæ in Halberſtad memorabile contulit privilegium, cujus apographum quia in noſtras venit manus, non indignum putamus. qui inferatur præſenti hiftoriæ. HENRICVS VI. divina favente clementia Rom. Imp. & ſemper Auguſtus. Cum Celſitudo Imperialis omnium Eccleſiarum profecibus & commodis debeat intendere, Genitricis tamen Dei & Redemptoris JESV CHRISTI Eccleſiam majori ſollicitudine tenetur venerari, quanto ipſa Dei & Hominis mater majorem prærogativam apud omnium Creatorem promeruit obtinere. Quia igitur Eccleſia S. Mariæ in Halberſtadt, quam nos cum omnibus & poſſeſſionibus ſuis in ſpecialem noſtræ Majeſtatis protectionem ſuſcepimus, a ſuis Advocatis plurima frequenter ſuſtinuit gravamina: Nos ad petitionem Canoniorum, qui in ipſa Domino die noctuque deſerviunt, ſtatui-

mus

mus & Imperiali Edicto sancimus, ut omnibus bonis, quæ
 libere & sine jure Advocatiæ eidem Ecclesiæ hæcenus acces-
 serunt, & in futurum justis modis accesserint, sive quilibet
 fideles pro remedio animarum suarum ea Ecclesiæ contule-
 rint, vel & ipsi Canonici de rebus Ecclesiæ ea comparave-
 rint, eodem jure & libertate, qua auctores munerum aut ven-
 ditionum ante donationem fruebantur, Ecclesia libere &
 sine offenculo postmodum perfruatur. Mundiburdum
 quoque & ejusdem bonis quando fuerit necessarium, u-
 num de Ministerialibus Imperii vel Ecclesiæ Halbersta-
 densis Canonicis eligere liceat, pro Ecclesia constituen-
 dum. Ceterum quia memorati Canonici omnes in urbe
 Halberstad curias non possunt habere ad manendum, quin-
 que Curia, quas extra muros urbis habent, proxime ejus-
 dem immunitatis & Juris, cujus sunt Curia intra urbem de-
 inceps permaneant & habeantur, ita ut nullus omnino ho-
 minum aliquid in eas requirat vel violentiæ præsumat exer-
 cere. Si quis autem hanc nostræ Imperialis Magnificentia
 constitutionem infringere præsumsit, C. Marc. examinati ar-
 genti componat, medietatem fisco Imperiali, & medietatem
 ipsi Ecclesiæ inferendam. Acta sunt hæc anno Domini M.
 cxcii. Indiēt. x. xiii. Kalend. Martii, præsentibus his Principi-
 bus Cunrado Moguntinæ Sedis Archi-Episcopo & Hermanno
 Monasteriensi Episcopo. Data per manum Præpositi Sigelo-
 chi Imper. Aulæ Protonotarii apud Hagenowe, Anno Coro-
 nationis nostræ primo. Ecclesiam cathedralem ut & Lan-
 gensteinium sub hoc Episcopo cœpisse reparari, auctor habet
 Winnigstadius, qui ejus obitum refert in an. cixcxcv. At Mei-
 bomius tantum ad annum cixcxiii. præfuisse scribit. Archie-
 piscopus Magdeburgensis Ludolphus, qui ab ipso non ita pri-
 dem inauguratus, humavit eum in summo Halberstadenfi
 templo ante altare S. Crucis.

§. LVI. BERTHOLDVS Theoderici successor a non-
 nullis *Gerholdus*, ab aliquibus *Gardolfus* nuncupatus, ex Decano
 majoris Ecclesiæ electus est Episcopus. De eo Krantzius *Metro-*

pol. l. VII. C. XXVI. Halberstadensi quoque Ecclesie præfuit Episcopus, nomine Bartoldus, incertum unde ortus: sed nisi præstantem præsumere nemo potest, ea tempestate, inter tot rerum turbines, conscendisse ad Pontificatum: in illa præsertim Ecclesia, quæ temporalium rerum splendorem non minimum tum habebat. Meibomius Dynastis Harbecensibus satum tradit. Winnigstadius ab eo confectam instaurationem castelli Hornburgensis, coque loci conditam ædem in honorem Mariæ Magdalensæ; præterea baptisterium marmoreum, & campanam majorem Halberstadensi cathedrali templo dicasse, nec minus singulare festum quotannis ab universo clero celebrandum instituisse memorat. Idem peregrinationem ejus Barensem & Turonensem tangit, qua defunctus Ecclesiam S. Martini reliquiis Turonensibus exornandam condere cœperit. Sed ipso ob disidia inter Ottonem IV. & Philippum Germaniæ Reges Saxoniam vehementer turbantia, in cœnobium Kalteborn secedente, Senatus populusque Halberstadensis structuram ædis complens, ex ea parochiale templum fecit. Obiisse dicitur Episcopus xxii. Januar. anno ccccii. (Meibomius habet xx. Augusti an. ccccii) & Halberstadii in templo cathedrali honorifice sepultus: quamvis alii Kalteborni humatum velint: quod de solo corde refert Winnigstadius: qui obitum ejus clericos & laicos acerbius planxisse pluribus enarrat.

1201. §. LVII. Ab obitu Bertholdi per octennium vacasse sedem, tradit Chronicon Saxonicum, de quo tamen ex aliis argumenta non suppetunt. Imo vero cum CONRADVM Episcopum interea memorent diplomata ac melioris monetæ Chronica, reliquis quibus scriptum istud scætet erroribus computamus. Fuit autem hic Conradus majoris Ecclesiæ Præpositus ex ante laudata *Crosiciorum* familia, Dedonis filius, patruelis Theodoricæ Antistitis, quod Meibomius in *Chronico Marienthal.* confirmat exordio literarum Conradi, v. Maji an. ccccii. scriptarum, quæ Theodoricum prædecessorem & patrum salutant. Mater Antistitis fuit Alheidis, quæ quiescit in cœnobio Mariæ Vallensi, cui aliquid agri consentientibus & confirmantibus filiis

filiis legavit. Fratres habuit Guncelinum & Fridericum; sorores Bertradam & Gertrudem: de quibus videantur Meibomius in *Chron Marienthal.* pag. xxxiv. & *Chron. Montis-Ser.* ad an. cccccxxiv. Episcopi hujus vitam prolixè describit Winnigstadius, quem contraxisse videtur Meibomius Chronico jam citato, cujus ductum sequemur. Sic igitur Meibomius: *Conradus a religiosis parentibus missus est ad patrum Theodoricum, a quo domi ad omnem pietatem & modestiam assuefactus, publice non minori diligentia a Canonicis lectoribus in omni liberali doctrina institutus est. Ex Camerario electus cum esset majoris fani Præpositus, singularis prudentiæ & pietatis famam apud omnes habuit. Inde factum, ut Gardolfo Episcopo Halberstadeni, ex Dynastis sive Baronibus Harbecensibus oriundo, nono gubernationis sue anno defuncto eidem Ecclesiæ Antistes præfectus sit. Multa de ejus pietate & studio promovendi cultus divini, in literas relata sunt. A Ludolfo Archiepiscopo Magdeburgensi consecratus est. Swanbeccios Dynastas lascivientes, & protervius se ipsi opposcentes compescuit. Versus Hierosolymam iter instituens, tam in Bohemia, quam Venetiis, ac in Palestina honorifice excipitur, comiterque habetur. Interfuit Episcopus Constantinopolios expugnationi anno ccccciv. & capta urbe novi Regis Balduini creationi: id quod patet ex Epistola ipsius Balduini, quam servavit Arnoldus *Chron. Slavor. lib. VI. cap. XX.* & tangunt Albertus Stadeni ad an. cccccxxiv. *Chronicon Montis-Sereni* ad an. ccccciii. *Redux ex isto itinere* (sic pergit Meibomius) *Romam abiit, ibique ab excommunicatione quam incertum ex qua causa, incurrerat, a Papa absolvitur. A Constantinopolitanis, ac Rege Hierosolymitano Papæ fuisse commendatum, auctor est Winnigstadius, qui exemplum commendatiarum in antiquo Chronico quondam legisse refert. Quomodo autem Halberstadensem Ecclesiam ornatu Constantinopoli accepto splendidior reddiderit, sequentia Chronici Montis-Sereni ad laudatum annum docent: Ibi Conradus Halberstadeni Episcopus, qui unus fuit peregrinorum, multiplicem ornatum Ecclesiasticum in indumentis Pontificalibus, & rebus aliis consecutus, multis & maximis reliquiis ibidem acquisitis, Halberstadensem Ecclesiam insignivit: ad quarum venerationem dies proxime sequens Assumptionem Dei**

1204-

Dei

Dei genetricis deputata est, multis undique ad ipsam celebritatem concurrentibus: quando & reliquie ipse aspectui omnium, vel etiam contactui exponuntur, & advenientes peccatorum suorum, auctoritate Apostolica, consequuntur remissionem. Anno ciccv. Ludolphus Archiepiscopus Magdeburgensis obiit, post quem ex arbitrio Conradi nostri, electus est Albertus majoris Ecclesie Magdeburgensis Prepositus. Chron. Montis-Sereni. In monasteriis novis exstruendis (hæc iterum Meibomiana sunt) collapsis instaurandis, nemini secundus fuit. Huc spectat, quod ex Winnigstadio discimus, fundatio cœnobii fœminei in Xenodochio S. Jacobi, a Canonicis ad S. Mariam emto. Templariis etiam equitibus ad S. Burchardum, quod eo moniales, quæ hæctenus ad S. Jacobum mansionem nactæ, admitterent, alia bona cessit. Pergit Meibomius: Adempta Episcopatu recuperavit: præcipue Oscherlebiæ arcem & oppidum. Hoc per absentiam Episcopi a præfecto quodam Ludolpho Archiepiscopo Magdeb. traditum, apud Winnigstadium reperimus. Idem hoc tempore Eilslebiæ Comitatus Sommerseburgensis Episcopatu restitutum affirmat. Sed ad Meibomiana revertamur. Laborum in munere arduo & difficili pertæsus Episcopatum resignavit, seque in monasterium abdidit Sittenbachense, vulgo Sichein vocant, familie Cisterciensis. (Hinc Albertus Stadenensis eum Cisterciensem ordinem intrasse scribit ad an. ciccxxiv.) Revocabant eum ab hoc instituto Canonici, revocabat Pontifex Romanus, sed frustra. Facta sunt hæc anno ciccix. In monasterio supervixit annis xvi. adhibitus ad multa negotia Ecclesiastica, puta Episcoporum electiones, templorum dedicationes, monasteriorum vilitationes reformationesque. (Hujus exemplum vide apud Auctorem Chron. Montis-Sereni ad an. ciccix pag. cxxiii.) Obiit ciccxxvi. Kal. Julii. Titulo usus est sequenti: Conradus Episcopus & monachus in Sichein. Sed in anno & die obitus videtur aberasse Meibomius, siquidem standum auctoritati Chron. Montis-Sereni in quo ad an. ciccxxv. legas: Conradus quondam Halberstadenensis Episcopus monachus in Sichein obiit xi. Kal. Julii, ante quem frater ipsius Guncilinus de Crozuk eodem anno mortuus est. Hujus autem Sicheinii eo libentius recordamur, quod sciamus non parum de hoc loco sollicitum fuisse

fuisse Illustrem Jctum Johannem Strauchium, ac de eo quoque ad Cl. Maderum non semel scripsisse.

§. LVIII. Ceterum ex quo Conradus vitæ se monasticæ totum addixit, nullisque ab illa revocari posset modis, Collegium Canonorum elegit FRIDERICUM, quem Winnigstadius alicubi *Vicedominum*, *doctum sapientemque nobilem*, alibi *Thuringum*, *Marchionem Kirchbergium* vocat. Jam Fridericus Comes Kirchbergius, qui in Comitibus Erfurtensibus anno c10c LXXXIV. misere periit, præter Volradum genuit Fridericum, qui etiam Halberstadii Canonicum egit. Sed cum supra id plura se de eo non invenire in *Chron. Marienthalensi* scribat Meibomius, ac præterea literis an. c10ccxxxiv. datis inter alios testes citet Fridericum Comitem de Kirchberg, non immerito de his natalibus dubito. Idem Meibomius observat Hilleboldum Comitem de Limbere ad Fridericum Episcopum scribentem eum *Comitem Sommerseburgium* salutare. Ipsas literas affert Meibomius Annotat. ad Gerhardi Stederburgensis *Narrationem de Henr. Leone*. Neque tamen ex illa familia oriundum credo Fridericum. Eodem quo electus anno c10ccix. interfuit Comitibus Brunswicensibus, ac iterum Wurtzburgensibus, ab Othone IV. novo Germanorum Rege indictis: quod patet ex Arnoldi *Chron. Slavon.* lib. VII. cap. XVIII. & XIX. Et quia hic Ottonis IV. facienda mentio, neque id prætermittendum censeo, quod is ipse Halberstadii Germaniæ Rex electus fuerit anno c10ccviii. quod inter alios testatur idem Arnoldus lib. VII. cap. XV. Quandoquidem autem brevi post Innocentii Pontificis gratia excideret Otto Cæsar, eidem adhærens Fridericus Episcopus gemino excommunicationis fulmine percellitur. Quod vero Ilseburgensis Abbas Sigfridus non abstineret a communionem Friderici, ipse quoque excommunicatus, eique per Albertum Magdeburg. Archiepiscopum suffectus est Hartwicus, Pegaviensis Monachus, quem tamen monachi Ilseburgenses recipere noluerunt. *Chron. Montis Ser.* ad an. c10ccxiii. *Cum Ecclesia Hilseneburg Abbate careret, Albertus Archiepiscopus ratione legationis suæ, quia Fridericus Halverstadenfis Episcopus Imperatori favens excommunicationis jugum ferebat, in cujus diocesi est illa Ecclesia, Hartwici-*

XXII.

1209.

1213.

cum Pigaviensem monachum ei Abbatem dedit. Quem cum Monachi recipere nolent, Archiepiscopus excommunicationis vinculo innodavit. Exquisitius hæc idem narrat Auctor ad an. cccccxxiv. pag. CLXXIX. ex quibus nonnulla afferemus: *Tempore quo Albertus Archiepiscopus sub Innocentio Papa ejusdem Pontificis legatione functus est contra Fridericum Halberstadensem Episcopum, pro eo quod a favore Imperatoris excommunicati recedere volebat, excommunicationem suam promulgavit. Quem dum pœne omnium Ecclesiarum, quæ sub ipsius administratione erant, juxta mandatum prescripti legati vitandum decrevissent, Sifridus Abbas Ilfenburgensis ab ejus communiione nequaquam credidit abstinendum. Pro quo dum idem legatus eundem non renitentem deposuisset, monachis ipsius monasterii alterum pro eo eligendi legitimas inducias non negavit. Quibus, ut ipse testabatur, exemptis cum alium non elegissent, Hartwicum Pigaviensem monachum eis Abbatem instituit benedictione confirmatum: illis pro eo quod recipere volebant, excommunicationis sententia involutis. In eo autem singularis Friderici resplenduit felicitas, quod absoluta summi Halberstadenis templi structura festum dedicationis instituerit anno cccccxx. Sic enim ad laudatum annum Chron. Montis-Sereni: Ecclesia major Halverstadensis consecratur sequenti die Assumptionis Dei genetricis a Friderico Halverstadensi, Sifrido Hildesheimensi, Conrado Mindensi, Havelbergensi & Christiano Prucie Episcopis anno postquam a Duce Henrico exusta est XLII. Mox hæc sequuntur: Caput S. Mauriti ab Alberto Archiepiscopo ablatum e Magdeburg. At aliter Krantzius Metropol. lib. VII. cap. XLI. Aderat (Fridericus Episcopus) cum clero suo in Magdeburg, cum Archiepiscopus Albertus crancam Divi Mauriti, dono Friderici Imp. acceptam cum summa celebritate inveheret Ecclesie sue Magdeburgensi. Idem Episcopus monasterio Halberstadensi ad S. Johannem dedit generale privilegium, quo antiqua omnia, igne licet abolita confirmarentur, id quod ex Winnigstadio colligimus. Anno cccccxxi. Henricus de Vriderberge Halberstadensis Ecclesie Canonicus, clericatu rejecto miles factus, castrum quoddam in confinio civitatis Quidelingeberg edificare cepit, quod Henricus Comes de Regenstein obsedit & cepit, & XXIV. homines in eo deprehensos decollavit. Chron. Montis-Sereni.*

1220.

1221.

An.

Anno ccccxxiv. Ruperrus Helmstadiensis ad S. Luderum Præpositus sylvam inter coenobium suum & Morthal, ubi monasterium Marienborn fundatum, ob continuas rapinas & cædes, quæ hic loci patrabantur, fecit excindi & eradicari: idque potissimum urgente Friderico nostro, qui propterea decimas agrorum ex sylva paratorum monasterio remisit. Buntingius in *Chronico Brunsvicensi* pag. ccii. Anno ccccxxvii. Otto, Wilhelmi filius, Henrici Leonis nepos, prælio ab Henrico Comite Sverinensi captus per aliquot annos, egit in custodia. Contra hunc ministeriales sive equestrem ordinem agri Brunswicensis ad rebellionem impulerunt Albertus Archiepiscopus Magdeburgicus & Episcopus noster Fridericus, instigati ad hoc, ut omnibus persuasum erat, ab Imperatore Friderico II. sive Henrico eius filio. Sed Johannes & Otto Marchiones Brandenburgici non destiterunt infestare Episcopos, donec Otto libertate recepta rebelles coerceret. Videantur Albertus Stadenensis ad an. ccccxxviii. Krantzius *Saxon.* lib. viii. cap. iv. Meibomius in *Erectione Ducatus Brunsvicensis*, & in *Notis ad Lerbecii Chronicon Comitum Schouenburgenisium* pag. lxi. ubi tamen pro Friderico Ludolphi nomen irrepfit. De hostia sanguinolenta in pago Waterleben inventa & ab hoc Episcopo Halberstadium summa cum pompa translata, apud Winnigstadium prolixa est narratio. Centuriatorum Magdeburg. hac de re censuram subiungo. *Cruorem, quem Dominicum esse dixit, solenniter introduxit Halberstadium, atque hoc modo non tantum pro se cultor Deorum alienorum fuit, sed alios etiam peccare fecit.* Nec mirum restituto splendore veritatis verbi divini ita statuisse, cum per crassissimas illius seculi tenebras aliquid lucis Evangelicæ in hoc negotio viderit Johannes Semeca summi templi Halberstadenensis Præpositus. Nam cum hostia illa a superstitionis sacrificulis adoranda proponeretur, magnusque incautæ plebis eo confluxus esset, panem istum sacrum, quem miraculose sanguinem stillasse prædicabant, clerico cuidam manducandum præbuit: calicem vero qui sanguinem exsudantem exceperat, pilæ templi cathedralis, quod a fundamentis exstruebat, includi præcepit: affir-

mans,

G 2

Opus Episcopi

Mei

1224.

1227.

1228.

IIIX

mans, non ut adoretur, sed ut edatur, coelestem illum cibum nobis exhiberi. Refert illa Henricus Meibomius qui historiam vitæ Semecæ compendiarium nobis dedit in *Marienthalensi Chronico* pag. xxxiv. seqq. Obiit autem Semeca anno ccccxlvi. aut sequenti, ejusque mausoleum adhuc visitur ad latus meridionale chori: in quo imago ejus habitu Canonici conspicitur. Versus Epitaphi qui ibidem exstant, sunt hi:

Est, erit atque fuit, qui desit esse Johannes

Dogma viget, vixit, florebit omnibus annis.

Lux decretorum, Dux Doctorum, via morum.

Hic jacet, & placet, ut vacet a pœnis miserorum.

Ceterum ut Friderici historiam tandem claudamus, is quidem in Chronico Winnigstadii decessisse scribitur anno ccccxxxi. de quo ut dubitemus facit Meibomius in Chronico Marienthalensi, qui successorem ejus anno ccccxxix. in vallem D. Mariæ venisse, sibi que memoriam, ut vocant, ibi comparasse monet: nisi malis dicere, nondum tum Episcopum: sed tantum Canonicum Halberstadensem fuisse. Quidam Langensteinii, alii Halberstadii sepultum tradunt. Epitaphium quod Langensteinii visitur seculo superiori jam vetustate adeo attritum, ut judicatu difficile, an hic, vel alius ibidem situs. Circumfertur tamen sequens ejus inscriptio.

Pacificus, gratus, pius hic requiescit humatus

Qui sublimatus gloria Pontificatus.

XXIII.

Praesul Fridericus Ecclesie Christi amicus,

Animam fidelis commendat Deo in caelis.

§. LIX. At successor Friderici L V D O L P H V S fuit: Comes dynastiae Slademensis, supra Hornburgum ad Ocrum fluvium sitæ, Henrico Patre genitus. Winnigstadius Canonicum quoque Hildeshaimensem, Meibomius Præpositum Walbecensem fuisse tradunt. Is bellum gessit adversus Ottonem Marchionem Brandenburgicum, quem Langensteinii tam diu attrinuit, donec oppidum Aldesleve, magnamque pecuniæ summam numeraret. Paulo post iterum manus conferentibus vulneratus captusque est Episcopus. Videatur Krantzius *Saxon.* lib. viii. cap. xx. & *Vandalie lib.* vii. cap. xxiii. Obitus Episcopi a Mei-

Meibomio in annum hujus seculi xli. a Winnigstadio in xlv. refertur. Sed si annis tantum viii. sedit (quod vult Krantzius *Metrop.* l. vii. c. xlvi.) utraque cadit sententia. Anno ccccxl. adhuc in vivis fuisse, indicat data eo tempore confirmatio Translationis ædis Boslebianæ ad parochiam S. Mauritij, quam vidit Winnigstadius, & credibile est sequenti anno terrena reliquisse.

1241.

VXX

§. LX. Tum vero ad dignitatem Episcopalem evectus est MEINHARDVS, nobilis Kranichsfeldius, majoris Ecclesiæ Præpositus, qui in Præpositura successorem accepit laudatum ante Johannem Semecam. Multa fertur scripsisse, & in his Admonitionem de legenda S. Scriptura ad Jacobum de Isenaco. Hic Episcopus Ecclesiæ S. Bonifacii confirmavit privilegia a Senatu populoque Halberst. accepta, quibus dicta Ecclesia libera dimittitur & exempta ex omni jure civili & jurisdictione temporali, quocunque nomine censeatur, ita quod homines commorantes in iisdem nec ad fossata de novo facienda, vel ad munitionem aliquam civitatis vel ad vigiliis & custodias noctis sive diei observandas nullatenus constringatur, & ut nullis oneribus civilibus, publicis vel privatis, talibus & exactionibus, sive censu, qui Wortins vulgo dicitur, aliquatenus molestentur. Si quis igitur ex nobis contra nostræ civitatis indultum hæc contra prædicta ausu temerario presumpserit violare, ipsum poena x. Marcarum nostræ monete duximus condemnandum, ea tamen structura jam dictæ Ecclesiæ S. Bonifacii in subsidium eroganda. Et hoc quidem Senatus est rescriptum. Nunc ex Episcopi diplomate nonnulla afferemus. Eidem Ecclesiæ liberas damus curias, exemptas omni juri civili & jurisdictione temporali quocunque nomine censeatur. Volentes, eosdem cum omnibus prædictæ Ecclesiæ curiis & habitaculis Canonorum, tali immunitate gaudere, qua & alie claustrales curie Dominorum Majoris Ecclesiæ & aliorum Canonorum Ecclesiarum nostræ Civitatis gaudere dicuntur. Ita quod nullis angariis, vel parangariis, vel aliquibus oneribus civilibus, publicis & privatis, talibus & exactionibus, sive censu, qui vulgo dicitur Wortins, aliquatenus prægraventur. Literarum quoque Burgensium nostræ civitatis Halberstad de verbo ad verbum sicut rite prædictæ Ecclesiæ S. Bonifacii data est, libertatibus & exemptionibus prædictarum arearum sub sigillo eorundem confe-

XXIV.

DCI

CCVII

IVXX

CCCI

Etiam nec non poenam s. Marcarum, contra violatores prefatarum libertatum in eadem litera ab eisdem Burgensibus promulgatam approbantes, confirmamus &c. Juxta Krantziū Metropol. l. viii. cap. ix. quatuordecim annis Ecclesie summa cum laude praesuit, sepultus extra muros urbis ad s. Burchardum.

- XXV. §. LXI. Ex eo LVDOLPHVS Comes a Sladem aetate juvenis renunciatus est Episcopus anno cicccliv. Sed biennio post propter simoniam a Papa Alexandro IV. privatus dignitate. Vnde non est, cur Krantzio accredamus, eundem non pro Episcopo, sed *administratore temporaneo* habenti Metropol. lib. viii. c. xxi Mansit tamen in collegio Halberstadensi, & adhuc anno ciccclxxxv. in vivis fuit.
- 1254.
- 1256.
- XXVI. §. LXII. Locum ejus impetravit VOLRADVS, nobilis Kranichsfeldius, Meinardi frater. Hic saltum Bregel precibus sororis Juttæ Abbatisæ Quedlinburgensis adductus donavit coenobio S. Wiperti Quedlinburgi, ubi etiam parochialem Ecclesiam ad S. Blasium dedicavit. Anno ciccclxvii. hic Episcopus Ecclesiam S. Mariæ in Halberstad singulari ornavit privilegio, de quo Canoniorum majoris Ecclesie diploma in nostras manus venit huc transcribendum: *H. Dei gratia Praepositus, W. Decanus, H. Scholasticus totumque capitulum majoris Ecclesie in Halberstat omnibus ad quos praesens scriptum pervenerit, salutem in Domino. Ea que sunt in tempore, ne simul cum lapsu temporis evanescant, necesse est, ut in scripta publica redigantur. Noverint igitur universi, quod Venerabilis Pater noster V. Halberstadiensis Episcopus nostro accedente communi consensu, Ecclesie S. Mariæ in Halberstad ob honorem & reverentiam ipsius spatia adjacentia extra muros urbis singulis curiis diocæ Ecclesie infra urbem sitis, usque ad communem stratum annectens contulit perpetuo possidenda, ita quod nec domos cuique ibidem liceat edificare, volentes sepe dictam Ecclesiam B. M. V. eadem firmitate ac libertate in eisdem frui, qua curie infra muros Urbis a suis Prædecessoribus sunt dotata. Nos igitur id gratum & ratum habentes presentem literam in testimonium validum sigillo nostre Ecclesie roboramus. Datum Anno Domini ciccclxvii. in die B. Sylvestris Pape. Huic etiam Episcopo Volrado Otto Anhaltinus, oppignora-*
ravit
- 1267.

(55.) (56.)

ravit oppidum Wegeleben. Krantzius *Metropol.* l. viii. c. xvi tantum novem annis sedisse, ait cum tamen eius diplomata ad an. cccccxiii. pertingere ex Meibomii Chron. Marienthalensi doceamur. Idem Notis ad *Diploma Thassilonis* affert confirmationem donationis cœnobio Riddageshusano factæ, cum hoc memorabili anathematismo: *Si quis hoc fecerit, aeternæ damnationis cum Dathan & Abiron habeat portionem.* Is ipse igitur fuit Episcopus, qui Rudolphi Imp. curiæ Erfurti anno cccccxc. celebratæ interluit: quod ex Additionibus ad Lambertum Schafnaburg & Chronico Engelhusii colligimus.

§. LXII. Qui sequebatur HERMANNVS a Krantzio, Bruschio, Meibomio, Neofanio, Budæo, habetur pro Comitē Blanckenburgico: quod non fert Winnigstadius, qui Comitem Regensteinianum fuisse complurium Chronicorum fideasserit. Educatus est in monasterio S. Johannis, quod parentes hujus Episcopi instaurarunt ac splendide ornarunt. Pater Episcopi fratresque Ulrichus & Albertus ex peregrinatione Hierosolymitana reduces duo monasteria fundarunt Halberstadii, Paulinum scilicet, ac Discalceatorum, itemque Xenodochium S. Spiritus, ut & cœnobium Servitarum in civitate nova, cui solum suppeditabat Senatus Halberstadensis: quamquam Budæus in vita Alberti II. monasterii Discalceatorum origines Henrico Comiti adscribat pag. cix. Tum vero ex ministris Episcopi Johannes Dapifer coemitis aliquot domibus ac horreis monasterium virginum ad S. Nicolaum ibidem condebat: quod tamen Budæus Binæ Comiti Regensteinianæ tribuens in an. cccccxxxix. refert. Anno cccccxcvii. Hermannus cum Abbatibus monasteriorum Walkenredensis, Mariæ Vallensis, Riddageshusani, quos in jus vocarat, in gratiam rediit, condonans illis, quicquid jure posset poscere. Vid. Meibomii *Chron. Marienthal.* p. li. Ex quo apparet, quam crasse hallucinatus sit Joh. Winnigstadius, qui hunc Episcopum scribit cœpisse anno cccccclxx. obiisse cccccclxxi. quem errorem sequitur Caspar Bruschius. Ipse vero Præsul postquam Quedlinburgi Discalceatorum quod cœperat, ferme perfecerat

117XX

1293.

XXVII.

1297.

XXIX

rat

rat ac consecrarat cœnobium, vitam cum morte commutavit.
XXVIII §. LXIV. Deinceps ad Episcopale fastigium sublatus est
A L B E R T V S, Comes de Anhalt Henrici & Mechtildæ, non
 filius (quod habet Winnigstadius) sed ex Bernhardol. nepos,
 a Coelestino V. confirmatus. Ecclesiæ negocia provide rexisse,
 ac quod Canonici majores animarum curam seponerent, in-
 doluisse scribit Winnigstadius. Quamobrem etiam parochiam
 S. Martini cœnobitis ad S. Johannem, & Mauritianam Cano-
 nicis ad S. Bonifacium commendavit, qui quidem non solum
 verbo, sed etiam conversatione atque bonæ vitæ exemplo su-
 os promiserant erudituros. Eandemque ob causam monaste-
 rio ad S. Johannem decimas & jus patronatus in Ditsfurt;
 Canonicis autem ad S. Bonifacium decimas in salinis Quedlin-
 burgensibus & certam pecuniæ summam ex Hekelingen, quæ
 postea ex præfectura Ballenstedensi contribui solita, dicavit.
 Idem etiam in honorem S. Nicolai Aderslebiense cœnobium,
 de quo Guil. Budæum Medicum, Chronicon concinasse reperi-
 mus, fundavit. Sub hoc Episcopo quia coepit gravissima de ci-
 vitate, & Comitatu Ascaniensi contentio, de ejus originibus, per
 epitomam nonnulla. Afferemus Albertus Vrsus Bernhardum
 novum Saxoniam Ducem Henrico Leoni abdicato susceptum ge-
 nuit, cujus præter Albertum Saxoniorum veterum condito-
 rem, duo fuerunt filii cognomines Henrici. Ex his Junior, alias
 Pingvis dictus, Ascaniam tenuit, quam tamen ipsius liberis pa-
 truis Henricus Senior eripuit. Hic Friderico II. creatus Princeps
 Anhaltinus, stemma continuavit, pluribus ex Mechtilde Brun-
 swicensi liberis genitis. Ex illis Otto qui Ascaniam sive Aschers-
 leben nactus erat, filiū Ottonem sacris mancipatum ipse adhuc
 sepelivit. Bernardus vero Bernhardum II. & Albertum Epi-
 scopum nostrum suscepit. Cum igitur Bernardus II. cujus au-
 læ sedes tum Bernburgum erat, an. cccccxviii. mortuo in Asca-
 niensi hæreditate patruo Ottoni successisset, ejus frater Alber-
 tus ab ipso disidens Ascaniam capitulo Halberstadensi, ope
 viduæ Ottonis, Elisabethæ, quæ eam dotalitio nomine adhuc
 possidebat, asseruit: quod disidii inter Bernhardum Princi-
 pem

1318.

pem & fratrem Episcopum varii causa exstitit. Litem quidem hanc amica transactione Episcopus Albertus anno cccccxvi. Quedlinburgi componere, remque eo perducere laboravit, ut arcem & civitatem Ascaniam a Capitulo Halberstadensi feudi jure recognosceret Bernhardus, idque datis & acceptis investituræ literis utrinque firmaretur. Verum Bernhardum id fratri denegasse volunt: ac Imp. Ludovicus IV. investituram Bernhardo concessit cccccxviii. unde inter fratres litigium recrudit, quod in bellum tandem erupit. Sed cum eopse anno Bernhardus Princeps decessisset, hæredem omnium suarum dynastiarum & bonorum reliquit filium Bernhardum III. qui *Spoliati* cognomen apud Historicos invenit. Anno postmodum cccccxxii. Ottonis vidua Elisabetha secundis votis Friderico Comiti Orlamundano nupta, cum dotalitio suo valedixisset, Alcanienses ad Episcopum & Capitulum Halberstadense remisit. Quod Bernhardus III. Ludovico Imp. questus ab eodem Comitatu Ascaniensi Norimbergæ cccccxxiii investitus est, Episcopo tamen possessioni inhærente. Quo facto non diu supervixit Albertus, sed anno cccccxxiv. xiv. Septembris vivendi finem fecit, inque cathedrali templo humatus est. Winnigstadius scribit eum in morbum incidisse, postquam a sepultura Archiepiscopi Magdeburgensis Burchardi a Schrapelaw nefarie a suis in carcere occisi, domum reversus. At Albertum jam ante cædem Burchardi excessisse vita, certum, & patet ex iis, quæ Budæus in *vita Alberti II.* pag. cxvi. & seqq. consignavit.

§. LXIV. Ab excessu Alberti I. a Canonicorum præsentium Collegio electioni novi Episcopi dies dictus, & ut habet antiqua consuetudo, vocatis vocandis publicatus, itemque tribus fere post obitum Alberti hebdomadis *Capitulatio super tenendis Consuetudinibus Ecclesie Halberstadensis* (quæ fuit inscriptio) concepta, quam novus Episcopus præstito juramento, ac appenso sigillo confirmaret; cujus Capitulationis formulam vitæ Alberti nostri inseruit Budæus pag. x. seqq. Electio autem novi Episcopi non facta sine schismate. Siquidem major pars Ludovicum a Neindorfelegit, non nisi quinque votis in A L-

H BER-

1316.

1318.

1322.

1323.

1324.

XXIX.

(58)

BERTV M Brunswicensem Ducem Alberti Pingvis filium,
Præpositum Einbecanum, consentientibus. Lite tamen ad
Archiepiscopum Moguntinum Matthiam Comitem a Buchek
delata, *servato juris ordine cum magna solennitate* (sic habent verba
definitionis) pro Alberto pronunciavit, Ludovico etiam ex-
pensarum damnato: adeoque intra vertentem annum secuta
investitura, non multo post sacerdotali ordini nomen dedit, ac
per solennem consecrationem confirmatus est. Ex quo satis
clare elucet, quam inique cum Alberto egerint Papales furia, i-
psum pro intruso Episcopo evomentes. Enormiter vero errat
Winnigstadius, quando Albertum Comitem Mansfeldicum
Burchardi filium, Canonicum Magdeburgensem non electum
modo, sed & a Papa confirmatum, aliquandiu Alberto Duci
viam præclusisse asserit: ut multiplices Spangenbergii a Budæo
acerbe refutatos errores taceam. Papa quidem Johannes electi-
onem ac confirmationem Alberti, quantum in se fuit, irritam
facere voluit, ac id propter Giseconi (aliis *Giselberto*) de Holfatia
Episcopatum commisit, pro cuius vicario se gessit jam dictus
Ludovicus de Neindorff, ad Brandenb. Episcopum evedtus.
Attamen Giseco potentiam Alberti reformidans *quasi pro dereli-
cto* (quæ sunt verba Annalium Halberst.) habuit negocium
Episcopale, ac *Dominum Albertum Episcopum ipsam Ecclesiam pos-
sidentem per XX. annos & amplius post talem provisionem inquietare
penitus non curavit.* Nec Ludovicus ad summam rei aliquid
perfecit: cum interea Albertus fidem daret Capitulo, se suis sum-
tibus expensas futuri forte processus soluturum. Alberti hac
de re literas affert Budæus pag. x x x v. Quamvis autem Epi-
scopus noster benignæ ac mitis esse naturæ, per Paparum ta-
men malitiam ac vicinorum Comitum ausâ stetit, quo minus
quiete vitam degere licuerit: unde vel ultra XX. expeditiones
fecisse memorant. Primam autem controversiam de Aschers-
lebio, aliisque feudis juribusque ipsi movit Bernhardus III. Co-
mes Anhaltinus, Alberti I. Episcopi Halberstad. Patruelis Rudol-
phi II. avus, quem quod a patruo vi dejectus Ascania ditione,
Spoliatum solent appellare. Licet vero Albertus II. tum non-
dum confirmatus, non dubitavit tamen amicam cum Bernhar-
do

do tentare compositionem; sic quidem ut duobus ab utraque parte selectis arbitris praesideret, & item dirimeret Henricus Comes Blanckenburgicus. Qua de re lectu digna sunt quae a Budæo repetuntur scripta duo, ut Saxonico idiomate, ita eo sincerius sine ullo fuce verborumque lenocinio loquentia a pag. XLVI. usque ad LXV. Sed ut de expeditionibus Alberti bellicis aliquid dicamus, de iisdem Annales Halberstad. quos hoc nomine laudat Budæus, generatim sic loquuntur: *Nec est silentio transeundum, quod idem Pontifex Dominus Albertus viginti vicibus & ultra, ut creditur, solemnes expeditiones tempore sui regiminis innumerabili & copiosa multitudine equitum & peditum in armorum necessariis expeditorum, publice expensis tentoriis, vexillis erectis, variis & diversis instrumentis bellicis preparatis, castra inimicorum suorum circumvallavit, terras ipsorum incendiis depredationibusque potenter devastando.* Ac postea idem scriptor enumerat expeditiones eadem ferme ferie, qua Winnigstadius, modo sequenti I. Ad arcem Guntenburgum prope Quedlinburgum. II. ad Emerslebium. III. ad Gaterslebium. IV. ad Weyelingam. V. ad Heymburgum. VI. ad Derneburgum. VII. ad Falckensteinium. VIII. ad Dahlum. IX. ad Lowenburgum. X. ad Gehrstorffium. XI. ad Nonnarum montem juxta Quedlinburgum. XII. in structura novi castelli Zevekenburgi. XIII. in condenda Hessem. XIV. ad Warmstorffium. XV. ad Groningam. XVI. ad Gensevordam. XVII. ad Querenvordam. XVIII. in Comitatu Mansfeldensi. XIX. iterum ad Derenburgum. XX. ad Crottorffium. Etsi vero Budæus non injuria dolet scriptorum hujus ævi in his curatius describendis negligentiam, ipse tamen nonnullarum expeditionum causas & progressum quadamtenus evitit; quæ nec describere, nec contrahere nunc vacat. Id tamen minime prætermittendum duximus, quod tum per has expeditiones bellicas, tum aliis modis Episcopatu suo adjecerit sequentes arcēs & oppida, Falckensteinium, Eneghemeslebium, corrupte quod nunc audit Ermsleben, Dahl, Zevekenburgum, Gaterslebium, Wolptingerodam, Crottorffium, Lowenburgum, Weyelingam, Gehrstorffium, Slanstedium, & Quedlinburgensem civitatem veterem. Et Quedlinburgum quidem

1334.

dem an. cccccxxvi. a Mansfeldicis & Regensteinianis Comitibus
 pressa sponte se subiecit Alberti protectioni, L. Marcas pro ea
 quotannis solvere pollicita. Ceterum castrum in Valkenstein
 & in Eneghemersleben cum oppido Burchardus Comes in
 Valkenstein Ecclesie Halberstadensi jure proprietatis in per-
 petuum possidenda donavit anno cccccxxxii. prout literae do-
 nationis a Budæo repetitæ declarant. An. cccccxxxiv. Jutta
 secularis Ecclesie Gerenrodanæ Abbatisa cum Alberto Epi-
 scopo amice convenit de visitatione, quam *auctoritate Apostolica*
 Episcopus exegit: quod pluribus patet ex literis a Budæo pro-
 ductis pag. xcvi. Et quoniam in ipsis his literis auctoritatis
Apostolicæ fit mentio, non immerito conjicit Budæus, Alber-
 tum jam hoc tempore a Johan. XXII. in gratiam receptum, cum
 præsertim ad annum sequentem se non semel nominet *Dei &*
Apostolicæ sedis gratia Episcopum. Eodem anno xxxiv. Episcopus
 Capitulo Halberstadensi arcem Hornburgum cum pago Sack-
 stedio pro sexcentis Stendaliensis monete marcis oppignora-
 vit. Budæus pag. cii. Etiam capellam Swanbeccensem ob
 hostias ab homine nefario defossas ibidemque repertas
 conditam consecravit, cum magna Indulgentiarum pollicita-
 tione. Budæus pag. cv. Quando autem & quo pacto hæc ca-
 pella ad virgines Cœnobii S. Burchardi ante Halberstadium
 devenerit, sibi non constare, fatetur Budæus. Circa hæc et-
 iam tempora motus cœpere Regensteiniani, quos prolixè de-
 scriptos a Budæo breviter trademus. Antiqua Comitum Re-
 gensteinianorum familia hoc, in quo versamur, seculo quarto-
 decimo, ac superiori quoque, in duas lineas divisa, quarum
 una sedem habuit Regensteinium, inter alia Schlanstedium &
 dimidium Derneburgum ab Episcopatu Halberstadensi feuda
 recognoscens bene semper erga laudatum Episcopatum affecta
 fuit. Id quod præ ceteris varia in pomœriis Halberstadensi-
 bus condita testantur cœnobîa, de quibus in historia Herman-
 ni XXVII. Episcopi nonnulla attulimus. Tum vero quod in-
 ter Discalceatorum monasterium & Harslebensem portam o-
 lim fuit ædium ad hos Comites spectasse, eosdemque hanc i-
 plam portam condidisse, inque rei memoriam cervum cupre-
 um

cm

H

um

um ibidem collocasse fama est. Altera autem horum Comitum linea Hoimburgensem arcem insedit, ac præterea Lowenburgum ad Hartzicam sylvam, Gerstorffium, Krottorffium, Neindorffium in potestate habuit. In his Ulricus Comes ex Sophia Anhaltina Albertum & Bernhardum genuit, qui Alberto Episcopo feudi Domino modis omnibus non dubitarunt se opponere, ejusque provincias ac subditos acriter infestare. Quod ut vehementer momordit Episcopum, ita singulari diplomate, quod apud Budæum pag. c xii. legere est, publice denunciare non dubitavit. Jam procul omni dubio non literis tantum, sed & armis virisque actum: quandoquidem a Regensteinianis ceteri ad Hartzica Comites, ab Episcopi vero partibus fratres & agnati starent. Inprimis autem Comites ex tribus, quæ in castra commutabantur ad Quedlinburgum templis, excursions & rapinas exercuere gravissimas. Quo de sequentia Annalium Halberstadiensium verba habent: *Hujusmodi vero inimicis sedatis Comites de Regenstein & fere cum omnibus nobilibus & Comitibus ante Hartonem insurrexerunt contra Ecclesiam Halberstadiensem & ex tribus Ecclesiis tria castra ante civitatem Quedelingheborg erexerunt, & incendiis & rapinis omnia inhumaniter devastantes. Ipse vero (Albertus Episcopus) non ut mercenarius fugit: sed ut bonus pastor animam pro ovibus suis posuit, congregata magna multitudine armatorum bene expeditorum, prædicta tria castra, fugatis & quibusdam inimicis captis potenter expugnavit, & civitatem Quedelingheborg sic obsessam pristinae libertati restituit.* Tria illa castra erecta sunt ex capella in monte, qui dicebatur der Capellenberg, ex coenobio S. Wiprechtii ad Bodam, & forte ex Mütznzerbergo. Anno tamen cccccxxv. opera Ottonis Largi, qui frater erat Episcopi, dissidia sunt composita, iis scilicet pactis, de quibus diploma Ottonianum pag. cxvi. apud Budæum habemus testem: ex quo præter cetera apparet Regensteinianis novam civitatem Quedlinburgi addictam, Comitatum vero Falckensteinianum abjudicatum. *Illam autem seditione (ipso denuo Annal. Halberstadiensium sermone utor) pacifice sedata, non longe post iterum Comites de Regenstein ad vomitum sicut canes redientes Ecclesiam Halberstadiensem nimium crudeliter invaserunt, Ecclesias confregerunt, Clericos captivos in vinculis detinuerunt, & quod miserabilius est dicere, nec reli-*

1335.

giosis viris, nec sanctimonialibus pepercerunt. Et hæc quidem tur-
 bæ tamdiu durarunt, donec Albertus Comes de Regenstein a
 civibus Quedlinburgensibus caperetur. Cum enim Comes il-
 le Quedlinburgicis omnimodis infensus, ac in cœnobio
 S. Wiperti a se munito commoratus cives aliquot cepisset, quo-
 rum pars Altenburgum, pars Gerstorffium missa, ceteri cives
 facta eruptione, ac re fortiter gesta, præfectos Comitis ad red-
 dandos captivos compulere. Quod autem is ad hanc vindi-
 candam, quam putabat, ignominiam tam Anhaltinos quam a-
 lios vicinos Comites excitaret, Quedlinburgum obsidione eo
 facilius cinxit, quod & Wipertinum monasterium & civitatem
 novam in manibus haberet. Non destitere tamen Quedlin-
 burgici se suosque strenue defendere, erectis etiam duobus pro-
 pugnaculis, unde catapultis aliisque machinis tum usurpari so-
 litis hosti adeo incommodarunt, ut deserta nova civitate Ger-
 storffium aufugere necessum habuerit. Quem cum e vestigio
 sequerentur oppidani, multis suorum cæsis ipse Comes ad Ha-
 ckelam piscinam captus, prægrandi arcæ lignæ, quæ hodie
 Quedlinburgi superat, inclusus, acerbissimeque ultra annum
 tractatus est. Jam ex sententia Cæsaris decretum erat de sup-
 plicio Comitis, jamque coemptum erat nigrum velum reo
 capite plectendo substernendum: cum Comes, quod diu nega-
 verat, condiciones durissimas acciperet, in quibus etiam mœ-
 nium & septem turrium ad Austrum structuram, ac Ramber-
 gensis sylvæ cessionem fuisse volunt. Alberto autem Episco-
 po una cum fratre Bernhardo advocatiam Quedlinburgensem
 factam tectam relinquendam, singulari cavit Syngrapha
 a Budæo pag. CLIX. allata. Præterea nova vectigalia tam in di-
 tione Regensteiniana, quam dioecesi Halberstadeni abo-
 lita: uti denuo patet ex diplomate pag. CLX. a Budæo trans-
 scripto. Et sic quidem anno MCCCXXXVIII. Regensteinia-
 num illud bellum plene planeque fuit compositum. At enim
 ferventibus his externis turbis, intestini motus coepere anno
 MCCCXXXVI. inque tertium usque annum Episcopatum gra-
 vissime concussere. Causæ horum malorum nondum forte
 sunt detectæ, nisi quod Budæus unam videatur assecutus,
 quan-

1336.

quando Henricum a Zervitz, contra majorum morem Ecclesiae B. Mariae Canonicum ab Episcopo obtrusum ostendit. Praecipuus autem incentor, faxque ac tuba seditionis fuit Jacobus Schnelhart (Winnigstadius Schnelradium vocat) quem Albertus ex officiali aulae Episcopalis, Canonicum B. Mariae, parochum Ostervvicensem, Canonicum majoris Ecclesiae ac denique Decanum majorem creaverat. Is quam ingratus fuerit cuculus, non tacent Annales Magdeburgenses, quorum auctori forte homo nequam non ignotus erat. Sic vero ille nobis depingit Schnelhartium: *Quid plura? res & honores sibi credidit, & sic dilatavit, impingnavit, incrassavit, propter quod recalcitra- vit, Dominum suum derelinquens & factorem, immemor omnium beneficiorum illorum, & quod horrendum est dicere, juramenti praestiti oblitus, quo spiritu ductus, nemo sane mentis dubitat, quandam conspirationem cum quibusdam Canonicis contra Dominum suum Episcopum occulte fabricavit, quam tamen idem Dominus cum quibusdam Canonicis non consentientibus, ut debuit, impugnavit. Unde Jacobus Schnelhart super depositione & destitutione sui Episcopi fortissime laborabat, ita quod aliam quandam conspirationem priore pejorem cum civibus Halberstaden-sibus inivit contra Ecclesiasticam libertatem. Atque imprimis id egit Schnelhartius, ut inter Ecclesiarum Collegiatarum, S. Stephani, B. Mariae, S. Bonifacii & S. Pauli quadrigam foedus quoddam pangeretur, ex quo si unus forte Canonico- rum premeretur, omnes & singuli tanquam ad extinguendum commune incendium concurrerent, pristinam libertatem defensuri. Quid igitur ad haec Albertus? Aegre ferre unionem, indignari, pro conjuratione sibi Ecclesiaeque inimi- ca habere, cumque modi amici nihil proficerent, duriora tentare, ac excommunicationis fulmen in refractarios vibrare: cum interea pars adversa sive ad Benedictum XII. Papam, sive ad Henricum Virnebergium Moguntinum Archiep. causam deferret. At vero ne malum latius serpendo majoribus motibus fores aperiret, obicem opponere conatus Otto Brunsv. Dux, Alberti frater, eo rem redegit, ut quatuor Ecclesiarum Canonici pollicerentur, se Episcopalibus impensis foederis exemplum ad Pontificem missuros, ejusdemque definitionem, an legiti-*

legitimum foret, necne, rati habituros. De eo sic ipse scribit Episcopus, iis literis, quas Budæus pag. cxxxiii. exhibuit: *Per inclytum Principem, Dominum Ottonem Ducem de Brunsvick, fratrem nostrum dilectum, talis compositio intercescit, quod dictæ literæ Unionis mittende sunt ad Curiam Romanam, super ipsis consultatione unius Doctoris vel plurium faciendâ, an eadem literæ debeant vel possint subsistere de ordine juris, vel non. Quam consultationem super ipsis pronunciatam Nos cum dictis Canonicis & Capitulorum prædictorum personis grato animo inconcussam, prout juridicam, debemus observare. Quid de hac transmissione factum, & an reapse Canonici compleverint promissâ, non habemus dicere. Contrarium tamen videtur ex eo prope relucere, quod Schnelhartius novam conjugationem veteri pestilentiore cum Senatu populoque Halberstadenſi commentus, omnia pervertere, ac ima supernis miscere non erubuerit. At huic quoque malitiæ obviam ivit optime de fratre ac Episcopatu ejus meritis Otto, sublatoque rancore partes reconciliavit, teste diplomate, quod Budæus pag. cxxxviii. primus in lucem attulit. Neque tamen hæc animorum reconciliatio durabilis fuit. Nam quia Albertum reperimus anno cccccxxxvii. clericos nonnullos anathemate percussisse, gravissimis causis ad id compulsam utique probabile. Imo ex Annalibus Halberst. eluceſcit, Schnelhartium alteram cum Senatu conſpirationem non modo sigillo Conventus majoris fecisse confirmari, sed & Capitulum Halberst. populo quodammodo subjecisse. Verba Annalium subjungo: *Eam conſpirationem sigillo Capituli, multis fratribus de Capitulo & Episcopo contradicentibus sigillavit. Obligavit enim Ecclesiam Halberstadenſem perpetuæ exactioni, dando civibus Halberstadenſibus, & sic Ecclesiam Halberstadenſem, matrem & Dominam plenam, populo, quodplorando pronuntiandum est, fecit sub tributo. Hinc igitur ab Episcopo itum ad Henricum Archiepiscopum Moguntinum, qui Halberstadium ad explorandû sedandumq; motus misit Magistrum Albertum de Gotha: a quo Schnelhartius cum complicibus dignitatibus ac beneficiis privatus est. Super qua conſpiratione (sic loquuntur Annales) ad querimoniam Domini Alberti, Archiepiscopi misit Magistrum Albertum de Gotha ad inquirendum de*
verita-*

1337.

veritate conspirationis, qua inventa, auctoritate Statutorum provincia-
lium predictum Jacobum beneficio & officio sententia liter cum suis se-
quacibus privavit. Tantum vero abest, ut hæc poena emolliverit
Schnelhartium, ut potius ira in rabiem versa, ac totus in fer-
mento jacens, omnes vires ad pervertendum Albertum colle-
gerit. Propter quod (Annalium verba denuo repeto) idem Jaco-
bus Schnelhart suam linguam ut gladium acuit, & non solum in verba
prorupit blasphema & schismatica, sed & insana, putans maledicere fore
bonæ conscientie signum, & quod veritate non poterat, saltem cum vitio
presumpsit eundem dominum suum lacerare. Neque irriti fuerunt hi
conatus pessimi. Etenim cum Albertus Episcopus templum
Cathedrale & B. Mariæ Senatus Halberst. ope clausisset, ac viros
quosdam graves & splendidos ad Ecclesiam S. Pauli ablegasset,
ad sacris interdicendum clerico, repente oritur tumultus, clau-
sisque civitatis portis populus aggreditur legatos, eosdemque
una cum Magistro Alberto de Gotha nec paucis aliis nefarie
trucidat. Et actum fuisset de ipsius Episcopi vita, nisi mœnia
transiliendo fuga salutem quævisset. Annales Halberstaden-
ses rem totam sic describunt: Cum etiam ratione hujusmodi conspi-
rationis quidam Canonici, Vicarii & Plebani civitatis Halberstaden-
sis contra mandatum suum divina solemniter celebrarent, quod spiritali
gladio non poterat, seculari brachio cum consilio & auxilio suorum Con-
sulum & civium Halberstaden-um attemptavit: Kathedralem Ecclesi-
am & Beate Virginis invite clausit, & assumtis clavibus earundem, ne
claves contemnerent, & nervos Ecclesiastica disciplina, ad idem facien-
dum misit Clericos suos solemniores cum Laicis multis ad Ecclesiam san-
cti Pauli, ut quendam prophanum celebrare prohiberent: quod cum face-
rent reverentia, qua decuit, insurrexerunt filii iniquitatis, imo ut ve-
rius dicam non filii, sed privigni & nepharii presumptores, quos item E-
piscopus nutrit, videlicet Consules una fere cum omnibus civibus, arma-
ta manu, deliberato animo, sicut boves & asini non cognoscentes possesso-
rem suum & præsepe, & portis civitatis undique clausis, tanquam fu-
riosis cum gladiis & fustibus, tumultu horribili & inhumaniter detestanda
sevitia sic sitientes mortem Clericorum & Laicorum ab Episcopo misso-
rum, & ut experientia docuit, per assinos interfecerunt Magistrum
Henri-

1338.

Henricum, Decretorum Doctorem, Magistrum Albertum de Gotba, in Jure Canonico peritum, duosque alios scholares, alios quoque Clericos & Laicos captivarunt, & captivos detinuerunt, nec solum vivos, sed jam mortuos spoliarunt, & multis vulneribus martyrizaverunt: & sic sevierunt factis & verbis, quod idem Dominus Episcopus per murum civitatis, cum alias fugere mortem non posset, cecidit, & sic evasit, & sic peccatum addiderunt super peccatum. Winnigstadius ab his multum abit, nescius fugæ Episcopi, & cædis legatorum, ac e contrario Schnellhartium ope fratris laici ex cœnobio Michelsteiniano, supra muros evasisse tradens. Denique anno cccccxxxviii. & hi periculosi motus sunt compositi, literæque conspirationis ante Halberstadium, præsentate Episcopo in frequenti concione dilaceratæ, sublatoque vicissim Episcopali anathemate Episcopus summa cum pompa in civitatem & cathedralem Ecclesiam receptus est. Sic igitur, inquitur Annales, matre litium & materia jurgiorum discordia intus & extra regnante, seminatore ipsius discordiæ, ut creditur, ad capiendas animas hoc procurante, & ultra biennium Dominus in se sperantes more solito non dereliquit, sed Ecclesiam B. Protomartyris sui Stephani in periculis fluctuantem oculis misericordie sue antiquæ respexit, & sorda discordantium prius Pharaonis cordibus duriora in mollia & flexibilia commutavit: ita quod hi, qui prius dispersi fuerant & discordes, in unum per concordiam congregavit. Nam conspiratores conspirationis literas suis Capitulum & civitatis Halberstadiensis (sigillis) firmatas, a qua conspiratione, ut rerum magistra experientia docuit, prodiit omne malum, in locum, qui dicitur Wardehoch, extra civitatem ante valvam S. Johannis deportarunt, ipsasque ad rumpendum voluntarie tradiderunt in præsentia ipsius Pontificis, sibiq; adherentium aliorum etiam clericorum, militum, famulorum & civium fere millium ad hoc specialiter congregatorum. Qua conspiratione maledicta tradita, & corrupta, tantus jubilus & exultatio a Clero & populo fuit, quod exprimi vix posset lingua humana. Nam oves perditæ sunt inventæ, & filii prodigi substantiam suæ fidei dissipantes ad Patrem & pastorem sunt reversi, & ab eo hilariter sunt recepti. Introductioni Episcopali præter Comites, Dynastas & nobiles, adfuere Magnus & Ernestus, Episcopi fratres, itemque

que ex fratre Magno nepos Johannes, ut & Wilhelmus patruelis, Ottonis Strenui filius, quos diserte nominant Annales Halberstadenses. Juramentum, quo se Episcopo recenter obligarunt cives, his conceptum fuit verbis: *Dar we useme Herren Bischoffe Albrecht van Halberstade / de hie to jeghenwordich is / also truwe und also holt sin / also Bözgere to rechte schullet oreme Herren / und scholet öme behülpen wesen / und sine Stadt to Halberstade öme holden to allen synen müdden und nöden. Dar us Gott also helpe / und sine Hilghen.* De certo reditus tempore sollicitus est Budæus, eundemque sive Aprili exeunte, sive ineunte Majo factum, non improbabilibus argumentis ostendit. Quorsum autem Decanus Schnellhartius pervenerit, & an placido defunctus fato, non perspectum fuit Budæo, sic tamen, ut nomen ejus in diplomatibus Halberstadensibus usque ad an. cccccxli. annoque cccccxliii. M. Themonem Alberti Protonotarium successorem ejus repererit. Anno xxxix. Albertus Episcopus una cum fratribus & cognatis invisit diætam Lubecæ institutam. *Colloquium fuit de generali terrarum pace, deque innocuo itinerantium transitu, ut interdicanur latrocinia: jurataque pax est in sex annos: quæ verba sunt Krantzii Vandal. lib. viii. cap. xix.* Hoc itidem anno Episcopus Oscherslebiensem arcem pro tribus millibus & sex marcis Stendaliensibus oppignoratam redemit. Et in hoc ipso anno finit Gvil. Budæi dimidiæ vitæ Alberti II. historia: ac non immerito dolemus reliquorum xvii. annorum gesta desiderari. Sed is fuit mos Budæo, qui multa auspiciatus, pauca feliciter perficeret: quod jam tum in exordio præsentis historiae §. II. monuimus, Interim pauca quæ ex Budæo aliisque consarcinavimus ad reliquam vitam Alberti pertinentia atteremus. Anno cccccxl. Otto Archiepiscopus Magdeburgensis in causa Ascaniensi inter Bernhardum III. Spoliatum & Episcopum ac Ecclesiam Halberstadensem eligitur supremus arbiter, qui laudum quoque, quod liti finem imponeret, pronunciat. Anno cccccxliii. Albertus Episcopus coenobium Pävelerorum Ord. Prædicatorum Brunswici consecravit. In annu cccccxlvii. refert Budæus provisionem de Episcopatu Halbersta-

1339.

1340.

1343.

1347.

berstadenſi, quam ab egreſſu Giſeconis de Hoſſatia Albertus Comes Mansfeldicus a Clemente vi. contra Albertum. ii. acceperit. Circa hæc etiam tempora Comites Mansfeldiani & Regenſteiniani, ut & civitas Northuſana multum damni inferabant dioceſi Halberſtadenſi, ipſamque urbem in feſto Natalitorum Chriſti per inſidias occupantes cædibus crudeliter sæviebant. *Vrebat Episcopum* (ita Krantzjus Sax. l. ix. c. xxviii.) *contumelia & ſuorum inſigne detrimentum, Præſectum armis habebat virum fortem, & prælio audentem, qui multa ſepe damna Comiti irrogasset. Quam ſanctè jurabat Comes, illum, ubi caperet, arbori quam proximam cerneſet, appenſurum. Tum ille. Quid ſi legem patiaris quam tulisti? Non abibat annus: obvii ſibi æquis viribus in campo fuere: congreſſi præliantur: Comes ſuperatur. In arborem volens appendere Comitẽ præſectus, nullam reperit. Ergo gladio tranſoſſum, lanceæ in terram fixæ velut appenſum alligavit, non iniquo iudicio paſſus ab hoſte, quod prior ipſe irrogaturum ſe perduellioni ſuperbus minitabatur. Tangit hoc Engelhuſius, ſed paucis hiſ: Halberſtadenſes vicerunt Regenſteinẽſes, ubi cum ceteris interfectus eſt Albertus Comes de Regenſtein. Anno cio ccli. Episcopuſ Senatu Quedlinburgenſi quoddam dedit privilegium a Budæo tactum pag. vi. Anno cio cclii. Innocentiuſ vi. Papa in ſolium collocatuſ Pontificiuſ Albertum Episcopum multis modis inſectatuſ: qui & in bulla quadam anno cio cclviii. data non verecundatur ſcribere: *Albertuſ dudum in Halberſtadenſi Eccleſia contra reſervationeſ & decreta ſedis Apoſtolice ſe intrudens Eccleſiam ipſam & Episcopatuſ Halberſtadenſem de facto occupavit & per xxxii. annos vel circiter detinuit, prout adhuc detinet damnabiliter occupatoſ, ſe adminiſtrationi eorundem Eccleſie & Episcopatuſ in ſpiritualibuſ & temporalibuſ ingerendo, ac impediendo per ſe & alioſ, quo minus quondam Giſelbertuſ de Hoſſatia primo, & deinde quondam Albertuſ de Mansfeld electi Halberſtadenſeſ per dictam ſedem præſate Eccleſie ſucceſſive præſecti in Episcopos & Paſtoſeſ poſſeſſionem Eccleſie & Episcopatuſ prædictorum potuerint adipiſci, propter quaſ idem Albertuſ de Brunſvich lataſ in eum autoritate Apoſtolice excommunicationiſ, ſuſpenſionis & interdicti aliaſque ſententiãſ atque pœnaſ incurriſſe diſcoſcitur. Sed hoc ipſo anno cio cclviii. poſtquam**

in-

invitis Romanensibus dioecesi ultra xxx. annos præfuisse, coactus tandem furori eorum cedere, pedum vitamque reliquit. Winnigstadius Brunswici in æde San-Blasiana sepultum tradit.

§. LXV. Vivo igitur adhuc Alberto cathedram Episcopalem ascendit L V D O V I C V S Marchio Misniæ, Friderici filius. Hic anno CIOCCCLXII. cum exercitus magno obsedit civitatem Ysleben, & territorium hinc inde devastabat contra Comitem de Mansfeld, imponens ei, quod plura castra & bona ad Ecclesiam Halberstad pertinentia injusto titulo possideret. Et quia Episcopus cum suo exercitu recepit ad monasterium Sechaenbech Ordinis Cystertiensis, & ibi refugium habuit; ideo post recessum Episcopi Comes conventum monachorum intravit, & omnibus rebus spoliavit Abbatem, & monachos cepit, vincularum, diversis cruciatibus ipsos tormentavit, & aliquos ut tyrannus maximus occidit. Auctor de Landgrav. Thuringiæ in opere Pistorii cap. CXII. At enim eodem anno pacem fuisse restitutam nos docuit Budæus, qui in vita Alberti II. pag. XXXIII. pollicetur, se Instrumentum pacificationis inter Ludovicum Episcopum & Buchardum Com. Mansfeldium verbotenus loco suo adducturum. Ex quo cum octo annis Halberstadensem Ecclesiam rexisset, ad Bambergensem evocatus, discessit. Postquam deinceps cum Adolpho Nassovio de sede Moguntina decertasset, ac porro Magdeburgensem Præsulatum recepisset orto in curia Calbenfi, ubi choreis indulgebat, leviculo incendio, cum cetera turba aufugiens, graduum ruina oppressus misere occubuit anno CIOCCCLXXXI. Graphice hunc interitum describit Krantzius *Metrop.* lib. x. c. xxiii. & *Saxon.* lib. x. cap. v. Sub hoc Episcopo Horneburgum Brunswicensibus quondam oppignorum ad Halberst. ditionem rediisse, itemque novæ Halberstad. curiæ fundamenta fuisse locata, commemorat Winnigstadius.

§. LXVI. Quandoquidem igitur ad Bambergam abiit Ludovicus, Urbanus V. Pontifex Romanus Halberstadensibus Præsulem dedit A L B E R T V M III. agricolæ Ricmerstorfiani filium, virum doctrina singulari, ac imprimis Philosophi-

XXX.

1362.

XXXI.

XXX
XXX
1367.
 cis studiis egregie imbutum. Pragæ Magister, Parisiis Doctor
 creatus, ibidem publice in Jure & Philosophia prælegit audito-
 ribus. Joh. Trittenhamius cum inter viros eruditione illu-
 stres in Germania, Scriptoresque Ecclesiasticos retulit. Engel-
 husius ipsum Logicam composuisse scribit. Krantzius *Metropo-*
pol. l. ix. c. LIII. Exstant de ejus nomine, ait, que vocantur Alberti
Sophismata. Inter alia hujus Episcopi memorabilia eminent, quo
 se immiscuit Magni Brunswicensis Ducis cum Gerardo Antisti-
 te Hildesheimensi bellum, quo superatus captusque locum
 proverbio fecit, Logicam a Rhetorica victam. Gerhardum enim
 eloquentissimum fuisse Oratorem fama est. De hoc prælio Au-
 ctor Compilat. Chronolog. a Pistorio editus: *Anno Domini cio*
ccclxvii. prælium prope Hildesheim committitur circa villam, que di-
citur Gheimesen. Vero Dux Magnus senior de Brunsvig & Episcopus
Halberstadensis sunt captivati cum multis nobilibus, militibus & armi-
geris. Victorem vix 10 habuisse armatos, & cio. tamen cepisse
 auctor est Theodoricus Engelhusius. Fusius pugnam descri-
 bunt Krantzius *Metropol. lib. ix. c. LIII.* Buntingius *Chron. Brun-*
sv. part. i. pag. ccxlv. & part. ii. pag. cccxi. Proverbi-
 um illud Germani nostri ita extulere: *Rang überwand den Klang.*
 Etiam distichon de eo circumfertur tale:

Rhetore cum quando gessit Dialectica bellum,
Ecce dedit victas Dædala lingua manus.

1368.
 Anno cioccclxviii. castrum Gunnenschlebiense haut pro-
 alcul Hademerslebio fuit dirutum, cujus causas se eo anno
 laturum pollicetur Budæus *in vita Alberti pag. clxxii.* Anno cio
1369
 ccclxix. Ecclesiis Collegiatis Halberstadensibus privilegia con-
 firmat Episcopus, inter alia his verbis in diplomate usus. *Hinc*
est, quod Nos clerum, & quamlibet personam cleri singulariter cujuscun-
que Collegii, videlicet Ecclesie nostre Halberstadensis, S. Mariae, S. Jo-
hannis, S. Bonifacii, S. Pauli, infra & prope civitatem Halberstat in
libertatibus, immunitatibus, juribus, bonis, & rebus infra urbem Hal-
LXXX
berstat, & extra, nec non infra septa & libertates cujuslibet Collegii, &
etiam extra septa & libertates eorundem Collegiorum, & in redditibus
ipsorum, vel alterius eorundem, ubicunque & in quibuscunque locis si-
tis,

tis, nec non consuetudinibus hactenus observatis laudabilibus & honestis, pro toto nostro posse & nosse servabimus, & per nos fideliter conservari faciemus, nec aliqua damna seu molestias aut injurias ipsis, seu cuilibet ipsorum per Nos, aut quemque Nostrorum, seu aliam submissam personam, in personis seu rebus, aut aliquo premissorum inferemus vel inferri permittemus, sed ipsos, & quemlibet ipsorum in premissis & quolibet premissorum defendemus contra quoscunque, pro posse bona fide. An. cccccxxix. Brunswicenses Hornburgum vi occupatum Episcopo donasse dicuntur apud Buntingium Chron. Brunsvv. pag. cclix. Obiit Episcopus anno cccccxc. teste Auctore Compilationis Chronologicæ. 1379. 1390.

§. LXVIII. In ejus locum electus est unus de Honstein, ut idem Auctor Compilat. refert. Prænomen huic Comiti fuit ERNESTVS. Krantzio Metrop. l. x. c. xxxviii. Vir audit severus & industrius, & juxta nomen suum gravis. Winnigstadius Præpositum Fritzlariensem antea fuisse refert. Anno cccccxvi. hic Episcopus Advocatiam in Quedlinburg Senatui illius civitatis oppignoravit, teste Budæo in vita Alberti II. pag. Lxxxi. Eidem erat assiduum bellum (quæ verba sunt Krantzii in Metropoli) in Fridericum Ducem Brunsvvicensem, æque gravem & severum Principem, & qui nihil dissimularit aut minorationis, aut injuria. Nulla unquam compositione adeo firmari potuit inter eos familiaritas, aut integritas reformari, quin levissimis semper causis dissiliret. Canonici ab hac severitate Episcopum dehortati nihil profecere, imo is Præpositum ex processione solemnī in cathedralis templi ambitu instituta per posticum raptum vinciri, Groningam deduci, ac strangulari fecit. Quo facto ad Pontificem delato excommunicatus est, (causas excommunicationis fatetur ignorare Krantzio Metrop. l. xi. c. ii.) ac gravi lue correptus anno cccccxcix. Wegelebii animam exhalavit. Veneno necatum tradit Engelhusius. Diu in sarcophago plumbeo stetit inhumatus, donec a Gregorio XII. anathemate solutus in æde cathedrali sepeliretur. Quod autem interea Comites Hohnsteiniani graviter premerent diœcesin, Canonici a civibus Halberstadio pulsi sunt, qui propterea fulmen banni Pontificii adversus civitatem impetrarunt. 1396. 1399.

trarunt. Quæ res effecit, ut omnes monachi urbem relinquerent, præterquam Discalceati, qui privilegio quodam confisi manentes & sacra obeuntes magnas collegere divitias, quas structuræ magnifici templi impenderunt. Per hujus Episcopi Ernesti excommunicationem cœpit primum Suffraganei munus, quod deinceps perduravit, cum sequenti titulo: *N. Vicarij in Pontificalibus Domini nostri Reverendissimi N. Halberstadenſis Episcopi.*

278

280

XXXIII

282

284

§. LXVIII. Vivo Alberto unum atque item alterum opposuit Papa Bonifacius IX. quos cum vi excluderet Ernestus II. tandem a Canonicis ad RVDOLPHVM II. Principem Anhaltinum itum, qui tamen nonnisi ab excessu Alberti mitram Episcopalem recepit. Sedulitatem ejus in visitandis ac in meliorem statum reformandis cœnobiis commendat Winnigstadius. Idem ejus cum Gunthero Archiepiscopo Magdeburgensi bellum memorat, quod ansam dederit dissidiis inter ipsum & cives Halberstadenſes, quos propterea excommunicatos tradit Krantzius *Saxon.* lib. x. cap. xx. cujus contextum adscribemus: *Rudolphus Comes de Anehald, Episcopus Halberstadenſis, per ea tempora causam intentavit burgenſibus suis. Illi aversi mandatis, Pontifici se suo opposuere: ille, gladium in eos distringit spiritualem, usque ad divinorum interdictum. Clerus omnis quum parere necesse haberet, & se tutum in urbe non sperat, cessit loco, in vicina oppida dilapsus: nec enim nisi divinum celebrarent officium, in urbe paterentur. Fratres mendicantes tum honori Ecclesie matricis (ut tenerentur) deferentes, una cessere, paucis ad custodiam domorum relictis. Nonnulli seculares sancta profanarunt: sed illi postea meritis sunt assecuti premia. Pacata autem res est intra annum, ut quisque suo loco restitueretur.* Abiit vita anno

1407.

CIOCCCCVII.

XXXIV

§. LXIX. *Quem cum fata virum raperent, HENRICVS honesto Illustrique loco natus successit eidem, Pacificus Præsul, majori dignior evo.*

Ita de novo Episcopo ex Warbergensibus Dynastis oriundo canit Melchior Neofanius. Anno cioccccvii. inter Capitulum universumque clerum ac Senatam item Halberstadenſem hæctenus discordantes reducta est concordia, ope hujus
Epi.

Episcopi, Virici Comitis Regensteiniani, Ludolphi Dynastæ Warbergensis, Senatus Quedlinburgensis & Ascherslebenensis. Qua de re testem habemus diploma, hoc modo finiens: Und we Henrick gefohren und gestedtget to einem Bischoppe to Halberstadt/ Ulrich Grafte to Regenstein/ Herr Ludeloff Edelse van Warberge/ Hans Schencke/ Everdt und Berndt van Hoym/ und Berndt van der Assborg bekennen in duffem open Brevve / dar we alle duffe vorgeschrevene Stücke in der Frunschop und mit gudem wilfohre an beyden Steden schededinget hebben/ zwischen unsen Heren den Dombeeren und der ganken Paphheit to Halberstadt/ up einer Sted/ und Rath und Bdrger gemeintglicken to Halberstadt/ up der andern Steden/ und hebben des unse Ingesegel umb beede willen beyder Parthenen/ bey des Rathes van Halberstadt Ingesegel werlicken laten hengen an duffen Breeff. Gegeven to Quedlinborg / na Goddes Bohrt veertein hundert Jahr / darna in dem sewenden Jahre / Sonnavendis na unser leven Fruwen dach als gebohren wardt. Præfuit Episcopus Ecclesiæ solis quatuor annis, teste Krantzio *Metrop.* xi. cap. viii. ac cum maximo totius diocesis lucu ex his terris migravit an. cccccxi. Auctor est majoris piscinæ ad Groningam, ac hebdomatim egenis pisces curavit distribui.

1411.

§. LXXI. Post brevem igitur Henrici Pontificatum surrogatur ALBERTVS IV. natus Comitibus de Werningerode. Hujus temporibus ortum est bellum contra Nobiles Swicheldios, qui vaccas ex diocesi Magdeburgensi abegere: quas cum repetitum iret Otto de Warberge, Henrici Episcopi frater, juxta Derneburg ex insidiis trucidatur. Hinc anno cccccxi. obsessa Swicheldiorum sedes Hartzburgum, sed per hyemis intemperiem deserta. At sequenti anno cum Episcopo nostro reversi Henricus & Bernhardus Duces Brunswicenses, ut & Guntherus Magdeburgicus, obsessosque in tantas angustias coegere, ut deserta arce fuga sibi contulerent. Quamobrem a foederatis confractum munimentum ac æquatum solo. Videatur Krantzius *Metropol.* lib. xli. cap. xii. quem sequitur Buntingius in *Chron. Brunsvv.* pag. ccccxiv. Auctor Compilationis Chronolog. tangit his verbis: Anno Domini cccccxiii. Ipso die

XXXV.

1412.

1413.

K

beati

1418. beati Benedicti, in Quadragesima, castrum Hartsburg capitur ab Episcopo Magdeburgensi, Episcopo Halberstadensi, & Duce Bernhardo de Brunsvig. Engelhusius autem istis: Castrum Hartsborch ab Episcopis Magdeburgensi & Halberstadensi & Duce Brunsvick destruitur. Postquam hic Episcopus septem annis dioecesin rexerat, vitam cum morte commutavit an. ccccxxix. quodque ultimus esset Comitum Wernigerodæ, Comitatus ad Stolbergenses Comites transmissus est.

1420. LXXII. Deinceps unanimi Canoniorum consensu in Episcopum electus est JOHANNES Nobilis ab Hoym, ex ministerialibus Halberstadensis Ecclesiæ. Ejus temporibus gravis seditio Halberstadium exercuit: cujus historiam ex Winnigstadio contractam recensebimus. Anno cccccxx. aliquot ex civibus primariis, & in his quidam Matthias cognomento Longus, Senatui infesti proscribebantur. Intercedentibus autem externis Principibus, cum vitæ melioris spem facerent, recipiebantur. Verum vindictæ cupidine agitati homines an. ccccxxiii. plebi persuasere, Senatum publicam pecuniam intervertere, ac nihil magis quam subditorum spectare perniciem. Hinc orto tumultu, quos poterant in partes tractis, confecto-que vexillo, impetum faciunt in domos quorundam Senatorum, quas diripiunt nefarie, ac hos quatuor, Volcmarum Lobecium, Henningem Adeslebium, Buslonem Bertramum, Henricum Zachariam, in publicum carcerem compingunt. Quamobrem plures alii, ut imminentibus periculis se subtraherent, clanculum urbe excesserunt, quorum domicilia rapinis spoliisque exposita. Interea Matthias Longus & Wernerus Reineke Consules a plebe tumultuante facti novam potestatem in omnimodam convertebant licentiam. Quod cum renunciatum esset Episcopo, in præsentem rem omnem, ac imprimis captivorum causam cognoscendi cupidus, a seditiosis excludebatur, tam dictis, quam scriptis ejus insuperhabitis. Actum de vita quatuor Senatorum actum, qui in foro indicta causa capite plexi, eorumque corpora in foveam cœmeterii Martiniani conjecta sunt. Engelhusius hoc supplicium levi perstringens
bra.

brachio, inquit: *Halverstat de concilio potiorum quatuor decollati sunt a vulgo, multis incarceratis.* Auctor Compilat. Chronolog. Anno cccccxxiii. *seditione concitata quatuor de Consulibus in Halberstat decollati sunt.* Cognati interfectorum graviter de eo apud Sigismundum Imp. ac civitates Hansicas questi, eorum auxilium implorabant: cum interim Matthias Longus factioni suæ adversantes gravissimis exactionibus premens, hoc tumultuario regimine prope per biennium licenter abuteretur. Tandem civitatum Hansicarum legati Brunsvici convenientes quomodo hi motus compescendi, deliberabant, ac cum Episcopo sic conveniebant, qui stato tempore utraque pars cum lecta militum manu haut procul Halberstadio comparerent. Quo factio seditiosos ut rationem usurpati regiminis redderent, citabant, quibus comparere detrectantibus denunciabatur, non prius se urbem deserturos, quam totius imperii auxilia in refractarios contraxissent. Hinc vis intentabatur urbi, ac tormentis quatiebantur muri aliaque eminentiora ædificia. Quapropter perterrefacti cives murmurare contra Matthiam, qui sibi causæque timens, sumpto habitu agresti, cum filio aufugit; sed ab auriga agniti, capti, & Comiti Regensteiniano, ac ab eodem porro Præsuli ac civitatibus traditi sunt. Nec minus cives Johannem Matthiam, Longi fratrem, & Wernerum Reineken dedidere: qui legitime accusati, majusque supplicium meriti, capite plexi sunt. Tangit hoc iterum Compilatio Chronolog. ad ann. cccccxxv. verbis sequentibus: *Halberstat a proprio Episcopo & decem & octo civitatibus obsessa. Quatuor de principioribus seditiosis capti decollabantur in vindictam.* Et Engelhusius: *Civitas ab aliis civitatibus bannita tantum infestabatur, quod ultro de assumtis Consulibus quatuor tradiderunt interficiendos.* Quatuor autem Senatorum cadavera effossa ex cœmeterio in templum Martinianum translata, iisdemque altare sumtibus populi Halberstadenis impositum. Quia vero civitatum Hansicarum legati intelligebant Episcopum consilia de imminuendis civitatis privilegiis agitare, omnem lapidem, ne hoc fieret, moverunt: neque tamen perficere potuerunt, quo minus advocatiam ab antecessoribus

1425.

soribus Senatui Halberstadensi oppignoratam repeteret, & gra-
 vem multam civibus imperaret. Quamobrem paucorum
 hominum vesania magnum detrimentum Reip. attulit. Et
 hæc quidem summa est illorum motuum, de quibus etiam le-
 gendi Krantzius *Metrop.* lib. xi. c. xxvii. Dresserus *Isagog. Hi-*
storica part. V. Buntingius *Chron. Brunsvv.* pag. cclxxii. Copia
 Diplomatis, quo modo inter Episcopum & Senatum populum-
 que res omnis composita & hi quidem variis multis redditi
 obnoxii in manus nostras venit, quam & Winnigstadio, cujus
 narratio cum eo probe convenit, lectam putamus. Anno cio
 1427. ccccxxvii. Episcopus noster cum aliquot Ducibus Brunswicen-
 sibus Hallensem urbem infestavit, donec a Capitulo motus com-
 ponerentur. Bunting. *Chron. Brunsvv.* p. cclxxiv. Hic Episcopus
 alioquin sedulus rerum Ecclesiæ inspector & immunitatum
 Ecclesiasticarum defensor traditur: neque cognatos suos dita-
 re voluit sacris opibus, quos laicis semper damno ac instar pen-
 narum aquilæ, instar rubiginis ferrum corrodentis, instar ignis
 in arca latitantis esse, haut temere judicavit. Cur tamen domum
 Falckensteinianam Comitibus Mansfeldensibus in xii. annos
 oppignoraverit (id quod Budæus in *vita Alb.* ii. pag. xciv. teti-
 git) nondum mihi perspectum. Valedixit orbi hic Episcopus
 1435. anno cioccccxxv. inque cathedrali templo ante sacrarium S.
 Mariæ pone chorum humatus est.
 XXXVII. §. LXXIII. BURCHARDI II. electionem in annum
 1436. cioccccxxvi. refert Auctor Compilationis Chronolog. Fuit is
 dignitate Præpositus in Walbeck, gente, ex baronibus de
 Warberg. Fratres habuit Johannem & Gebhardum, quorum
 1440. ad annum cioccccxl. meminit Meibomius in *Chron. Marienhal-*
lensi. Tonuerunt ea tempestate bella in circuitu plurima, inquit Kran-
 tzius *Metrop.* l. xi. c. xxxv. ut velut in igne consideret Burchardus:
 Heckstadium Mansfeldensis hodie ditionis oppidum a Misnen-
 sibus Marchionibus ipsi ereptum, tradit Winnigstadius. Bellum
 quod cum Comite Hohnsteiniano ei intercescit, sic describit
 Krantzius *Saxon.* lib. xi. cap. xxviii. *Halberstadensis Episcopus*
Burchardus tum cum Henrico de Honsteen Comite dissidebat. Prior au-

rem Comes cum expeditis egressus, prædam abegit ex dicecesi. Cujus rei justam meditatus ultionem Pontifex, ex vicinis urbibus auxilia contraxit, equites octingentos, pedites supra mille, hoc agmine pervasurus omnem ejus Comitatum. Sed literis egit apud Comites de Stalberg & Suvar- tzeborg, ut incolume in hostem bona eorum venia iter haberet. Nec re- cusabant securitatem polliceri, verum quadam utriusque partis affectio- ne teneri videbantur, sed majori in Comitem propensione. Arbitrati e- nim sunt nonnulli, eorum opera & admonitum Comitem de venturis & armis adjutum. Vbi ingressum est agmen hostium, Comes de Honsteen opportunis locis delitescens invadit de latibulis suis venientes: & collata manu pauci plures superant. Vulnerati multi, capti trecenti de exercitu Episcopi, quod in fossatum urgerentur. Ipse Episcopus graviter saucius re- trolabitur abiens, manus hostium vix evadens. Captivi redemptionem suam triginta millibus aureorum æstimati sunt procurare. Sed interven- tu communium amicorum res in eum decurrit modum, ut in redemptio- nem captorum omnium Episcopus sedecim millia persolveret: trenga tri- ennio durarent: per quod tempus aut media compositionis excogitaren- tur, aut (si id partibus videretur) ad arma redirent. Hoc autem tempe- ramentum in relaxatione captivorum pristina æstimationi adhibitum ferunt: quia non satis ex fide actum putaretur cum Episcopo, qui utique securum per ditionem Comitum vicinorum in promisso habere transitum dicebatur: sed militares viri simul habent interpretationis genus in ex- plenda fide, quæ nullis codicibus legitur. An triennio clapso res ad arma rursus devenerit, nondum certo nobis constat: quamvis Winnigstadius Episcopum ex vulnere an. cccccclviii. obiisse

1458.

§. LXXIV. Ad Episcopale fastigium hinc evectus G E B- XXXVIII
H A R D V S Nobilis ab Hoym, ordine ministerialium ejus ditio- nis natus, præfuitque Ecclesie sue summa cum laude per annos viginti unum: quæ verba sunt Alberti Krantzii *Metrop.* lib. xi. c. XLVIII. Sed si Winnigstadium audimus, mediocris fane ipsi laus debe- tur, qui nec Ecclesiastica, nec civilia sollicitè curaverit, illis Suffraganeo, hæc Advocatis Præfectisque transmissis. Unde

etiamna maximis minimis lacesitus fuit diſteris, quæ inter & ſequens offendimus.

Bischoff Gebhard von der Bode Sein Stab ist kurz und schliche

Sein Kopf beschritt er node / Zum Bischoffs Amt dient er nicht.

1467. Sub hoc Episcopo inter Clerum & Senatum Halberstadiensem gravissimæ iterum contentiones inde potissimum coortæ sunt, quod Senatus in munienda urbe detrimentum attulisset curiis privilegiisque Canonorum. Postquam autem mutuis altercationibus diu negotium extractum, tandem auctoritate Episcopi in arce Wegelebiensi anno cccccclxvii. compositum, confectumque de eo prolixum est diploma idiomate Saxonico & originem & finem litium comprehendens. Attamen non multo post novi tumultus oriuntur, præcipuique Prælatorum ac Clericorum urbe excedunt, qui tamen anno cccccclxix. reversi, postquam Episcopum eique adhærentem Clerum cum Senatu conciliaſſent, Eccardus Wenden Hildesienſis major Præpositus, M. Wernerus Boldewin V. J. Lic. Sigbertus ab Hoym, Conradus de Scheppensted, Henninges Calm, Henninges Horneborch, Coſſ. Brunswicenses. Diplomatist ea de re confecti hæc est subscriptio: *Acta anno Domini cccccclxix. Indictione II. mensis Julii, Pontificatus Domini Pauli II. anno ejus quinto, in prætorio oppidi Quedlinborg Halberstadenſis diœceſis præſentibus ibidem nobilibus ac strenuis viris domino Rudolpho Pincerna sive Barone & Domino de Wedebach, nec non Alberto de Ernerute Capitaneo Illustrissimorum Ducum Saxonie in caſtro Friborch, ac Johanne de Aſſeborch, Friderico de Hoym & Borchardo de Dittfordt, & quamplurimorum aliorum Armigerum Halberſtad. copioſaque plebis multitudine teſtibus ad præmiſſa. Thilemannus Brandis Officialis curie Halberſtad, Johannes Haſſelmann & Stephanus Siſtede Notarii requiſiti ad hæc. Eodem an. cccccclxix. duo cives Halberſtadenſes, filii Belial, retro accedentes, quendam præbyterum, in jure Canonico ceterisque ſcientiis pluribus eruditum de muro retro capellam S. Petri, in eadem civitate miſere ab alto præcipitaverunt uſque ad aquam vulgo Holtemmer ſubtus deſluentem, ibique cerebro capitis effuſo in brevi mortuum eſt; uti refert*
1474. Auctor Compilationis Chronolog. Anno cccccclxxiv. peſtilentiam

lentiam Halberstadii grasfatam idem Auctor annotavit. Magnam Processionem in festo Corporis Christi hunc Episcopum Halberstadii primum instituisse, refert Winnigstadius. In eisdem Præsulis regimen incidit insignis rerum Helmstadiensium mutatio, quæ cum hætenus ab Abbate Werdinensi temperatæ, nunc Ducibus Brunswicensibus commissæ. Quod enim Antonius abbas a Friderico III. ad comitia Francofurtensia evocaretur, nec in promptu pecunia esset, Helmstadienses rogati, ut Domino opera & ope subvenirent, paulo inconsultius utrumque denegarunt. Ægerrime repulsam tulit Antistes, atque e vestigio de urbe alienanda cogitare cœpit. Memorat autem Winnigstadius, primum adiisse Gröningam, & Gebhardo Episcopo urbem obtulisse. Qui cum sciscitaretur, cur urbem non ignobilem tam præcipiti consilio divendere vellet, respondisse fertur: *Helmstadienses nolle amplius monachorum esse filios.* Episcopus homo facetus non inepte subiecit; *Ergo etiam Sacrificorum filii esse recusabunt.* Sic re infecta illinc descendens emtorem avidissimum invenit Wilhelmum Juniorem Brunswicensem Ducem. Historiam forte ex Winnigstadio mutuatam repetunt Buntingius in *Chronico Brunsvicensi* & Meibomius de origine *Helmstadii.* Ceterum Gebhardus Episcopus fessus labore (ita Krantzium in *Metropoli*) permisit Ecclesiam suam Ernesto, jam Magdeburgensi, ut cumlaret. *Cernebat enim crescere contumaciam & pertinaciam tam ministerialium, quam urbicorum, ut non facile parerent, nisi Principi potenti, & nisi forti manu in viam justitiæ dirigerentur, protervitos, quod exitus docuit.* Apud Winnigstadium reperimus, Episcopum sibi quingentos florenos annuos, suæ autem familiæ Wegelebiense burgum servasse. Abdicationi suæ non diu supervixisse, annoque cccccclxxxiv. decessisse, scribit Winnigstadius.

§. LXXV. Sic igitur viventi videntique Gebhardo Administratoris titulo suffectus ERNESTVS Dux Saxoniae, XXXIX Ernesti Electoris filius, Friderici Placidi nepos, qui ante quadriennium in Antistitem Magdeburgicum postulatus erat. De quo Krantzius audiemus *Metropol.* lib. XII. cap. xv. scribentem:
Hal-

Halberstadensis inde Ecclesia post annos quatuor per Gebhardum jam grandævum & ab etate fessum Pontificem permittitur gubernaculis ejusdem Ernesti, & auctoritate interveniente Apostolica primam (Magdeburgensem) tenet in titulum, alteram (Halberstadensem) in commendam. Hic Administrator Patris cognatorumque ceterorum ope Halberstadium in quintum mensem obsidens deditam subjugavit, ac privilegiis Senatuum populumque privavit. Hæc etsi a variis, non tamen ea diligentia videntur consignata, quantam res tanta mereri videbatur. Generatim ita Fabricius Originum Saxoniar. lib. vii. Anno CIÖCCCLXXIX Gebhardo Hymo Præsule Halberstadii defuncto, Ernestus Magdeburgicus ejusdem Ecclesie declaratur Administrator; quem cum cives Dominum recusarent, Elector urbem obsidet & armis ad obediendum compellit. Post eum tumultum compositum filium ipse introducit Pater sine pompa: comitabatur eum unus Henricus Dux Brunsvicensis. Neque tamen Ernestus defuncto demum Gebhardo, sed adhuc vivente Administrator Halberstadensis fuit renunciatus. Idem vero Fabricius originem motuum exin arcessit, quod Halberstadenses Quedlinburgensibus Hedwigi Abbatisæ Ernesti sorori parere detrectantibus suppetias misissent, vivo adhuc Gebhardo. Halberstadii, inquit, illis societate juncti fuerant, & auxilia tulerant, & ejectos factiosos receperant. In eos exercitum ducturus Elector, per Præsulem Gebhardum placatur: quem etsi minime observarent subditi sui, tamen illius causa aut incommodi aut interitus esse noluit: mitiora autem agitabat consilia, ut potius bonitate & patientia frangeret, quam vi manifesta magis alienaret. Postea vero alia Halberstadensibus improperat; quod scilicet præfectum Ernesti accipere, ac advocatiam restituere recusaverint. Ipsa ejus hæc sunt: De Halberstadiis dici coeptum erat, quod sui Præsulis equitate vindicati essent a bello & servitute: sed non agnoscentes tale beneficium, post mortem Gebhardi in sua manserunt pertinacia. Nam etiam Ernesti Antistitis, qui illi successerat, accipere præfectum recusabant, & potestatem judiciorum, quam pacto & pignore tenebant, noluerunt appellati iis, quibus præscriptum erat, conditionibus restituere, & dum libertatem quebat plebs indomita, Senatuum armis invadit, legesque pro suo libito

alias

alias abrogat, alias sciscit, alias renovat. Ac iterum: Halberstadii Antistitis praefectum contemnunt, & facere imperata detrectant, quamobrem mense Augusto exercitum ad moenia adducit. Krantzius etsi seditionem Halberstadiensium non negat, hac tamen Saxones nimiam urbis libertatem ægre ferentes ad eandem coërcendam abusos opinatur. Halberstadienses, ait, jam in vertiginem versi inter se tumultum agebant. Consulares videbantur non recte administrare Rempubl. Cives hoc emendare conati in eos arma verterunt. Ernestus Episcopus & pater ejus Ernestus illa qualibuscunque oculis observantes tempus esse rati sunt, quo intervenirent pro suo jure, ad injicienda frena libertati, quæ in civibus nimia putabatur. Judicium & jurisdictionem in pignus tenuere ab Episcopo, nec requisiti redemptionem sinebant. Talia exquirebantur ad justæ oppugnationis colorem. Nec alia mens est Winnigstadio, qui culpam in eos rejicit, qui Ernesti Senatores consiliarios extimularunt, ut Domino ad oppugnandam urbem auctores forent. Fabricius hic graviter accusat Comitem Querfordium, quasi studia civium contra legitimum Dominum foverit auxerit, acuerit. Intestinum illud incendium (Fabricii verba sunt) alebatur a Comite Querfurdio, antiquæ nobilitatis viro, qui plebis partes tuebatur. Hoc aliqui senectuti & delirio tribuebant, aliqui cupiditati, quod honorem Ernesto invideret: cui quamvis longe potentiori, imprudentia & levitate adversabatur. Sed in hoc ipso Comite nulla ejusmodi vitia deprehendit Winnigstadius, quin potius a pietate, probitate, bonique publici amore commendat. Interim decernitur, decretaque instituitur obsidio, quam breviter sic describit Krantzius: Obsidionem fecit urbis Episcopus, tonat bombardis, deformat muros & moenia, minatur & extorquet, quæcunque mandaverit in eam urbem expleri. Tradunt victi manus, quippe qui nisi pareant, urbem exire, agros colere, ire ad negotia non sinuntur. Sed fusius describit Fabricius, sic tamen, ut quædam confinxisse autumem. Sacerdotes exceptis iis, qui cum Querfurdio facerent, urbe omnes exibant. Reliquæ civitates Saxonicae prospicientes, fore non bonum talis temeritatis exitum, a societate sese retrahunt: & ut ab incepto desisterent, suo ipsos facto adhortantur. Posteaquam redire ad sanitatem plebs noluit, Antistes Magdeburgicus rursus Patre implorato arma capit, & extremo mense Julii anno MDCCCCLXXXII. primum Hal-

berstadiis vias intercludit : deinde urbem magno exercitu obsidet. Quernfurdus etiam si sacris initiatus esset, armatus incedebat (de eo ne yev' quidem apud Winnigstadium, qui tantum servos ejus jussu Domini obsessam civitatem defensasse scribit) & insana multitudini Ducis loco erat, & spes inanes ostentans, eam propugnare fortiter jubebat. Toto mense percutiuntur mœnia: demum magna eorum pars juxta Divi Johannis portam prosternitur. Veriti cives, ne urbs expugnata diriperetur, aut incenderetur, viros honestos in castra ablegant, suam amentiam deplorant, veniam exorant, deditionem supplices offerunt, esse imperata facturos promittunt. In urbem cum esset ventum, miles a vi contineri vix potuit: aliquot domus direpta, & Quernfurdus duci jussus, & in locum sacrum confugiens templi, inde extrahi: servatur a stertoribus, quos Chorales nominant: ii enim ante sacrarii aditum militum cohortem cernentes templum spoliant, arasque nudant scapis & columellis aliisque, quæ ira subministrabat, telis, quibus pugnantes militem repellunt atque fugant; nec senex Quernfurdus otiosus aut segnis spectator erat: tandem præfectum cohortis captum, sibi more militari data manu stipulari cogit. Rem gestam audiens Elector, risu eam excepit, & apud Antistitem filium pro sene intrepido intercedit: cui, quæ aliis obesse solent, saluti fuit senectus & audacia. De hoc tumultu Winnigstadius plane nihil affert. Krantzio autem si credimus, non is Quernfurdus Comes fuit, sed clericorum alius, quem vi ad Episcopum pertrahere voluerunt milites. Sic enim in Metropoli: Mittit deinde Episcopus idem armigeros, ut educatur quidam ex Canonicis, cui male vellet. Vincitur, extrahitur: sed supervenere Scholastici, chorales numero XXIV. barbati & interriti viri, fustibus urgent armatos vinctum dimitti. Et loci Decanus natus Comitibus de Quarfordi manu deposcit ab ejus facti primipilario, & jure militari cogitur expromittere. Ita inermis religione sola vestitus, armatos cœpit habere captivos. Ceterum quomodo Halberstadienses decoxerint suam libertatem, his exsequitur Fabricius: Civibus Halberstadiis adimitur libertas; Senatus in ordinem redigitur: præfectum autem & Pretorem aliosque magistratus constituit Antistes, certam item pecuniam imperat: sacerdotes exules restituntur, aliis secutis Quernfurdum datur orantibus venia. Nobilitati autem, quæ civibus non magis sapiens fuerat, eripitur amplissima dignitatis spes in Collegio:

ab

ab eo enim tempore Praesulem nullum habuerunt; sed Antistes Magdeburgicus est eius Ecclesiae perpetuus Administrator. Si Winnigstadium audimus, haec privilegiorum imminutio non statim post deditam urbem, sed biennio post facta, cum Wandeslebii pacta conficerentur. Nam etsi multum gratiae promissum civitati, raram tamen sensit, praecipue quod per intestina dissidia foedere Hansico excidisset. Tum Advocatia, jus Gladii ac duarum portarum claves adempta, ac iudex & Scabini pro voluntate Principis instituti. Tangit haec etiam David Chytræus Saxoniae lib. II. his verbis: Ernestus in recuperationem iudiciorum & jurisdictionis in urbe administranda (quam antecessores ipsius oppignoratae Senatus concesserant) & integrum ac plenum Imperium in civitate obtinendum intentus: cum jurisdictionem, oblata redemptione, Senatus restituere nollet; observata vel alia etiam intestina Senatus & civium, rationes, administrationes a Senatu flagitantium, dissensione: consilio & ope Patris paulo post defuncti urbem obsedit, & occupatam omni jurisdictione ac iudiciis & libertate privatam, Episcopo totam subiecit. Ad haec tempora spectat diploma pactorum inter Episcopum & Halberstadenses anno MCCCCLXXXVI. datum, quo praeter alia Senatus populusque in decem millium florenorum Rhenanorum summam damnantur. Initium ejus tale: Zu mercken dat hute dato up Fridages na Sunte Bartholomeus dage des hilligen Aposteln/nach der Bohre Christi unsers Heren/Dusent vierhundert im Ses und Achtigsten der minneren Tall/haben die Eddelen/Wohlgebohrnen / Gestrengen / und Ehrenvesten Bevert/Grave und Herr to Mansfelt und Helbrunge / Hans Grave van Hohnstein / Here to Klettenberg und Lohra / Jöke von Wolffenstorp Ritter / Sittich von Zedewise / Ritter / Schencke Jürgen Novemeister Ritter / Schencke Borchard von Lutembach / Hans Soltagger Ritter / Friederich und Beverd von Hohnb / Hans von der Assenborch / in den Beyden / twidracht und Irrenuß / so twischen dem Ehrwürdigsten in Gott / Hochgebohrnen Fürsten und Heren / Herrn Ernste / Administrator der Kerken Magdeborch und Halberstadt / Hertogen to Sassen / unseer gnädigen Heren an einem / und dem Rade und ganken Gemeine der Stadt Halverstadt erwachsen / durch die genanten Vortragen / beredet und besprochen ist / also hierna folget

1486.

und geschreven seide. Finit autem hunc in modum: Zu Orfun-
de und fester Haltung haben Wir Grave Hans von Honstein / un-
ser Ingesegell gehalten und den am dussen Breeff / des Wir Grave
Severt mitte gebruchen / darneben Schencke Borchardes Ingesegell /
des Wir Schencke Jürgen und Hans Boltacker mitte gebruchen /
und Sittig von Zidewitz Ingesegell / des ich Jöke von Wolfesdorff
Ritter mede gebruche / und Friederich von Honmb Ingesegell / des
Wir Severt von Honmb / und Hans von der Assborg mit gebruchen /
Im Jahre und Dage oben berührt. Alias hunc Episcopum ca-

1490.

thedralem Ecclesiam a Joh. Semeca noviter constructam anno
ccccxc. solennibus ceremoniis consecrasse, nundinasque
ad diem S. Galli confirmasse, coenobia porro variorum ordi-
num ad veteres regulas revocasse, concubinatum publicum
Canonicorum severe prohibuisse, meretricibus honestum ha-
bitum ademisse, idem Winnigstadius commemorat. Anno

1513.

cio lxxiii. cum repentinus morbus invaderet Ernestum, in ar-
ce Mauriana Hallis degentem, duo dilectissimi monachi, qui
quotidie elemosynas emendicare solebant, audita Principis æ-
gritudine, decumbentem ad euntes solatiis erigunt: quorum u-
nus in hæc erumpit verba. *Clementissime Princeps ac Domine, nos non
modo nostrorum operum bonorum, sed & totius nostri ordinis participem
faciemus Vestrorum Clementiam, neque dubitabit coram tribunali Dei
justa ac beata comparere. Quibus respondit Ernestus: Minime gen-
tium. Vestrorum operum bonorum non indigeo. Domini mei Jesu Christi
opera sola facient, quibus unice confido.* Winnigstadio tam memo-
rabilem confessoris Evangelici vocem debemus, qui eandem
ex Clementis Schavven (hic Archiepiscopo a sacris, ac post
renatum Evangelium Islebiensis Diaconus fuit) lecto tum as-
sistentis, suisque auribus excipientis ore accepisse tradit. Obi-
it Ernestus III. Non. Augusti, eodem scilicet die, quo natus Jo-
hannes Marchio Brandenburgensis. Paulo ante mortem ejus
nullo impellente, ingens candelabrum in sacello ab ipso ex-
structo curruit, atque diminuitur: id prodigii loco habitum
fuit. Delatus Magdeburgum in sepulchrum Antistitum condi-
tur in sacello, quod est infra templi turre. Mors ejus dies ali-
quot celatur: & cadaver in fenestris positum fuisse fertur, ut

VIVE-

vivere ac prospicere crederetur, donec rata fuit Alberti Brandenburgici electio.

§.LXXVI. Post Ernesti obitum schisma in Halberstaden-
 sis Episcopi electione ortum, cum una factio, quorum caput
 erat Balthasar de Neostadio, Præpositus, Henrici Ducis Brun-
 swicensis filium, alia alium vellet: donec ALBERTVS V.
 Marchio Brandenburgensis, Johannis Electoris filius, Joachi-
 mi I. frater, paulo ante in Archiepiscopum Magdeburgensem
 electus, Administrator Halberstaden-
 sis diocesis renunciaretur: qui & anno MDCXIV. Vrieli Archiepiscopo Moguntino
 successor datus & Cardinalitia dignitate an. MDCXIX. a Leone
 X. auctus est. Quod autem pallium Moguntinum XX. au-
 reorum millibus a Papa emendum, ac porro Cardinalitius ga-
 lerus non levi constaret precio, Halberstaden-
 ses quoque non mediocrem summam eo contulere. Ceterum cum in hujus
 Episcopi tempora incidat insignis illa religionis in melius mu-
 tatio, eaque Halberstadii præcipue multis difficultatibus ac per-
 secutionibus extracta, æquum fore putamus, eandem paulo
 exquisitius describere. Quod quidem eo feliciori a nobis suc-
 cessu futurum speramus, quia MS. *Relationem*, ut inscriptio ha-
 bet, *de renato Evangelio in civitate Halberstaden-
 si* nacti sumus. Pri-
 ma igitur Evangelii semina anno MDCXXI. spargere cœperunt
 duo ædis Martinianæ sacellani, Johannes Wesselius, Brun-
 swicensis, & Henricus Geferdes, Helmstadiensis, Viri non in-
 docti, & in scriptis hætenus a Luthero editis diligenter versati.
 Sed non licuit ipsis diu subsistere Halberstadii: siquidem in-
 eunte anno XXIII. a cœnobitis ad S. Johannem accusati, jussu
 Capituli majoris urbe ejeti sunt. Wesselium tamen Goslari-
 enses receperunt, Geferdesio Senatus parochiam in majori
 Quenstedio contulit. Postquam autem & hic veritatem Evan-
 gelicam pure doceret, ab Officiali curiæ, & Capituli majoris Ca-
 pitaneo Johanne a Werther captus, in Groningensem turrin
 conjectus, ea lege dimissus est, ut diocesi in Halberstad. ejuraret.
 Quapropter anno MDCXXIV. in patriam reversus, ibidem tam-
 diu substitit, compingendis libris victum quærens, donec MDC-
 XXXVIII. Goslariam ad prædicandum Evangelium vocaretur.

XL.

1514.
1518.

1521.

1523.

Interim Monasterii ad S. Johannem Præpositum agebat D. Eberhardus Widensee, qui ex Academia Parisiensi acciverat Antonium Felicem Gallum, ut Hebraice, Græce & Latine profiteretur, coque magis magisque doctrina Evangelii propagaretur. Ac ipse Eberhardus Psalterium Davidis Hebraicum interpretabatur, ad cuius lectiones & conciones multi ex aliis collegiis ac monasteriis confluebant, præsertim quod ipsum ad puriora dogmata Lutheri inclinare deprehenderent. Nec satis erat ex monasterio suo pietatis bonarumque artium officinam fecisse, sed idem etiam ob religionem in exilium coniectis perfugium quoddam erat & asylum: quod Petrus Horneburgius Brunswiga pulsus, aliique plures experti. Dum ita se gerit D. Eberhardus, Halberstadium venit Valentinus Musteus, Ord. servorum B. Mariæ, Theologiæ Doctor, qui in cœnobio civitatis novæ abusus Pontificios coepit reprehendere; eundemque in proposito imprimis confirmavit Henricus Scriba, Consul urbis, vir pietate ac probitate insignis, cui & cum Eberhardo Widensee & Bartholdo Hammersted, cathedralis Ecclesiæ concionatore errorum Pontificiorum intelligente singularis intercessit amicitia: ut adeo hæc Doctorum triga, Widensee, Musteus, & Hammerstedius bene de fide sentirent, bene eandem prædicarent. Quod autem præ ceteris id ageret Musteus, ac literis quoque errores Pontificios carperet, citatur Hallas ad Albertum Episcopum. Comparet ille, & ad objecta ita respondet, ut non invenirent, quomodo in illum animadverterent. Omnis igitur culpa rejicitur in Henricum Scribam Consulem, quem Prætor Episcopi Tilemannus Schultze dolo in sua ipsius domo capit, sed de vi clamantem dimittere cogitur. Is vero ad cœmeterium Martinianum confugiens multos ex plebe reperit defensores contra Joh. a Werther de captivitate ejus serio agentem. Dum vero ad Bodonem Comitem Stolbergensem circa vesperam a volare contendit, in itinere a Werthero capitur, aliquot comitum trucidatis, pluribus vulneratis. Hinc Henricus cum duobus aliis civibus Joh. Mejo & Henrico Peterfillino Hallam mittitur, ubi seditionis accusati capitis damnantur. Et secutum fuisset supplicium, nisi Præpositi Hildesheimen-

heimensis Levini a Veltheim & virginum aliquot in Præ-
 fulis conspectum passis capillis prodeuntium precibus id da-
 tum, ut vita salva, abjurarent patriam ac diocesin cives duo,
 quorum alter Quedlinburgum, alter Werningerodam cum fa-
 milia concesserunt. Etiam Henricus Scriba impetratis Magna-
 tum commendatitiis, præstitoque gravi juramento, quo per
 omnem vitam in Moguntinam, Magdeburgensem ac Halber-
 stadensem deocesin redire vetabatur, ære libertatem redemit.
 Sed mitem dixeris Episcopum præ crudelitate Halberstadiensis
 cleri. Nam Henricus Suffraganeus cum triga Canonorum ne-
 farium de castrando Musteo capit consilium, & hunc in modum
 exsequitur. Ministris aliquot Canonorum in mandatis da-
 tur capere Musteum, qui strenue iussa perficientes, ex mu-
 seo protractum, injecto ori capistro, in cellam cerevisiarum
 rapiunt, ac per agasonem Casparum Heissen, hominem sim-
 plicem ac facti postea serio poenitentem castrant. Tunc quo-
 que Bibliothecæ vis illata, parte librorum ablata, parte dilace-
 rata, parte etiam aliqua & cum his Augustini operibus in latri-
 nam projectis. Postea miserum hominem manibus pedibus-
 que vinctum inque sanguine suo voluntatem relinquunt, &
 ex coenobio aufugiunt. Proximo mane cum reliqui monachi
 spolia cellæ Mustei animadvertent, ipse vero non compare-
 ret, tandem in angulo cerevisiarum cellæ repertus, exquisito
 medici cujusdam studio commendatur, ac recuperata utcunque
 valetudine, acceptoque vestitu, non sine bonorum viatico di-
 missus, brevi post ex commendatione Lutheri honorificæ Spar-
 tæ a Friderico III. Sapiente admovetur. Jam faba cudebatur
 in D. Eberhardum Widensee, Præpositum ad S. Johannem,
 qui aliquot sermonibus ad populum habitis superstitiones
 Papales acriter reprehenderat. Hallam igitur vocato aliquot
 accusationis capita prælecta; cur illa damnet, quæ præcipue
 tueri teneretur? cur alios quosdam, & in his Novi Operis ante
 Hallas, Lucam, monasterii Gottes-Gnade/ Henricum S. Mauritii
 Præpositos seduxisset, & illorum exilii causa fuisset? cur missati-
 cas preces & canonem immutasset? cur non ipse modo hære-
 ticos libros legeret, sed aliis quoque ut idem facerent, auctor
 esset?

esset? Tum Eberhardus coram Archiepiscopo supplicibus verbis rogavit, ut legerent & cognoscerent habitas conciones: quas tamen nemo recipere, nemo legere, nec excusationem admittere volebat. Imo Henricus Suffraganeus nequaquam audiendos esse hæreticos eructabat, Mustei etiam astutiam tangens, qui ante castrationem auditus, pristinae dignitati restitutus esset. Hinc igitur bonus damnatur Eberhardus, ademptaque Præpositura & Archidiaconatu, vinctus Halberstadtum mittitur, ac Hamerslebiensis & novus Novi Operis Præpositus ibidem præsentibus jubentur alium Eberhardo sufficere Præpositum, Eberhardum ipsum captivum detinere, & ex omnibus cœnobiis Lutheri ac Lutherisequarum scripta extirpare. Sed in ipso hoc itinere ex hospitio quodam ceteris dormientibus cum famulo se subducit, ac parato curru Magdeburgum avolat, ubi Augustinianum cœnobium ingressus, cœnobitis suis rem omnem exponit, de Suffraganei imprimis protervia conquestus. Orat denique, ne in novi Præpositi electionem consentiant, aut, si ad id cogantur, libros tamen, vestes, & XL. florenos ad se spectantes remittant. Quorum tamen nihil impetrans Wittebergam concessit. At vero monachi ad eligendum novum Præpositum prius se non accingebant, quam iterato Episcopi mandato per interpretem Valentinum Tedeleben compellerentur. Atque tunc indoctus parochus ex Neuenhagen hanc dignitatem indeptus est. Eberhardus autem Widensee copse anno verbi divini ad S. Jacobum Magdeburgi Pastor factus fideliter propagationem Evangelii adjuvit, donec ab optimo Principe Christiano, postea Daniæ Rege, in Holsatiam vocaretur: ac demum Goslariensis Antistes constitutus placide ibidem obdormivit. Anno ciorxxv. gliscente rusticorum seditione multi Clericorum sibi timentes jura civitatis impetrarunt, & in his ipse Suffraganeus Henricus, ut & Officialis Episcopi Henricus Horn: cumque Albertus Præsul plenum jus & potestatem judiciariam urbi remitteret, provide ac prudenter egit Senatus, ut suos in officio contineret. Nam etsi jam ducenti ex sentina plebis ad diripiendas Canonicorum curias congregati, tamen per Albertum Meigen Cos. aliosque blandis ver-

1525.

verbis ab hoc nefario proposito revocati sunt, cum interea Hademerslebium, Huyseburgum, Michelsteinium, Ilfenburgum, & prope coenobia per viciniam omnia expilarentur. In tanta tamen confusione rerum Pontificius Pastor Hermannus Keye cum sacellano suo ex parochia Martiniana aufugiebat: in cuius locum sufficiebatur monasterii ad S. Johannem Prior, Henricus Winckel Wernigerodanus. Hic ut erat doctrina ac zelo pietatis præditus, ita veritatem Evangelicam, reprehensa contrariorum dogmatum vanitate, strenue propagabat. Quod autem nec diebus festis, ac ne semel quidem per vertentem annum missam celebrare vellet, dimissus concessit Wittebergam, ubi Senatus & civium Halberstadensium liberalitate tam diu sustentatus est, usque dum Coadjutor Brunswicensis Ecclesiæ renunciaretur. Winckelio Halberstadii succedebat Johannes Winnigstadius, is ipse, quem præsentis Syngrammate ob MS. Chronicon toties laudavimus: verum cum & hic sensim carperet abusus Pontificios, ac de sola fide justificante ex S. Paulo recte doceret plebem, Lutheranismi accusatus, ut doctrinæ ac sermonum rationem redderet, nunc ad hortum Petri, nunc in prætorium Ecclesiasticum, quandoque ad Capitulum cathedrale, aliquando ad Unionem citabatur, ac interea variis insidiis petitus in summo versabatur discrimine. Denique per semestre demandato munere defuncto, novus Præpositus, Capituli nomine, tria proponit, quorum unum eligeret: Mansurus doctrinam hætenus sparsam recantans, salvi & aquæ benediceret; aut extemplo discederet; vel utrumque detrectans, non defugeret carcerem & catapontismi supplicium. Sic ille redit ad coenobium, privatam vitam victurus: in quo tamen duriter tractatur, eidemque Lutheri aliorumque orthodoxorum scripta adimuntur. Winnigstadio succedebat procurator monasterii Henninges Bosse, qui licet non alienus ab Evangelio, quod tamen per messem distentus esset curis œconomicis, concionibus vacare non potuit. Quamobrem revocatur Winnigstadius, cui instinctu Præpositi, postquam bis se exercuisset perorando res minus feliciter cecidit. Attamen non con-

M

sultum

1529. sultum putabant Winnigstadium unde ejectus remittere, sed donec aliam comminiscerentur viam, Henningi Langen committunt prædicandi in æde Martiniana munus, qui verbis & armis Papismum tueri ausus, ob proterviam coram Præsule a Senatu accusatus loco movetur. Vocabatur igitur pro-
 vectæ ætatis Procurator Georgius, qui quantum patiebantur vires, officium faciebat. Mox parochiani ad S. Johannem laborant de impetrando Winnigstadio. Primum se difficilem præbuit Præpositus, enixis tamen precibus civium victus concessit: atque sic Winnigstadius per integrum triennium sincere docuit Evangelium, ea usus moderatione, ne adversariis facile daretur occasio quiritandi. At enim defatigato Georgio Pastore Martiniano (qui brevi post Goslarium patriam repetiit, ac ibidem aliquoties in templo S. Crucis docuit) opera Winnigstadii accessit collega novus Conradus Feigenhut, Theol. Doctor, qui Noviomagi in Geldria Decanus, ob Lutheranismum paterno solo fuerat ejectus. Hic licet, tum ob singularem doctrinam, quam antiquorum Patrum testimoniis confutando Papismum, demonstrabat, tum ob pristinam dignitatem ac partem Halberstadii gratiam timeretur, coactus tamen est furori adversariorum, ac imprimis sibi infensissimo Decano Johanni a Mahrenholtz cedere; brevi post apud Servestanos parochiam nactus. Solus igitur supererat Winnigstadius, qui liberius jam coepit prædicare Evangelium: sed non sine gravibus periculis, ad quæ evitanda, noctu sæpius mutabat hospitium. Docuit autem ad annum usque xxix, quo appropinquante Quadragesima, sollicite flagitabant cives, ut S. Coenam sub utraque celebraret specie. Quod cum Suffraganeus, Officialis, Præpositus, ac ceteri Canonici prohiberent, in hunc sensum respondebat: *Majus est Christi, quam hominis Cardinalis & Electoris mandatum: ideoque nec possum, nec volo hoc institutum omittere. Quoniam diu multumque in defendenda sententia, Laicis porrigendam esse utramque speciem, pro concione fui occupatus, necessarium fore arbitror, ut id verum esse, meo exemplo & experientia demonstrarem. Et cupio hic a quoquam vestrum erroris convinci.* Officialis Episcopus

piscopi Henricus Horn, qui Nicodemus quasi alter, ac in Scho-
 las Halberstadenses ac Wernigerodanam beneficus erat, mitius
 respondebat: *Vides id non in nostro, sed Principis Electoris arbitrio esse.*
Exspecta tantisper, ut periculum faciamus, an forte tibi impetremus ab
Episcopo. Atque in eandem sententiam respondebat Capitane-
 us Henricus ab Hoym. Quapropter Johannes Winnigstadi-
 us usque ad Dominicam Jubilate propositum differebat. Ce-
 terum ut vidit adversarios moras necere, sibi vero inte-
 grum non esse in administratione Sacramentorum juxta Chri-
 sti mandatum progredi, dicto die Dominico in publica concio-
 ne valedicit populo, ac aliquantisper apud Heinsum Rulingi-
 um commoratus, Brunswicum evadit. Eo loci a veteribus ami-
 cis, M. Martino Gorlicio, Henrico Winckelio, Johanne Wisse-
 lio, aliisque confirmatus revertitur Halberstadium ad colli-
 gendam stipem, quam Wittebergæ continuandis studiis im-
 pendere decreverat. De reditu ejus certior factus Capitaneus no-
 vus Philippus Mesebuck, præcipuos ex Vnionem clericos ad
 hortum Petri vocat, eoque amice Winnigstadium citat: qui ab
 Rulingio hospite, ut constantiam in divina causa servaret, ad-
 monitus, impetratoque salvo conductu, duobus Senatoribus
 stipatus comparet, eidemque parochia sive ad S. Martinum, si-
 ve ad S. Johannem ea lege committitur, ut simpliciter pro con-
 cione doceret, ab aliis Ecclesiasticis muneribus ac Sacramento-
 rum administratione immunis. Hic primo se difficilem præbe-
 re ac tergiversari: tandem vero Senatus iteratis precibus expu-
 gnatus acquiescere. Jam omnia videbantur esse in vado. Jam-
 que Senatores aliique pii gratulabantur & Ecclesiæ & Win-
 nigstadio, cum repente novas turbas Capitaneus excitaret, ac
 negotium omne interverteret. Scilicet dum is ad Winnigsta-
 dium: *Nunc mi Johannes opus est, ut denuo tondearis ac cappam in-*
duas; hic respondebat: *Si cappa & calvitium Sacerdotem faciunt,*
quid vetat, quo minus bos vel asinus in clerisum formetur? Non eo ani-
mo cappam monasticam exui, qui unquam velim repetere. Tum ex-
 candescens Capitaneus Senatum jubet, ut vincitum carceri
 manciparet, donec ad Cardinalem Electorem captivus mittere-
 tur. Sed quando instaret Senatus, se fidem salvi conductus de-

dille Winnigstadio, ac metuendam præterea seditionem, serio demum mandat, ut ex urbe ac dioecesi protinus discederet, eadem nunquam repetiturus. Hic Winnigstadius subjicere: *Si scorta & nebulones fertis, quibus merito interdicens regio, cur me nolitis tolerare hominem innocentem? Si exilio dignus sum, cur me Pastorem vestrum tanto studio expetitis? Quare huic edicto nondum parere queo, nec puto vobis id ab Electore in mandatis datum.* Hinc modeste interfari Officialis, ac lenire verba Capitanei: *Non ea, inquit, mens est Capitaneo, quasi tibi interdicat libero aditu egressuque, sed jure tantum habitandi & perseverandi, quamdiu ei doctrinæ inheres, quam nondum tolerare potest Elector.* Sic discedit Winnigstadius, & salutato Magdeburgi Nicolao Amstorfio, Wittebergam venit ad B. Lutherum & D. Pomeranum, quorum commendatione Einbecæ Pastor verbi divini constitutus est. Deinceps usque ad annum *MDXL*. publicum docendi & Sacramentorum ministerium Halberstadii nullum fuit, sed Pontificias superstitiones pro virili confirmabant D. Luderus, monachus Paulinus ex Brunswico, D. Rungius, ex cœnobio Franciscanorum Hannoverano, Balduinus Boldeman monachus ex Salinis ante Hildesheimium, D. Joh. Pyrenberg, & denique an. *MDXXXIX*. M. Johannes Matthias, ex Quedlinburgo. Oves tamen non audiverunt vocem eorum, sed ad percipiendum Evangelium abierunt in comitatus Regensteinianum, Stolbergensem, Wernigerodanum, aliquibus etiam Dernburgum & Quedlinburgum excurrentibus: quamvis non raro versarentur summo in periculo, quod Mesenbucius Capitaneus ipsis insidiaretur. Anno tandem *MDXL*. Albertus Episcopus publicum Evangelicæ doctrinæ exercitium in Magdeburgensi & Halberstadeni dioecesi libere permisit. *Cum enim ingentem pecunie summam (quæ sunt Chytræi verba Saxon. lib. xv.) Cardinalis ab Archidioecesanis peteret, nec assentiri proceres ac civitates, nisi Augustanæ Confessionis doctrinæ ipsis libere concessa, vellet: Georgio etiam Duce Saxonie mortuo Henricus Dux Saxonie in Misnia, & Joachimus Elector Brandenb. in tota Marchia subditis in permittenda religione libera gratificati essent: ipse etiam ut pecuniam flagitatam impetraret, connivendum esse duxit, Collegiis tamen Canoniorum & cœnobiis in pristino statu relictis.* Archiepi-

1540.

chiepiscopo igitur Moguntiam migrante, Halberstadienses ab-
Ulrico Comite Regensteiniانو expetierunt concionatorem
aulicum Jodocum Ottonem, qui in æde Martiniana usque
ad ad c1010LIV. docuit. Eidem collega datus est Auctor Lampadi-
us Licentiatus Theologiæ, Wernigeroda vocatus, qui anno
LIII. decedens successorem accepit M. Matthiam Georgium, qui
ab anno XLIV. in templo S. Mauritii Evangelium docuerat. Ma-
gni tamen criminis suspectus, dimissusque Northusæ vivendi
finem fecit. Jodoco successit Valentinus Greferus, cujus collega
fuit Johannes Topperus. Ab obitu Greferi vocabatur M. Chri-
stophorus Fischer/collegam habens M. Christophorum Gun-
dermann, qui & socero dimisso successit. Paulo post, quod Re-
formatis adhæreret, Lipsiam excitus est: quæ male ipsi cesit
mutatio. Hinc summo cum fructu docuit D. Martinus
Mirus, qui ab Electore Saxonix ad sanctiorem visitationem
Electoatus generalem vocatus est. Collega eidem fuit Lauren-
tius, sed successorem accepit D. Esaiam Silberschlag. Post eje-
ctum vero a Smalcaldicis Henricum Ducem Brunswicensem
Senatus cum civibus egit, ut in ceteris quoque parochiis pii
doctique Pastores eligerentur. Hinc ad ædem S. Johannis vo-
cabatur Johannes Schachtzius, & Winnigstadius quoque jam
Quedlinburgi ad S. Blasium parochus ad tempus repetebatur
ut in templo Johannitano plantaret Evangelium, & Sacramen-
ta administraret, quod per novem faciens hebdomadas a Qued-
linburgensibus revocatur: quem in hac Sparta sequitur Cle-
mens Ursinus civis Halberstad. filius. Rejectedo vero Papatu Pon-
tificius ad S. Paulum Ecclesiastes Lutheranis accessit. Hoc
igitur pacto Ecclesia purior in hac urbe restituta, præsentem de-
mum seculo ab obitu Christiani Episcopi aliquid detrimenti
cepit. Ceterum quid cum Jodoco Ottone actum, & quomodo
Deus miro modo ejus salutem prospexerit, non indignum me-
moratu est. Huic infensi admodum erant Pontificii Canonici, e-
jusque abdicationem apud Episcopum urgentes, ab eo edictum
ad Senatum impetrant, quo jubebatur Jodocum remove, sin-
minus, brevi præsto fore Episcopum, ac armata manu hominẽ
ejecturum. Mandatum illud cum Cos. Lackenmachero redditum

ris anxius animi ipsum adit Jodocum, remque omnem aperit. Hic ad triduum saltim publicationem differendam svadens, interea temporis preces publicas pro causa ardua ad divinam gloriam populique salutem spectante indicit. Finitis tertii diei sacris tanta oritur tempestas, ut multi extremum diem imminere putarent. Fulmine tum tactum S. Nicolai prædium incenditur. Sed dum plebs ad extinguendum concurrere debuisset, de diripiendis Canonorum ædibus cogitasse fertur. In illo rerum statu Cos. mandatum publicat. Quandoquidem autem ad Senatum mitterentur ex Pontificiis, de restinguendo incendio & avertenda seditione acturi, iisdem respondetur, populum prius in ordinem redigi non posse, quam de stabili mansione Jodoci actum sit. In his angustiis pollicentur Canonici, se rem omnem apud Electorem confecturos. Actum unusquisque in restinguenda flamma strenue elaboravit. Cum igitur Canonici scripsissent ad Episcopum, is tam inique tulit, ut Moguntiam profecturus, quod alioquin constituerat, invisere nollet Halberstadium. De prima Scholarum Halberstadiensium reformatione aliqua etiam afferemus. In collegiatis Ecclesiis idonea Schola vix erat, licet ad eas bene constituendas luculenta quondam stipendia testamento decrevisset Balthasar Newstadius, major Præpositus. Ideo consentiente Senatu Evangelicum ludum primus in horto Antonii aperuit Balthasar Meistorf, quem ex majoris Ecclesiæ Schola, Canonici ob id dimiserant, quod liberius discipulis explicaret doctrinam Evangelii, foris etiam quibusdam plebejis auscultantibus. Urgente postea Capitulo cathedrali, dimisso parochia in majori Quenstadio committitur. Deinceps Scholæ cura eruditissimis viris, olim sacrificulis, Henrico Coco, Auctori Arends, Heinso Burchardo, demandatur: usque dum Consul ac Senatorum piorum, in primis Alberti Meigii & Georgii Campii opera, in novo ædificio (ubi quondam militum Sacrorum locus dictus fuerat *die Gottes Richter*) Scholam collocant, cui primum præficiunt ludimagistrum Nicolaum Kistnerum, quem M. Christophorus Colerus excepit, cui Senatus Paulinianorum Monachorum cœnobium ab Alberto Præsule impetravit. Sed ab excessu Alberti

berti vacante sede, ex hoc coenobio pulsi ad pristinam stationem rejiciuntur Præceptores & discipuli. Colero ad capesendum Quedlinburgensem Pastorum abeunti successit M. Johannes Kregelius, Kregelio Schaperus, huic Heino, illi Hermannus Hessen, isti Simon Mylius, quem Gundermannus, ac eum D. Paulus Lakemacherus secuti.

Haecenus statum religiosum civitatis Halberstadensis a tempore reformationis repetitum, ea qua decuit fide, qua potuimus brevitate, expoluimus. Nunc postliminio ad Albertum Episcopum revertimur. Is quidem anno MDXLII. Moguntiam abiturus in Magdeburgensi ac Halberstadensi dioecesi vices suas commisit Johanni Alberto Marchioni Brandenburgico. Coadjutori suo, qui anno MDXLIII. primo Halberstadum invisit, & a Capitulo ac Senatu honorifice exceptus est. Anno autem MDXLV. xxiv. Septembr. Albertus Archiepiscopus Aschaffenburgi vitam finiens in Moguntina æde primaria humatus est sub rubicundo marmore, cui aliquoties incisæ voces, *Alle hernach*: quas explicat Nicolaus Serrarius *Rerum Moguntiacar.* lib. i. cap. xxxi. qui & lib. v. Epitaphium a genero Melanchthonis Georgio Sabino conscriptum affert. Dies ac hora obitus Jodoco Ottonis V. D. Ministro Evangelico Halberstadensi (de quo paulo ante disseruimus) patefacta, dum in cubiculo vocem hanc audivit: *Domine Jodoco, Episcopus Albertus mortuus est.* Et erat sane huic viro Præsul tam infensus, ut nihil supra. Elegit Albertus Carolum V. Cæsarem & Ferdinandum I. Regem Romanorum, quibus longe fuit ad finem usque vitæ charissimus. Pontificii Scriptores eum faciunt omnium virtutum genere absolutissimum, de quo secus sentiunt Lutherus aliique orthodoxi, quin & ipse Fridericus III. Sapiens, qui ejus sobdolum ingenium expertus taxavit. Multis tributis gravavit subditos, nec tamen ærarium, sed ministros locupletavit, imò sæpiuscule æris indiguit. Suffraganeum Halberstadensem qui hæctenus Paulinus erat monachus, Canonicum ad S. Mariam constituit, eidemque Acconensis Episcopi titulum a Pontifice impetravit.

1542.

1543.

1545.

§.LXXVII.

§. LXXVII. JOHANNES ALBERTVS, Friderici Onoldsbacensis filius, Alberti Achillis nepos, vivo Alberto Archiepiscopo Magdeburgensis ac Halberstadensis Ecclesiarum Coadjutor designatus, post ejusdem excessum Archiepiscopalem æque ac Episcopalem infulam adeptus, ex eunte anno XLV. Halberstadium absque singulari pompa ingressus, Clerum, Senatū populūque Halberstadensem homagium præstantes benigne tractavit, ac ubique clementis regiminis præsignificationem dedit. Corpore, ac in primis pedibus æger, mentis acumine præstabat; quodq; ad publicas res attentus esset, Oscherslebiū aliaq; oppignorata redimebat, ac immodicas Antecessoris cognati donationes revocabat: id quod in primis in D. Christophori Turcæ Cancellarii bonis ostendit. A Senatu Halberstadensi quoque jus Advocatiæ, sive potestatem judicariam repetiit, quam sub Alberto tempore belli rustici acceperat. Concubinatui Clericorum infensus repetitis edictis eundem Halberstadii tollere laboravit. Ceterum gubernatio ejus inquietā & infelix fuit, quippe in cujus tempora bellum Smalcaldicum, Collegii Canoniorum ex Magdeburgo emigratio, ejusdem urbis proscriptio, oppidorum & arcium archidiocesis urbi vicinarum occupatio incidat: quo tempore Herbipolin, ubi Præpositum agebat, secessit: postquam anno MDCXLVII. Joh. Fridericus Elector cum ipso convenerat, ut subditi utriusque diocesis fidelitatis juramentum sibi præstarent. Sed post captum Electorem Johannem Fridericum ex in reversus, quadrimestri ante inchoatam obsidionem Magdeburgensem obiit Sabbato post festum Ascensionis, anno MDCXL.

1547.

1550.

1552.

§. LXXVIII. Coadjutorem utriusque diocesis tum agebat FRIDERICVS, Joachimi II. Electoris filius, Alberti Cardinalis vultum referens, a priori Archiepiscopo in hanc dignitatem sublatus. Hic etsi ab utriusque Ecclesiæ Canonicis successor acciperetur, confirmatio tamen Pontificia obtineri non potuit, quod Augustanæ Confessionis doctrinam in Ecclesiis Marchiæ jussu Electoris, doceri constaret. Interea anno LII. die Mercurii post Dominicam Cantate Halberstadii splendide exceptus, ac aliquamdiu ibidem moratus Hallas rever-

revertebatur. Quod autem pestis ibidem grassaretur, primo Querfordium, inde Groningam concedens, mox iterum Halberstadium regressus, inflammatione per nimium balnei æstum concepta morbum contraxit, ex quo iii. Octobr. obiit. Veneno sublato multi susurrarunt, & vestigia ejus rei apud Winnigstadium (nisi forte hæc in ms. nostro alium habent auctorem) reperimus. Mors ejus per aliquot dies celata, ne miles, qui tum per diœcesin frequens, turbas daret. Sepultura in cathedrali Halberstadenſi templo magna fuit.

§. LXXIX. Statim igitur a Magdeburgensibus ac postea ab Halberstadenſibus, frater Friderici SIGISMUNDVS, quatuordecim annorum adolescens substituebatur. Quod confirmatio Pontificia ac pallium a Julio III. difficulter impetrari potuit, non nisi an. cio 1567. solenni pompa Halberstadium ingressus est. Cum deinceps per novennium Ecclesiæ Halberstadenſi præfuisse, *aucta etate, ac prudentia* (Chytræi hæc sunt Saxonie lib. XXI.) *piorum etiam consilio usus, Reformationem doctrine ac cultuum in Collegiis suæ inspectioni subjectis instituere, & abusus ac errores, qui superioribus seculis sub Papatu irrepserant, abolere decrevisset: ideoque multorum sapientum ac doctorum judicia prius exploranda, & formas aliorum Collegiorum emendatas conquirendas judicasset; priusquam deliberata penitus exequeretur, rebus humanis exemptus est.* Factum id xiii. Septembr. anno cio 1566. in civitate Hallensi, ubi etiam sepultus requiescit.

XLIII.

1557.

1566.

§. LXXX. Cum Magdeburgenses Sigismundo Administratorem suffecissent Joachimum Fridericum, Joh. Georgii filium, Marchionem Brandenburgicum, sperabant Halberstadenſes quoq; Canonicos exemplum secuturos. Sed hi diuturnæ conjunctionis pertæsi HENRICVM JVLIVM, Julii Brunswico-Luneburgensis Ducis filiolum biennem hac conditione eligunt, ut gubernatio diœcesios per xii. annos penes Collegium maneat, designato Episcopo infanti mille Joachimici quotannis pendantur, reliqui Episcopæ reditus ad dissolvendum æs alienum diœcesi incumbens, convertantur. Post adeptam autem a Cæsare ætatis veniam, an. cio 1578. ix. Februar. insigni cum pompa Henricus Julius venit Halberstadium, eundem-

XLIV.

1578.

N

que

1584. que Pater & fratres duo Philippus & joachimus Carolus comi-
tabantur. An. MDCCLXXXIV. inter Episcopum & Senatum Halber-
stadensem de fossato quodam orta controversia quæ, ut com-
poneretur, Episcopo Senatus non mediocrem pecuniæ summã
exsolvit: ac tum concordata illa (cei vocantur) inter Prætorem,
1585. Senatum & iudicia constituta sunt. An. MDCCLXXXV. Henricus Ju-
lius uxorem duxit Dorotheam, Augusti Saxonie Electoris fi-
liam, nuptiis Wolferbyti magnifice celebratis. Illud vel pro-
pterea hoc loco memoramus, quod hic primus Halberstaden-
sis Episcopus uxoratus fuerit. Sequenti anno Halberstadium
invisit Johannes Casimirus ad Rhenum Palatinus, quem Epi-
scopus per dies aliquot laute habitum Gröningam deduxit.
1587. An. MDCCLXXXVII. cœnobium S. Johannis cum contiguo tem-
plo exustum: ac tum parochiani Franciscanorum ædem ad ha-
benda sacra usurparunt. Eodemque anno uxor Episcopi vi-
vendi finem fecit. An. MDCCLXXXIX. III. Maji pater Episcopi
1589. D. Julius, Academiae Juliae conditor placide in Christo obdor-
mivit, cui Henricus Julius successit. An. MDCXC. Episcopus in
1590. Daniam profectus Croneburgi, præsentem Jacobo Scotiae Rege al-
teram uxorem duxit Elisabetham Friderici II. filiam. Domidu-
ctio tanta cum magnificentia Wolferbyti celebrata, ut Mercu-
rii Gallici auctor referat, XLVIII. utriusque sexus Principes his
solemnibus adfuisse An. MDCXCI. Episcopus septimo & vi-
1591. gesimo ætatis, tertio decimo Episcopatus anno, conventum
Clericorum ingressus, sententiam de reformanda religione ape-
riens, erronea Pontificiorum dogmata ac superstitiones no-
minatim perstrinxit, ac exercitium Augustanæ Confessionis
enixe commendavit. Tandem itaque manus tam sancto operi
strenue admota, unanimique totius Unionis consensu sincerior
religio introducta, vocato in hunc finem Martino Miro Theol.
Doctore, qui ipso S. Matthæi festo encœnia cathedralis Eccle-
siæ oratione sacra, quæ post exscripta typis, celebravit. Pontifi-
ciis tamen liberum religionis exercitium cum beneficiis reli-
cta, sed concubinas abdicare serio jussi, ad reliquarum terro-
rem, tres publica ignominia notatæ, urbe & dioecesi pulsæ sunt.
Circa finem quidem anni legatus Rudolphi Cæsaris, reforma-
tionis

tionis, præsertim in B. Mariæ Ecclesia, abdicandæ ergo venit Halberstadium: sed plus Deo quam hominibus obtemperandum pie decrevit Episcopus. An. cio 1593. post obitum Ernesti, ultimi Comitum Hohnsteiniani Henricus Julius Lohram & Klettenbergam, Patri Julio jamtum a clero Halberstadenſi in feudum commissa occupavit. Eodem anno Canonicis & Vicariis B. Mariæ & S. Pauli in majoris Ecclesiæ Canonicorum conventu mandatum de abrogandis missis & concubinis prælectum. Sed licet in posteriori ita se gesturos pollicerentur, ne quisquam bonus de quo jure quereretur, haberet ansam, prius tamen per propositiones Episcopo redditas integrum sibi fore opinabantur. An. cio 1594. nova arx Gröningensis cum contiguo templo, non quidem capaci multum, sed maxime splendido, a quarto decimo postquam exstrui coeptum anno confecta. Organo hujus ædis musico, an. cio 1596. per Davidem Beck fabricato sequentes versus adscripti sunt:

*Halberstadenſis Presul Brunonis in arce
Et Lunburgo Dux HENRICVS JULIVS istas
Argutas Musas, hæc aurea templa dicavit
Christe Tibi, tu redde Duci sobolique vicissim
Longevam vitam, pacem, patriæque salutem.*

An. cio 1595. Christianus IV. Rex Danorum juvenis cum affine Episcopo Halberstadium venit. An. cio 1596. severum de novo mandatum de abdicandis concubinis publicatum. An. cio 1597. peculiari scripto Canonicis ad B. Mariam indicebatur ab Episcopo, ut Evangelicum Pastorem advocarent: quod pauperiem causati tum temporis recusarunt. Publicus tamen concubinatus ex eo fere desiit, quod illo contaminatis dignitatum & beneficiorum privatio denunciaretur. Eodem anno, Johanne Georgio ultimo Comite Regenſteiniano demortuo, Henricus Julius Regenſteinium & Blanckenburgum arces occupavit, horumque Comitatum insignia clypeo inferens in posterum quinque galeis usus est. Anno cio 1600. tres latrones capite plexi Gröningæ, quorum unus decem, alter xxxviii. tertius lii. cædibus infames erant, annoque cio 1601. decem alii publico supplicio affecti, quorum nemo esset,

1593.

1594.

1595.

1596.

1597.

1600.

1601.

1603. qui non minimum tres quatuorve trucidasset. Anno MDCCCIII. denuo jubebantur ad B. Mariam Canonici, qui Evangelicum V. D. præconem allegerent: quod fecere tandem, accito Davide Mullero ad S. Spiritum Pastore, qui sequenti anno primum
1605. sermonem Evangelicum ibidem habuit. An. MDCCV. Decanus major Caspar a Kanneberg obiit, qui testamento luculenta in sacros usus legata constituit. Ipse Henricus Julius sua præsentia funeris solennia illustravit. Successor ei datus est Matthias ab
1610. Oppen. Anno MDCCX. Episcopus Pragæ concessit, summoque in precio habitus fuit a Rudolpho Cæsare, quem & in gratiam reduxit cum Matthia fratre. Tum etiam apud Imperatorem perfecit, ut anno MDCCXI. Comes ab Hollach & Felix Rudigerus Halberstadium mitterentur, qui per facialem Cæsareum Brunsvicensi urbi bannum supremum denunciarent, Henrico Julio commissa executione. Sed anno MDCCXIII. Princeps xx. Julii circa nonam vespertinam placide obiit. Wolferbytum deductus in Henricopolitano templo splendide sepultus est. Vixit annos XLVIII. novem menses, dies tres. Episcopalem dignitatem poene per annos XLVII. tenuit, paternæ ditioni præfuit XXIV. annis. II. mensibus, diebus XVII. Princeps erathiteris egregie excultus, & Mathematicarum artium apprime gnarus, inprimis autem Architectonices, quod exstruendis magnificis ædificiis, Groningensi inprimis arce, Helmstadiensi Julco, Halberstadensi ac Pragæ palatiis demonstravit.

§. LXXXI. Vacante sede, Canonici Halberstadenses postularunt HENRICVM CAROLVM, Henrici Julii filiorum natu minimum. Anno MDCCXV. legatus Cæsareus Arnoldus a Bucholtz, Præpositus Hildesienfis, Halberstadium venit, ad procurandam Anselmi Casimiri Wamboldi ab Vimbstet, & Rabani Westphali in Collegium majus receptionem. Quia vero Aug. Confessione nomen dare detrectarunt, re infecta decesit. Idem legatus frustra quoque urfit horarum canonicarum more Pontificio repetitionem. Datum enim id responsi: Bene jam reformatam esse Ecclesiam Halberstadensem, nec alia opus fore. Ceterum dum optima quæque de Henrico Carolo sperat diocesis, ipso hoc anno xv. xi. Julii cum sextum vitæ

an.

(101.) (50)
annum ageret, in Academia Helmstadiensi ex hac vita in coe-
lestem migrat.

§. LXXXII. Quod autem Pater Henricus Julius filium alte- XLVI.
rum RVDOLPHVM, an. cixccii. natum jam in omnem even-
tum commendasset Canonorum Collegio, id etiam concor-
di suffragio eundem postulavit. Sed is quoque quartodecimo
ætatis, xvi. præsentis seculi anno, in illustri Collegio Tu- 1616.
bingensi vitam cum morte commutavit. Eodem anno,
mense Aprili Franciscani monachi Halberstadio iussi ex-
cedere.

§. LXXXIII. Merita vero Henrici Julii apud Capitulum
Halberstadiense tantum valere, ut etiam tertius fratrum XLVII
CHRISTIANVS, anno cixccix. natus, laudato anno xvi. Au-
gusti mensis die xvi. Episcopus eligeretur, cui Coadjutor da-
tus Brandenburgensis Marchio Christianus Wilhelmus, Ad-
ministrato Archiepiscopatus Magdeburgensis, ac si huic forte
humanitus aliquid contingeret, porro in eventum Coadjutor
scriptus Fridericus, Christiani IV. Daniæ Regis filius, majoris
Ecclesiæ Præpositus. Introductio Christiani facta Kl. Maji an-
no cixccxvii. præsentis seculi anno, ac Friderico Ulrico 1617.
fratre. Sicuti autem Brunswicum ante aliquot annos banno im-
periali Halberstadii notatum, ita hoc ipso publica ejus relaxa-
tio per fecialem ibidem instituta. Paulo post surgentibus
in Bojemia, ac in Germaniam se diffundentibus gravissimis bel-
lorum motibus, inclarescere volens Christianus, positus apud
Batavos belli tyrociniis, Friderici Palatini regno Bojemico pul-
si causam tueri constituit. Ferunt Elisabethæ conjugii Frideri-
ci ereptam manibus chirothecam pileo suo accommodasse, ad-
dito juramento, non demissurum se symbolum illud e capite
prius, quam Regem Fridericum solio Pragensi redditum vi-
disset. Itaque collecto in Saxonia & Westphalia, quem Halber-
stadenensis diocesis cum gravi impensa aliquamdiu aluit, exer- 1621.
citu anno cixccxxi per Hassiam grassatur, ac occupato Amoe-
noburgo Moguntinæ ditionis oppido, id intendit, quomodo
in Franconiam ad Ernestum Mansfeldium evaderet, conjunctis
cum eo viribus rem Palatini curaturus. Missus ingruente hyc-

inquit, & nuncia Marchioni Spinole, amississe me brachium, sed superesse
 adhuc alterum, quo in hostes propediem utar. Restituta dein
 valetudine, ferreo, sive, ut alii volunt, argenteo machina-
 mento, quod in similitudinem brachii artifex Hollandus affa-
 bre expresserat, officia manuum perquam multa non incom-
 mode exsecutus est, arte naturam imitante, ut quo vellet bra-
 chium flecteret, manuque diductis & contractis rursus digi-
 tis obvia quævis apprehenderet, retineretque. Narrat hæc om-
 nia Adolphus Brachelius, Christiano alias haut æqvus Je-
 suita *Historiarum nostri temporis* lib. II. Ex eo Christianus Pa-
 derbornensem Episcopatum denuo infestans, cum parum com-
 meatus ibidem reperiretur, ad Visurgin digressus, complura ejus
 tractus loca, totumque Comitatum Schowenburgicum, ac in
 hoc Rhintelium occupat deinceps in Hildesensem diocesin se
 convertens. Scribebant tum exercitum inferioris Saxonix cir-
 culi Proceres, sui defendendi causa, & illam militix præfecturam
 haud obscure prensabat Christianus, cui tum erant sub signis
 viginti quasi millia. Sed Cæsar adhortatus Saxonix Magnates,
 ut arma & Christianum omitterent; denique & ipsi gratiam
 offert, si relictis armis sese ad quietem componeret. At Epi-
 scopus non pro se modo, sed etiam pro Palatino aliisque ha-
 rum partium veniam postulans, ut oblatam gratiam reciperet,
 induci non potuit. Mense igitur Martio anno MDCCXXIII. cum
 universis copiis Halberstadensem Episcopatum ingressus, ipsi
 metropoli gravis fuit, Dernburgum violenter expugnavit &
 diripuit, ac Werningerodam quoque cepit. Militia deinde Sa-
 xo-Vinariensi, novisque supplementis, pecunia & tormen-
 tis militaribus auctus, in ditionem Monasteriensem exercitum
 coepit deducere. At Tillius adjuncto sibi Comite Anholdino,
 prope Statloam præeuntem assecutus, gravi clade profligat,
 peditatu fere omni aut cæso, aut capto, amissoque omni instru-
 mento bellico. Christianus cum Comite Turriano graviter lau-
 cio & paucis reliquiis in Hollandiam evasit. An. MDCCXXIV. cum
 Mansfeldio ad accersenda auxilia & novi belli apparatus struen-
 dos in Britanniam ad Regem Jacobum profectus, benevolis a-
 nimis a Rege & Ordinibus exceptus est: cum antea mense
 Februa-

1623.

1624.

1625.

Februario in gratiam Friderici Principis Dani Episcopatum Halberstadensem abdicasset. At quando jam Christianus Wilhelmus, Administrator Magdeburgicus renunciatus esset Coadjutor Halberstadenensis prior, eoque ipso ad Episcopam jure quæsito gauderet, is prætermitti tuto non potuit. Postulatio tamen in Coadjutorem Friderico Dano confirmata, ac per legatos Patri nunciata est. Anno ciii cxxv. milite ac ære Anglicano instructi Christianus & Mansfeldius Coloniensem, Osnabrugensem, vicinasque ditiones pressere, cumq; in Daniæ Regis auxilium properare viderentur, iisdem a Tillio opponebatur Anholdius: inter quos mutuis strategematis æstas extracta, ac Palatini in Britannicis auxiliis spes omnis evanuit. Dum vero Tillius cū Rege Daniæ occupatus rem strenue gerit, novus cum exercitu Dux a Ferdinando Cæsare Tillio in subsidium missus, Albertus Wallensteinus in Franconiam duxit, paucisque diebus interjectis Magdeburgensium & Brunswicensium fines attigit. Mense Octobri tres cohortes Halberstadium venerunt. Qui aderant Illustres Triumviri se ultra triduum in urbe non commoratuos polliciti statuto tempore emigrarunt, militibus tamen sub Davide Beckero manentibus. His accessit magna Croatarum manus, ac in urbe & circa eam omnia milite repleta. Kalend. Novembr. Coloredanus arma ademit civibus Halberstadenfibus, quorum plures his aliisque injuriis moti patriam reliquerunt. Exeunte Novembri Tillius ac Wallensteinus Halberstadii convenere. Et hic quidem sequente anno mense Martio, in Henricum Hewerum honestæ famæ civem non alia de causa suspensio animadvertit, quam quod a viro quodam illustri Quedlinburgi interrogatus (incertum an & affirmaverit) quo loco muri Halberstadenfenses minus forent muniti. Idem annus ciii cxxvi. Christiano fatalis fuit. Postquam enim Tillium a Northemii obsidione pepulisset, a Friderico Vlrico ad regendam hæreditatis suæ partem Wolferbytum vocatus, mense Maio decedit. Fama est, dum corpus ad condituram aperitur, prodigiolæ longitudinis lumbricos inter viscera repertos. Pompam funebrem Fridericus Vlricus frater in xv. Octobr. diem anni xxviii. distulit.

1626.

§ LXXXIV.

§. LXXXIV. Miserrimus hac tempestate rerum Halbersta-
 densium status fuit, sed miserior indies redditus, postquam
 religio Evangelica per Pontificios ibidem invalescentes labefa-
 ctari coepit & imminui. Initio enim anni xxvii. Dominicani mo-
 nachi coenobium ad S. Paulum, ac paulo post Discalceati ædem
 suam, qua hætenus parochiani ad S. Joh. usi, occuparunt. Mense
 Martio legati Moguntini, Johannes Christophorus ab Harstall,
 Vicedominus & Jodocus Helmsdorferus, Prætor Erfurtini, Hal-
 berstadium venientes, mandatum Cæsareum de Anshelmi
 Casimiri Wamboldi ab Umbstat, in Præpositum, aliorumque
 in Canonicos receptione, ut & mensis Apostolici, ac ceterorum
 jurium Papalium restitutione attulere, in eoque strenue elabo-
 rarunt, ut Præpositi ac Canonicorum introductio vi. Maji mo-
 re majorum perageretur. Quod vero novum Cæsaris manda-
 tum electionem novi Episcopi urgeret, ac pollicitationibus
 frequentibus delinirentur Canonici, tandem LEOPOLDVS XLVIII.
 WILHELMVS Archidux Austriae, Ferdinandi II. Imp. filius,
 Episcopus Argentinensis & Passaviensis, xxiv. Decembris po-
 stulatus, proximique anni mense Junio, Capitulatio, quam vo-
 cant, cum Cæsare, novi Episcopi nomine peracta fuit. Mense
 Decembri anno xxviii. monachi ad S. Johannem ejus ædis a-
 ditus omnes præcluserunt, ne parochianis sacra in eadem am-
 plius liceret celebrare. Vetabantur quoque Pastores Evangeli-
 ci, Pontificios nominatim pro concione perstringere, submis-
 sis hunc in finem corycæis ac delatoribus. Anno ciorcxxxix.
 sub ipsum anni exordium Dominicani monachi processio-
 nem in coenobio S. Nicolai habendam publice denunciarunt.
 xvi. Januar. nequisissimus Apostata Theodorus Simonis, Ludi-
 magister quondam Luneburgicus, M. Paulum Mullerum ca-
 thedralis Ecclesiae Pastorem ad colloquium religiosum provo-
 cavit, cumque pondere argumentorum victus progredi am-
 plius non posset, nisi Pontificia religio salvifica foret, diris se
 devovit. Ea vix profatus, tam gravi narium profluvio labo-
 rare coepit, ut cum summa ignominia se proripere necessum
 haberet. Mense Aprili severum illud de restituendis bonis Ec-
 clesiasticis edictum Halberstadii publicatum, magno cum
 Pontificiorum gaudio, sed eo majori Evangelicorum inœrore.
 Men-

1627.

1628.

1629.

O

Mense Septembri Canonicis ad S. Mauritium conventu
 Ecclesiastico interdicebatur. At quando Jesuita genibus flexis
 a Wallensteinio templum S. Martini ordinisuo traden-
 dum expeteret, ac Wallensteinus quæreret; *quem in fe-
 nem hoc templo indigerent*, respondenti, *ad preces faciendas*, dicebat
 ille: *Hoc quoque isti faciunt. Abito, & partis contenti vivite*. Mox
 tamen Evangelici Pastores, exceptis iis ad S. Martinum & S.
 Spiritum, ut a prædicando desisterent, jubebantur. Mense Octo-
 bri Jesuitæ a Capitulo majori aulam S. Petri in habitaculi &
 Scholæ, capellam Petrinam in sacrorum usum flagitantes, im-
 petrarunt, ac præterea Cancellaria ipsis aliquamdiu concessa.
 Initio Decembris Doctoribus Evangelicis Præpositura pulsis
 suffecti Pontificii. v. Decembris Tillius Dux una cum Episco-
 po Osnabrugensi Francisco Wilhelmo Halberstadium veni-
 entes viii. Decembris Canonicos Lutheranos omnes Ecclesia-
 rum cathedralium S. Stephani, B. Mariæ, S. Bonifacii, & S. Pauli,
 qui religioni renunciare nollent, ex mandato Cæsareo remo-
 verunt, ac omnia in pristinum Papalem statum reformarunt.
 Hinc missatica sacra, hinc processiones coepere, quarum uni-
 xi. Decembris institutæ Tillius, Wallensteinus, aliique Ma-
 gnates adfuere: iisdemque ex sententia confectis xviii. Decem-
 bris Episcopus Osnabrugensis ac Tillius discessere. Dominica
 post Nativitatem Christi M. Paulus Mullerus abdicatus Eccle-
 siæ cathedralis Pastor ad S. Martinum concionabatur: quod
 adeo momordit Pontificios, ut ipse a perorando desistere, Se-
 natus nunquam ipsum in posterum admittere juberentur. Sed
 is brevi post Helmstadii SS. Theologiæ Professor & sacrorum
 Antistes renunciatus est. At vero M. Jonas Sigfridus Pastoratu
 ad S. Johannem privatus domi suæ sacra non sine periculo per
 aliquod tempus administrabat. Cum anno etiam xxx. Grego-
 riani calendarii usus iterum Halberstadii invaluit. Mense Mar-
 tio post abdicationem Lutheranorum Scholæ Magistrorum,
 Jesuitæ a Joachimo ab Huncken & Johanne Eitelio ab Holle
 majoris Ecclesiæ Canonicis in Scholam cathedralem dedu-
 cti, incolis vero Sarekstedii ædes sacra præclusa est. xvii.
 Maji, Johanni Richardo a Metternich, Administratori
 Epi-

1630.

Episcopatus Halberstadenſis, qui & Præpoſitus Mogun-
tinus, ut & Canonicus, Theſaurarius ac Protonotarius ad
ædem cathedralem, Præpoſitus item ad S. Paulum erat
Halberſtadii, ab Ordinibus Episcopatus homagium in gra-
ciam Leopoldi Wilhelmi præſtitum: ſic tamen ut de ſal-
va Auguſtana Confefſione ac privilegiis publice proteſta-
rentur. Menſe Junio abdicati Evangelici Canonici in-
tra menſtruum ſpaciū curiis cedere, ac aliorſum migrare
jubebantur. Menſe Julio cum Quedlinburgi exhibitæ Con-
feſſionis Auguſtanæ Jubilæum per triduum, etiam Halberſta-
dii in æde S. Martini, intuentibus ringentibusque Pontificiis
die Dominico celebrabatur. Et forte jam tum nonnullorum a-
nimos ſubiit timor ob imminentes Svecos. De Beckero certe
præſidii præfecto id ſuſpicamur, qui præcipuam ſuppellectilem
Wolferbytum tranſmiſit. Anno ciciocxxxi. xv. Maji Pontifi-
cii in æde cathedrali Halberſtadenſi epinicion ob occupatam
Magdeburgum ritu ſolenni cantarunt: quod quam Deo gra-
tum fuerit, ob incredibilis ſævitæ exempla, unusquisque ju-
dicet. Et ſane quamdiu erit Halberſtadium, non oblivifcetur
triftiſſimi illius ſpectaculi, quando pueri puellæque menſe
Junio curribus advecti ſub haſta quaſi venderentur. Quæ
res adeo commovit animos primariorum civium, ut tantæ ca-
lamitati ereptos tenellos puſiones probe deinceps educarent,
ac inſtar juſtorum liberorum haberent. Ab excidio Magdebur-
genſi Tillio, qui in caſtra a Pappenheimio haud procul Halberſta-
dio formata advenerat, rara affuſit felicitas, ejuſque exercitus
a Guſtavo Adolpho Rege Sveciæ ad Lipſiam victus fugatus-
que, memorabili clade. Hoc prælium Halberſtadenſem clerum
Pontificium ita turbavit, ut exceptis ad S. Burchardum mo-
nialibus, plerique omnes convaſatis rebus diſcederent. Militia
quoque omnis Halberſtadium deſeruit, ac, ne forte urbs diri-
peretur (quod Pappenheimium in animo habuiſſe ferunt) ſolli-
cite providit Tillius, qui id propter poſtremus omnium civi-
tatem relinquens, Senatū civesque, exhibitis portarum clavi-
bus, admonuit, ut urbem in Cæſarea fide ſervarent, majori ta-
men, quam cui pares eſſent, preſſi impetu, pro re nata ſaluti
ſuæ conſulerent. Hinc Svecicus miles appropinquabat Halber-

1631.

stadio, cujus turmæ aliquot intromissæ quos Cæsareanorum re-
 perere, partim spoliarunt, partim trucidarunt, coenobia etiam
 nonnulla diripientes. Verum breve prope fuisset illud gaudium,
 si tribuno Bonighausio, qui iteratis vicibus impressionem in ci-
 vitatem faciebat, res feliciter cessisset. Attamen civium & præ-
 fidiariorum, quibus Wincklerus præerat, virtute represæ, ur-
 bem deserere coacti sunt. Mense Novembri, nomine Regis
 Sveciæ, parochianis ad S. Johannem Discalceatorum ædes ha-
 bendis sacris per Wincklerum iterum assignata, religiosique
 cultus initium XIX. laudati mensis factum. Tum etiam Calen-
 darium Gregorianum exspiravit, ac Pastores Evangelici pristi-
 no munere cum summo totius civitatis applausu libere fungi
 cœperunt. Ineunte anno XXXII. Sveci milites, cum non pau-
 cis ex sentina plebis coenobium S. Burchardi ita spoliabant ac
 vastabant, ut monialibus in eodem commode amplius dege-
 re haut integrum, sed in prædium suum concedere necessum
 esset. Eadem quoque fabula cum monasterio ad S. Johannem
 acta. XIV. Januarii Bannerius Svecorum Dux Halberstadii ho-
 spitatus, Goslarum contendit, quam dedidere Cæsareani. Pri-
 mus erat Februarii dies, quo cives Halberstad. Regis Sveciæ le-
 gatis homagium præstarunt, menseque Aprili ex decreto Re-
 gis, Senatus derelictas Canonicorum curias aliaque ad eos per-
 tinentia bona occuparunt. Eodem anno Rex Sveciæ Ludovico
 Anhaltino Principi in Magdeburgensi ac Halberstadenſi diœce-
 sibus vices suas ac constitutionem Cancellariæ commisit, qui
 Herdesiano Cancellario Senatores consiliarios adjunxit Mar-
 tinum Milagium & D. Bloccium, Lubecensem. Ex anno XXXIII.
 gestis non sunt quæ memoremus, nisi id fortassis, quod multi
 militares aliaque civilis dignitatis viri Ecclesiastica sibi a Rege
 Sveciæ ante obitum donata bona occupaverint, quorum no-
 minare censere nihil attinet. An. XXXIV. solenni conventu Hal-
 berstadii, quem Fridericus Ulricus, Augustus & Georgius Du-
 ces Brunswico-Luneburgici, Regni Svecici Cancellarius Axelius
 Oxenstierna, aliaque Magnatum præsentibus invisebant, præci-
 pue de arctiori fœdere Svecico ac Circuli inferioris Saxonici de-
 fensione, ut & satisfactione Svecorum actum. Anno. XXXV. post
 confectam inter Cæsarem & Saxoniam Electorem Pragensem pacem
 lauda-

1622.

1633.

1634.

1635.

laudatus Elector occupavit Halberstadtium: ac deinceps utriusque religionis Canonici a Svecis hactenus exclusi ad curias & dignitatem pristinam rediere. Anno xxxvi. Joh. Reinhardo a Metternich, loco Leop. Wilhelmi, administratio Episcopatus Halberstadensis, per victorias Svecicas interrupta, Cæsareo diplomate denuo concedita, isque possessionem in palatiis Episcopalibus passim per diocesim adiit. Neque sic tamen quies reddita urbi ac diocesi, præsertim quod Bannerii militia prævaleret. Vix discesserat Bannerius, & ecce Cæsareani milites aderant, quibus victus large subministrari debuit. Tum vero Franciscani monachi diruendis D. Adami Luchtenii aliisque ædibus turbarunt, donec iterum Svecorum adventus Pontificiorum conatus paulisper susteret. Anno xxxvii. Cæsareani milites, ac cum iis, qui paulo ante secesserant, Pontificii Canonici rediere; quorum tamen pars, sparsa de reditu Svecorum rumore, confestim avolans, sublato metu urbem repetiit. Mense Decembri Metternichius Administrator vita excessit, a cuius obitu Canonici Evangelici munus recepere. Anno xxxviii. legatus Cæsareus Wilhelmus ab Ebern venit Halberstadtium, ac de Capitatione aliisque principalibus negociis egit cum Canonicis. Anno xxxix. denuo redeuntibus Svecis, milites Cæsareani cum Pontificiis Canonicis valedicunt urbi: quam Sveci occupantes gravibus tributis onerant. Eodem anno Leopoldo Wilhelmo a fratre Ferdinando III. supremus militiæ ducatus committitur, eidemque Octavius Piccolomineus adjungitur, cuius consilio monitisque bellum administraret. Anno xli. Sveci iterum Halberstadensis diocesim civile regimen administrare coeperunt; menseque Majo Bannerius Halberstadtium æger delatus vitam finivit. Ab ejus obitu cum Leopoldus Wilhelmus appropinquaret, Sveci urbe ac diocesi relicta, etiam Caroli Ruthen tribuni, Halberstadensium flagelli, legionem avocarunt, quæ tamen a Cæsareanis cæsa ac fugata est. Hinc denuo Cæsareanis militibus patuit Halberstadtium usque ad sequentis anni mensem Martium, quo propter vicinum Königsmarckium Pontificii primores emigrabant. Neque tamen diuturnus ille metus erat, eodemque anno Jesuitæ ac Franciscani monachi Evangelicis varias crearunt molestias. Eodem anno Comiti a

1636.

1637.

1638.

1639.

1641.

1642.

1643. Tettenbach Comitatus Regensteinianus, consentiente Capitulo, in feudum commissus est. Mense Novembri impressionem in civitatem fecere Sveci, quibus Gottfried Heister Cæsareus tribunus strenue restitit. At seq. anni mense Julio Sveci, ope civis Groperiani, pontis funes rescantis, urbem occuparunt. Et licet Cæsareani milites jam in urbe agentibus fortiter resisterent, ad ultimum tamen cedere, horaque vespertina quinta cum Heistero deditionem facere compulsi sunt. Per aliquot tum horas Halberstadium Svecorum direptionibus obnoxia fuit. Tribuni Cæsarei capti, aliorum missi: Jesuitæ itidem detenti, sed a præstito juramento, ne unquam sive ipsi, sive alii Societatis reverterentur, dimissi: Cocus centurio corbe a muliere exportatus captivitatem evasit. Barsio & Claubergio tribunis in illo conflictu a Svecis cæsis splendidum funus fecit Königsmarckius. Præfectura præsidii commissa Carolo Weissen, sub quo veteribus reparatis, novis etiam munitis cingi coepit Halberstadium, multis publicis privatorumque ædibus hunc in finem dirutis: ut adeo tum ob hæc, tum ob alias calamitates bellicas, misera hoc & sequenti anno civitatis esset facies. Anno XLV. de præsidio Cæsareo ex castro Hornburgensi deducendo inter Königsmarckium & Tettenbachium actum. Et is, si hoc fieret, discessionem ex urbe & diocesi Halberstadeni, ac tributorum æqualem divisionem pollicebatur. Quod vero Tettenbachius se mandatis sufficientibus haut instructum asserens, Viennam concederet, Sveci post tridui obsidionem Hornburgum occupantes, diocesi tota potiti, Episcopalem jurisdictionem omnem abrogarunt: ac non multo post Königsmarckius ad Bremensia abitum parans a civibus Halberstadeni fidei sponsonem, sine juramento tamen, exegit. In hoc perturbato rerum statu mirum quomodo de nova æde parochianis ad S. Johannem cogitare integrum, qui structuram ejus architecto Quedlinburgensi commiserit. Exeunte hoc anno Königsmarckius a Bremensi expeditione rediit, cum apparatu tormentorum Halberstadii paulisper quiescens, anno sequenti aliquoties eo venit. Eodem autem anno XLVI. complures illustres hospites habuit Halberstadium, & in his præcipuum, Electorem Brandenburgicum, Fridericum
Wil-

1646.

Wilhelmum, qui non sine felici omine, eo tempore adventabat, quo salubrium Hornhusanorum fontium fama universam Germaniam implens, immensam ægrotorum multitudinem advocaret. Annus XLVII. magnam partem inter Svecorum jam adventantium, jam redeuntium pressuras extractus. An. XLVIII. ix. Martii dedicatio novi templi ad S. Johannem ritu maxime solenni splendidoque, cum incredibili totius civitatis gaudio celebrata. Et sancta quidem illa lætitia quædam quasi prælusio erat mox secuturæ pacis: quæ hoc ipso anno mense Octobri Osnabrugæ firmata, nostro quoque Halberstadio bello tricennali tantopere exagitato, auream tranquillitatem resutuit.

1647.

1648.

§. LXXXV. Nimirum per hanc ipsam pacem Halberstadiensis diœcesis Pontificiæ non minus, quam Svecicæ potestati exempta, ac in Principatum ex Episcopatu conversa, in ditionem venit Serenissimi Potentissimique Electoris Brandenburgici, FRIDERICI WILHELMI, Patriæ Patris Optimi Maximi. Sub cujus clementissimo regimine uti hætenus non mediocriter floruit, ita porro ut ab hostibus aliisque calamitatibus intacta, majora indies felicitatis incrementa capiat, votorum nostrorum summa est, & usquequaque erit.

§. LXXXVI. Ut autem unicuique lectorum constet, quid pace Germanica de Halberstadiensi Episcopatu definitum, coronidis loco articulum Instrumenti huc facientem transcribemus, eoque ipso præsentem historiam obsignabimus. *Pro æquivalente autem compensatione Electori Brandenburgico Domino Friderico Wilhelmo, quod ad promovendam pacem universalem juribus suis in Pomeraniam Citeriorem & Rugiam, una cum ditionibus locisque supra annexis cesserit, præstanda, eidem, ejusdemque posteris & Successoribus heredibus atque agnatis masculis, cum primis DD. Marchionibus Christiano Wilhelmo, olim Administratori Archiepiscopatus Magdeburgensis, itemque Christiano Culmbacensi & Alberto Onoltzbacensi eorundemque Successoribus & heredibus masculis, statim ac pax cum utroque regno & statibus Imperii composita & ratificata fuerit, a Sacra Cesarea Majestate de consensu statuum Imperii & præcipue interessatorum, tradetur Episcopatus Halberstadiensis, cum omnibus juribus, privilegiis, regalibus territoriis & bonis secularibus & Ecclesiasticis quocunque nomine vocatis, nullo excepto, in perpetuum & immediatum feudum*

feudum: Constituatur idem Dominus Elector statim in possessione ejusdem quietæ & reali, eoque nomine sessionem & votum in Comitibus imperii & Circulo inferioris Saxonie habeat: Religionem autem & bona Ecclesiastica in eo statu relinquat, quemadmodum per Dominum Archiducem Leopoldum Guilielmum inita cum capitulo cathedrali pactio-
ne ordinata fuerant. Ita tamen, ut nihilominus Episcopatus Domino Electori, totique sue domui & agnatis masculis supra nominatis, cum eorum successoribus heredibus masculis ordine, quo sibi invicem succedent, hereditarius maneat, atque capitulo nullum jus in eligendo & postulando vel etiam regimine Episcopatus, & iis, quæ eo pertinent, reliquum sit, sed modo dictus Dominus Elector, & juxta ordinem successorium reliqui supra nominati, ea potestate in hoc Episcopatu utantur, qua reliqui Principes Imperii in suis territoriis utuntur. Liceatque quartam partem Canonatuum (excepta Præpositura in hanc computationem non numeranda) decedentibus successu temporis modernis eorum possessoribus, Augustanæ Confessioni addictis, extinguere, eorumque redditus mensæ Episcopali incorporare. Quod si tot Canonici Augustanæ Confessionis non sint, qui quartam partem totius corporis Canonorum dempto Præposito, conficiant, numerus suppleatur ex Catholicorum decedentium beneficiis. Cum etiam Comitatus Hohensteinensis pro ea parte, qua feudum est Episcopatus Halberstadiensis, consistens in duabus Dynastiis sive Præfecturis Lohra & Klettenberg & quibusdam oppidis, una cum eo pertinentibus bonis & juribus, post ultimo defunctum Comitem hujus familiæ, eidem Episcopatu applicatus atque a Domino Archiduce Leopoldo Guilielmo, tanquam Episcopo Halberstadiensi hætenus possessus fuerit, hunc eundem Comitatum porro quoque penes istum Episcopatum irrevocabiliter permanere placuit, adeo ut Domino Electori tanquam hereditario possessori jam dicti Episcopatus Halberstadiensis de memorato comitatu disponendi libera facultas esse debeat, non obstante, nec vigorem habente ulla contradictione, quæ a quoquam in contrarium moveri possit. Teneatur idem Dominus Elector Comitem a Tattenbach in possessione comitatus Rheinsteini conservare, eidemque investituram a Domino Archiduce de consensu Capituli concessam, renovare. -----
Ratione autem tituli conventum est, ut jam dictus Dominus Elector cum tota Domo Brandenburgica, & in ea omnes & singuli Marchiones Brandenburgici ----- PRINCIPES HALBERSTADIENSES ----- appellentur & scribantur.

F I N I S.

Xa. 1464.

ULB Halle

3

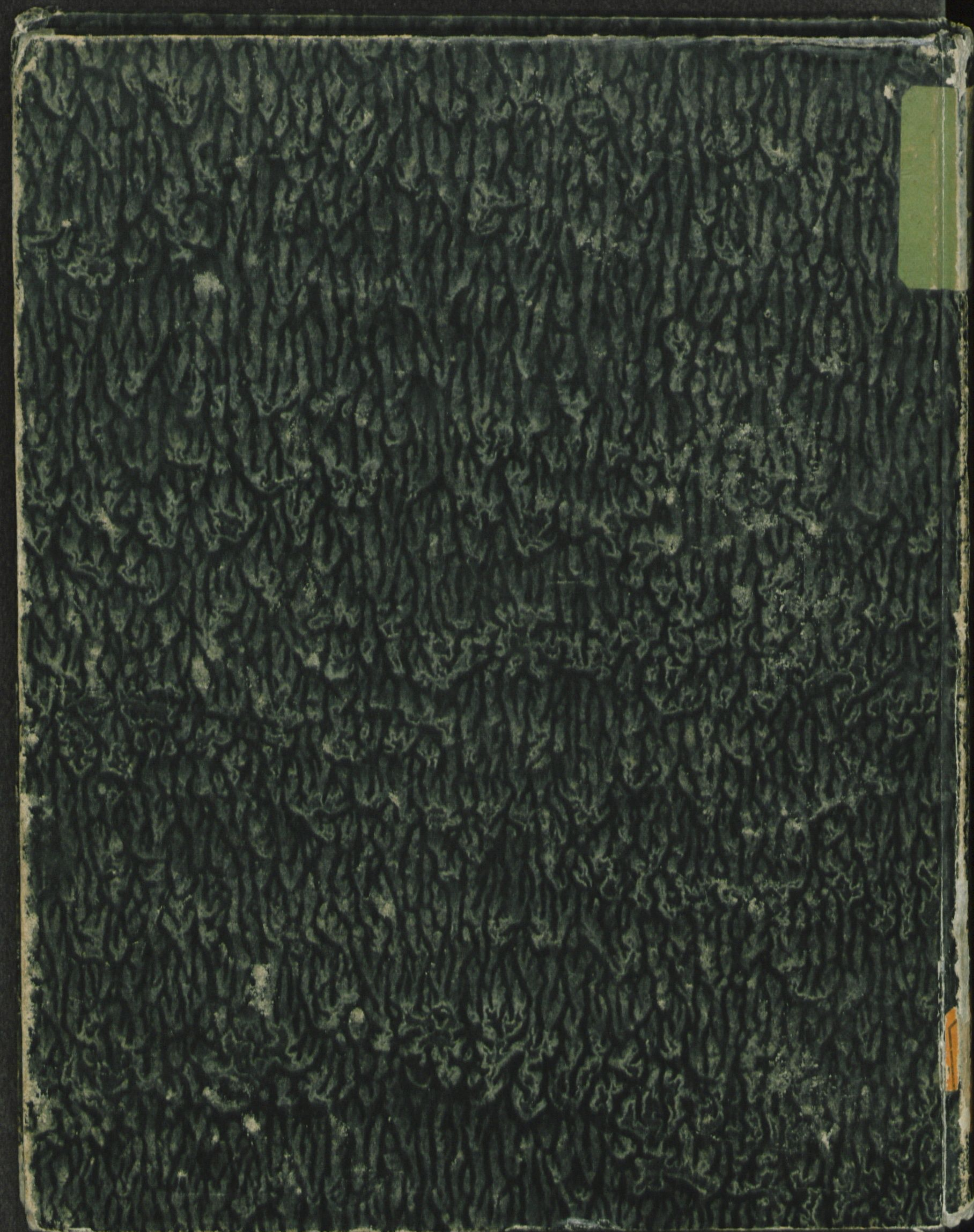
002 173 867

1077

M. C.

[Illegible label text]

1475
15/16h

H
S
E
CASI
GEOR

R.
SIS
S
OS
ARIO
NNVS

